

planinski

VESTNIK

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

11 114. LETO / NOVEMBER 2009 / 3,20 EUR

Revija
Planinske zveze
Slovenije

**Zgodovina
rabeljskega
rudnika**

**INTERVJU:
Luka Krajnc**

**Odprava
Bhagirathi 2009**

DRAGOCEN SPOMIN, ODLIČNO DARILO

Izšla je knjiga POZDRAV Z VRHOV, Slovensko planinstvo na starih razglednicah. Trdo vezana knjiga je polna očarljivih podob, prelepih spominov in planinskih vtisov iz preteklih časov.

Knjiga POZDRAV Z VRHOV je odlično darilo, dragocen spomin in vir neskončnega navdiha za vse generacije.

Z nakupom knjige podarite **4,00 €** za gradnjo Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani.

- * 222 razglednic iz obdobja 1893 - 1948
- * 168 strani
- * trda vezana
- * format 23x30 cm

medium

INFORMACIJE IN NAROČILA

Brezplačna št. **080 29 74**
04/580 50 20

www.pozdravzvrhov.si

Medium d.o.o., Žirovnica 60c, 4274 Žirovnica

25% popust!

POSEBNA UGODNOST za ljubitelje gora

redna cena je 39,00€,
cena s popustom samo **29,00€**.

GESLO, ki vas popelje
do popusta je **2864**.

Mateja Pate

O pastirjih in vlečnih konjih

Zadnjič je kolega izrazil navdušenje nad razcvetom nekaterih ljubljanskih alpinističnih odsekov in ob tem z grenkobo pripomnil, da je njegov matični odsek čista žalost: nič se ne dogaja, nihče ni pripravljen vložiti kaj dosti svojega dela za skupno dobro, skratka, *ferajnovsko* življenje zamira in odsek propada. Nisva imela časa, da bi rekla kakšno bolj poglobljeno na to temo, čeprav ne bi bilo treba dosti *mozganja*, da bi prišla do zaključka, da so vzponi in padci čisto običajni del življenja vsakega alpinističnega odseka.

Vedno pogosteje sicer poslušam, kako je z mladimi (samo z mladimi?) vedno težje, da jih prostovoljno, »udarniško« delo ne zanima, da bi vsi raje jemali kot dajali in da skrbijo samo še za lastno korist. Glede na dandanašnji lagodni način življenja, ko se nismo več vajeni potruditi za stvari, ampak čakamo, da nam bodo same padle v naročje, je najbrž res nekaj na tem, a po drugi strani so ta opažanja stara toliko kot alpinistični odseki. Iz lastnih izkušenj vem, da je bilo mlade in malo manj mlade že v preteklosti zelo težko zbrati za kakšno delovno akcijo; da je malo takih, ki bi svoj prosti čas »zapravljali« kot načelniki tako samosvoje družčine, kot je alpinistična; da je lagodneje priti na skupno turo kot jo organizirati; da je lepše posvečati se svojim ciljem kot pa delu s tečajniki in tako dalje. Ljudje smo očitno res raje ovce kot pastirji; kako tudi ne, dosti lažje je blejati (kritizirati pastirja) kot pasti razpuščen trop ... In slednjemu je propadajoči *ferajn* pravzaprav zelo podoben – vsak zase muli svoj šop suhe trave in družabno »čredno« življenje zamre.

Vendar če ima odsek srečo, se slej ko prej najde kak podjeten pastir, dovolj zagnan posameznik, ki spet zbere svoje ovce in jih organizira v zvončkljajoč trop, toda to nemalokrat zahteva dosti potrpljenja in truda. A včasih še tako močna volja pastirja ne pomaga, če so se ovce že porazgubile po okoliških pašnikih in postale preveč samosvoje. Spominjam se lastne izkušnje, ko sem rosno mlada zelo optimistično prevzela vodenje odseka – in po enem letu razočarana omagala: »Ne morem vsega sama ...« Voza, ki je globoko v blatu, še tako trmast vlečni konj sam pač ne more premakniti! Za zares cvetoče *ferajnovsko* življenje je potrebna ekipa nekaj zagrizenih posameznikov, ki vsak po svoje prispevajo k sestavljanju harmonične celote. V tem primeru vleka voza ni več tlaka, marveč prijetno opravilo, kar sem imela na srečo priložnost izkusiti kmalu po neslavno končanem prvem poskusu načelnštva, ko mi je »v drugem mandatu« peščica navdušencev nekaj let uspešno pomagala vleči voz – in v veselje mi je, da do zdaj še ni obtičal v kakšni luknji.

Dokler se bodo pojavljali »vlečni konji«, torej ljudje, ki jim bo v materialnem smislu nekoristno delo »za *ferajnov* blagor« predstavljalo izziv in čudovito priložnost za nove, zelo dragocene življenjske izkušnje, se nam bržkone ni treba bati dokončnega konca raznovrstnih društev in združenj. Konec koncev, že če se ozremo v zgodovino, hitro spoznamo, da je dovolj en človek, da spremeni svet. In če se obda še s sposobnimi pomočniki, ni nič več nemogoče.

Na poti FOTO: OTON NAGLOST

UVODNIK

- 1 **O pastirjih in vlečnih konjih**
Mateja Pate

TEMA MESECA

- 4 **Kaj skrivajo nedrja zemlje?**
Skriti svet pod površjem
Marjan Bradeško
- 5 **Rudarstvo v dolini Jezernice**
Zgodovina rabeljskega rudnika
in rudarjev iz Posočja
Jana Remic

PLANINSTVO

- 15 **»Delo na višini«**
Utrinki iz življenja oskrbnikov
Tina Leskošek
- 19 **Krožna planinska pot Muta**
Sredogorje je tudi vredno obiska
Tomaž Kumer
- 25 **Bos na Triglav**
Nekoč s coklami za pasom,
zdaj s čevlji na hrbtu
Marjan Bradeško
- 28 **Rapalka**
Ob nekdanji meji
je nekoč cvetelo tihotapstvo
Dušan Škodič
- 33 **Kolikor hodcev, toliko poti**
Odmev na prispevek
v oktobrskem Vestniku
Mojca Luštrek
- 34 **Dobrega četrto stoletja
pod platneno streho**
Skupni tabori mladih planincev
Savinjskega MDO
Manca Čujež
- 38 **Krav pa nikjer ...**
Kravji vrh, imeniten razglednik
nad dolino Sele
Valentin Bogataj
- 39 **Kravji vrh/Kuhberg, 2024 m**
- 40 **Ščah**
Najvišji vrh otoka Ugljan
Peter Kosi
- 42 **Zeleno, ki te ljubim zeleno?**
Tolažilni izleti
po novozelandskih »gričih«
Mateja Pate

VSEBINE VSEH PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DO DANES NA

WWW.PVKAZALO.SI

OD 1956 DO LANSKEGA LETNIKA
V FORMATU PDF.

- 48 **Table Mountain**
Mizasta gora nad Cape Townom
Andrej Gosar

- 51 **Za srce in dušo**
Smučanje z Breithorna
in v skupini Defreggengebirge
Mitja Peternel

NATURA

- 56 **Kako smo iskali
Semide dei Agnei**
Na divjem zahodu Julijskih Alp
Andrej Stritar
- 59 **Cuel dela Baretta, 1522 m**
Andrej Stritar

VARSTVO NARAVE

- 61 **Plahi vitez**
Rak koščak
Dušan Klenovšek

VARNO V GORE

- 63 **Ukrotimo mraz**
Pokrivala in rokavice
Arnold Lešnik

INTERVJU

- 66 **»Motivacija je gonilo vsega«**
Luka Krajnc, mladi alpinist
z vrhunsko plezalno sezono
Pogovarjala se je Manca Čujež

ALPINIZEM

- 70 **Bhagirathi 2009**
Tri smeri na tri vrhove
v alpskem slogu
Marko Prezelj
- 76 **Ašenbrenerjeva preizkušnja**
Zgodba iz slavne klasike
Nina Bernard
- 78 **Družinsko plezanje v Ailefroide**
Pripoved novopečene mame
Vesna Pavlovič
- 82 **Neznani vrhunski alpinisti
med nami**
Cveto Kemperle
Joža Mihelič
- 84 **Veliki vrh
nad Jezerskim**
Jesensko plezanje
nad zlatimi macesni
Bor Šumrada

86 NOVICE IZ VERTIKALE

87 NOVICE IZ TUJINE

88 PISMA BRALCEV

88 LITERATURA

91 IZ DEJAVNOSTI PZS

93 NOVICE IN OBVESTILA

96 KAKO POZNA MO NAŠE GORE?

planinski VESTNIK

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije
ISSN 0350-4344
Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne
prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer
drugje.

109. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvoržakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Marjan Bradeško, Irena Mušič Habjan,
Mateja Pate, Emil Pevec (tehnični urednik),
Andrej Stritar (namestnik odgovornega
urednika), Slavica Tovšak

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:
Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 5290 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom,
pošiljajte po elektronskem mediju na
naslov uredništva ali na elektronski
naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.

Številka transakcijskega računa PZS
je 05100-8010489572, odprti pri
Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina
32 EUR, 55 EUR za tujino, posamezna
številka 3,2 EUR. Članarina PZS za člane
A vključuje naročnino. Reklamacije
upoštevamo dva meseca po izidu številke.
Ob spremembi naslova navedite tudi stari
naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi
do 1. decembra za prihodnje leto.

Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje
uredništva. Kopiranje revije ali
posameznih delov brez privolitve
izdajatelja ni dovoljeno.

Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja
ali delnega objavljanja nenaročenih
prispevkov v skladu s svojo uredniško
politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski
dejavnosti sofinancirata Ministrstvo
za šolstvo in šport in Fundacija za
financiranje športnih organizacij
v Republiki Sloveniji.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:
Vzpon na Bhagirathi 2, zadaj Bhagirathi 3.
FOTO: MARKO PREZELJ

Kaj skrivajo nedrja Zemlje?

Skriti svet pod površjem

✍ Marjan Bradeško

Ko hodite po naravi, posebej po gorskem svetu, ste se že kdaj vprašali, kaj je tam spodaj? Pekel? No, verjetno nam bi, če bi kot Jules Verne potovali v središče Zemlje, res postalo precej vroče. Ampak nas zanima svet tik pod površjem. Na kraških tleh sem se sam že dostikrat zalotil ob misli, da je pod mano velika jama in da se njen strop lahko zdaj zdaj udre, kot se je denimo to nekoč zgodilo v Unški koliševki pri Planini. Tudi gorski svet je preluknjan in včasih iz kakšne odprtine kar pošteno vleče – npr. ob poti z Nevejskega sedla proti zavetišču Corso Gilberti v Kaninskem pogorju. Domišljija kar ne da miru. Kaj pa, če je kje še kaj neodkritega? Misel ni tako iz trte izvita – pred dobrimi tridesetimi leti (leta 1975) je skupina raziskovalcev na jadranski strani Apeninov sedla k počitku in se ozrla v vejo, katere listi so močno trepetali v vetru, čeprav je bilo popolno brezvetrje. Stopili so bliže – in skozi luknjo, ki je bila razlog »prepiha«, vrgli kamen. Dolgo so čakali na odmev. S tem so odkrili čudo – največjo evropsko jamsko dvorano (Grotta Grande del Vento, v prevodu »velika vetrna jama«) v jami Frasassi (Grotte Frasassi). Dvorana, vsa bela od lepote apnenca, je tako razsežna, da bi vanjo zlahka šla kar celotna milanska stolnica.

Ob hoji se lahko sprašujemo tudi o vsem, kar je v zemlji in skalnem svetu pod našimi nogami trdnega. Iz kakšnega gradiva je? So v skalah okamenle školjke, kot na Kaninu? Kakšna kamnina pravzaprav tvori goro, na katero se ravno vzpenjamo? Je gora vsa rdeča od železa in bo ob nevihti še bolj burno? Zakaj so tam nekje med skalami skoraj flourescentne črte? Človek se ni vedno le spraševal, ampak je stvar vzel v roke – in zakopal v zemljo, hrib, goro. Že v pradavnini. Med prvimi so naši predniki kopali železovo rudo še v dobi, ko so bili kamen, leseni bet in kovana sulica edino orožje. Kasneje je bilo železo vse bolj potrebno in v dobi fužinarstva je bilo v Sloveniji kar precej rudarjenja, tudi visoko v gorah. Bohinjska Rudnica, pa Rudno polje in Rudni vrh nad Zajzero je le nekaj imen, ki govore o rudarjenju. Da o fužinarstvu ne govorimo – Stara Fužina v Bohinju pa denimo Fužinska (Klanška oziroma Belopeška)

jezera pod Mangartom. Seveda je človek, bolj ko je ril v zemljo, našel vse bolj zanimive kamnine in kovine - v rabeljskem rudniku denimo svinec in cink, podobno na Koroškem v Mežici.

Človek je silil v svet pod površjem gora tudi zaradi izboljšanja prehodov – številni predori, kot sta denimo bohinjski železniški predor pod Koblo in karavanški avtomobilski predor pod Hruškim vrhom pričajo o tem. Ko se sprehajamo po slemenih teh gora, komaj kdaj pomislimo, da se nekje v globini pod nami prevažajo ljudje.

Gore pa so prevotljene tudi zaradi vojn, ko so številni vojaki morali razbijati skalo za lastno varnost. Dovolj je, da stopimo v Krnsko pogorje, pa bomo vedno znova presenečeni, koliko je kavern, podzemnih votlin, predorov. Celo nekatere planinske poti – od Julijcev do Dolomitov - danes potekajo skozi prehode, izkopane v času prve svetovne vojne. Lep primer je pot na bližnji vrh Dve špici nad Kanalsko dolino, kjer pot tik pod vrhom preposto smukne skozi goro.

Vsi posegi v svet pod površjem gora so vedno močno vplivali tudi na življenje ljudi, ki so živeli pod vrhovi ali odhajali v njihova pobočja oziroma v globine zemlje. Gospodarjenje z rudo je prinašalo zaslužek, pomenilo selitve (morda le v sosednjo dolino) in dostikrat privabilo obiskovalce tudi od dlje. V dobi razcveta idrijskega rudnika živega srebra so tja prišli slavni botaniki (npr. Scopoli). Povečani prometni tokovi so zahtevali gradnjo predorov in življenje se je vse bolj odpiralo – tudi v najbolj skrite alpske doline je prineslo vplive sveta ...

Tokratno temo zato posvečamo enemu največjih rudnikov v osrčju nam bližnjih gora - rabeljskemu rudniku. Obširni prispevek ne govori le o rudarjenju, pač pa se osredotoči na vpliv, ki ga je rudnik imel na življenje v okoliških gorskih dolinah – tako v mirnih kot tudi v vojnih časih, ki so Posočje in svet onkraj zahodne meje močno zaznamovali.

Rударstvo v dolini Jezernice

Zgodovina rabeljskega rudnika in rudarjev iz Posočja

✍ in 📷 Jana Remic

JEZERSKA DOLINA

Z Jerebice se odpira prelep razgled na okoliške vrhove. Oko tiho potuje preko skalnih vrhov in se čudi mogočnim skladom, ki kipe proti nebu. Med vrhovi, globoko v dolini leži temno jezero. Spominjam se pripovedi o njegovem nastanku ...

»Nekoč je na tem mestu stala lepa vasica. Njeni prebivalci so živeli v obilju, vendar brezbožno. Nekega večera je v vas prišla žena z otročičkom in prosila za prenočišče. Ljudje zanje niso imeli usmiljenja in zaman je hodila od vrat do vrat; marsikje so jo grdo napadli. Skrbelo jo je že, da bo morala hladno noč prespati pod milim nebom. Prišla je do zadnje hišice na robu vasi, kjer je živel starec z nekaj otroki. Ženi je ponudil skromno prenočišče, kjer si je končno lahko odpočila in nahranila svojega otročička. Ponoči pa se je razbesnela strašna nevihta, dolina se je tresla

od grmenja, s pobočij gora so se proti vasici stekali hudourniki ...

Zjutraj je starec vstal in presenečen obstal na pragu hiše: namesto lepe vasice v zeleni dolini je stal pred mirnim, temnim jezerom ... Žena z otročičkom pa je že zgodaj izginila.«

Starodavna pripoved, ki mogoče prinaša kanček resnice. Mogoče sta nastanku Rabeljskega jezera botrovala potres in podor, ki je zajezil tok reke Jezernice, mogoče pa je ledeniškega izvora. Geologi, ki na podlagi izredno zanimivih kamnin v okolici Rablja raziskujejo izjemno pestro preteklo dogajanje na tem področju, si glede tega niso enotni. V triasu, pred več kot 250 milijoni let, se je ob tektonskih premikih oblikovala dolina Jezernice, v vrhovih nad dolino so nastale z rudami bogate plasti. Veliki rdeči, zeleni in rjavkasti balvani, ki

Rabeljsko jezero z Jerebice FOTO: VLADIMIR HABJAN

Rabelj FOTO: ANDREJ STRITAR

jih opazimo v Jezernici, pa so vulkanskega izvora izpred 230 milijonov let.

Nad jezerom se dviguje Kraljevska špica, Monte Re, mogočna gora, ki proti vzhodu kaže hudo ranjena pobočja in v svojih nedrjih skriva bogata najdišča svinca in cinka ter kilometre galerij, rogov in prehodov. Naselje Rabelj, Cave del Predil, je v dolini Jezernice nastalo zaradi rudarstva. Tu je bil nekoč rudnik, ki ne deluje več, in v njem so ljudje garali za preživetje.

Rabelj ni lepo mesto. Skozenj se peljem, kadar se odločim za obisk Zahodnih Julijcev, in včasih me kar stisne, ko vozim mimo stavb, ki jih načenja zob časa. Mesto daje vtis, da počasi umira. Sprašujem se, kaj je bilo tako pomembno, da so v dolgih letih rudarjenja nastala ogromna prodišča jalovine? Koliko rok je prinašalo rudo na površje zemlje, da je ostalo toliko jalovine, koliko kapelj znoja je bilo prelitih?

RUDNIK V PRETEKLOSTI

Za kopanje so bili v rudniku vedno enaki, zelo težki pogoji, tema, povprečna temperatura okrog 12° C, približno 90 % stalna vlažnost, zaradi samega dela pa hrup, prah ter veliki fizični in psihični napor.

Rudo v Mali Kraljevski špici so kopali že davno, predvidevajo, da že v keltski in rimski dobi, saj so poznejši rodovi rudarjev našli izkopane rove premera 50–60 cm, ki so vedno sledili rudni žili. V njih so našli primitivno orodje in okostja rudarjev, ki so bili presenetljivo majhnih postav, težko delo pa je na njihovih telesih pustilo hude deformacije.

Prvi dokumenti o izkoriščanju rudnika segajo v 14. stoletje. Nemški cesar Friderik Lepi naj bi pravico do rudarjenja Trbižanom podelil leta 1320. Prva listina je iz leta 1456, ko je zemljiški gospod, bamberški škof Anton, dovolil izkoriščati rudo Trbižanom in Bovčanom. Lastnik dela zemljišč je bil Oswald Raibel, po katerem je naselje, ki je nastajalo ob rudniku, dobilo ime. Leta 1506 je škof B. Enrico omenil rudnik svinca v odloku o gozdovih in svinec iz Rablja ter bližnjega Bleiberga je postajal vse bolj znan.

V začetku so imeli lastniki rudnika le pravico do rudarjenja, saj zemlja ni bila njihova last. Lastnikov je bilo veliko, vsak je imel nekaj rudarjev. Rudarji enega lastnika so kopali v enem ali več rovih, odvisno je bilo od tega, koliko denarja je imel lastnik na razpolago za začetek. Vsi so morali dajati desetino bamberskemu škofu. Leta 1606 so v rudniku uporabili prva razstreliva.

Do 18. stoletja so kopali rudo na pobočjih in v nedrjih Male Kraljevske špice. Pod cesarico Marijo Terezijo je država odkupila tri od štirih takrat delujočih rudnikov. V dveh ločenih rovih se je začelo tudi izkopavanje pod površjem. Največjo oviro je predstavljala podzemna voda, ki je pronicala v rudnik s površine, poleg tega pa se je v rove zlivala tudi voda tektonskega izvora, ki je bila od nekdaj ujeta med skalovjem. Tedaj še ni bilo na voljo dovolj močnih črpalk, da bi vso to vodo hitro črpali iz rogov. Državi pa ni uspelo kupiti rudnika, katerega lastnik je bil Johann Ivo von Struggl. V zasebnem rudniku so gospodarili bolje kot v državnih. Leta 1871 so v njem postavili dvigalno napravo, ki je bila

prva te vrste na Koroškem. Leta 1898 so v Mudi zgradili prvo vodno centralo z močjo 300 kW. Leta 1867 so prvič uporabili dinamit za razstreljevanje.

Čez nekaj desetletij je med zasebnim in državnim rudnikom nastala velika razlika; zasebni se je dobro razvijal, državni pa je vse bolj zaostajal. Delovne razmere so bile v obeh rudnikih zelo težke, plače pa različne. To je povzročilo socialne razlike in leta 1836 je prišlo v državnem rudniku do spora z rudarji oziroma neke vrste stavke, obsežne tako po številu vpletenih kot po trajanju. Bila je tudi prva stavka v dolini.

Leta 1875 so v rudniku postavili nov drobilnik za drobljenje rude in ustrezne črpalke za črpanje vode iz rovov. Količina nakopane rude je bila vse večja, prodajali so jo na nemška, beneška in španska tržišča.

POMEN RUDNIKA ZA POSOČJE

Pomembni dejavnosti za razvoj gospodarstva v Posočju sta bila trgovina in prevoznitvo, saj je bilo Posočje prehodna dežela med rimskim Norikom, to je sedanjo Bavarsko, Avstrijo, Slovenijo, Furlanijo, Trstom in Beneško republiko. Za trgovino tedanjega časa so bile pomembne dobro vzdrževane ceste. Cesto preko Predela so uporabljali že Rimljani na svojih osvajalnih pohodih Norika, iz nekaterih podatkov se sklepa, da so jo poznali že v bronasti dobi 1300 let pred našim štetjem. Seveda je bila cesta precej drugačna od današnje, tlakovana s kamni, in potekala je drugje

kot danes. Sredi 19. stoletja pa je bila med Dunajem in Trstom zgrajena prva železnica. Posledično je upadla trgovina v Posočju, ki je bila vir dohodka za prebivalstvo.

Ljudje v Posočju so se zelo težko preživljali, obdelovalne zemlje ni bilo veliko, poleg tega pa je bila to peščena zemlja, na kateri je bilo mogoče pridelati hrano le za nekaj mesecev na leto. Na strmih travnikih pod gorami so ljudje pasli drobnico, prodajali so sir v druge kraje, kar pa pogosto ni bilo dovolj niti za skromno preživetje. Leta 1769 je celo cesarica Marija Terezija ukrepala za pomoč ljudem na Bovškem, in sicer je tja poslala nekaj koštrunov, ki jih ni bilo treba plačati, nekaj poljedelskega orodja, poleg tega pa še dva mojstra, ki sta ljudi učila uspešnejšega tkanja volne.

Prebivalci Posočja so začeli iskati delo po Evropi, pogosto v rudnikih. Za mnoge je bil najbližji rudnik v Rablju. Tako so tam našli delo prebivalci Bovca, Trente, Loga pod Mangartom, Strmca in celo Kobarida, Vipave, Idrije, Cerknega ter drugih primorskih krajev. Prva imena strmških rudarjev so v rabeljskem rudniku omenjena konec 16. stoletja. Slovenski rudarji so omenjeni do leta 1692, potem pa 170 let o njih ni bilo podatkov. Kasneje, leta 1856, sta se v rudniku najprej zaposlila Slovenki, po pisnih virih sodeč 34-letna Marija Wenzl in 44-letna Stefaniya Michelitsch iz Strmca. Tudi iz Bovca so se najprej zaposlile ženske, kasneje pa moški. Težko si predstavljamo težke življenjske razmere v Posočju, ki so silile žene in kasneje tudi

Slovesnost ob odprtju predora

može, da so iskali zaposlitev v rudniku v Rablju. Življenjska stiska je morala biti strašna, da so se za delo v rudniku odločale štiridesetletne in starejše žene. Proti koncu 19. stoletja so se zaposlovali tudi mlajši, nekateri stari le 14 let. Ženske in otroci so sortirali in prali rudo.

Mnogi so se k svojim družinam vračali le konec tedna ali pa vsakih štirinajst dni. Delavci iz oddaljenih krajev so med tednom ostajali v Rablju, stanovali so v zasilnih barakah ali v starih hišah. Proti koncu 19. stoletja je rudniška uprava zgradila samske domove, kjer so ti delavci stanovali pod zelo ugodnimi pogoji. Rudarji, ki so prihajali iz Bovca in okolice, so se domov vračali vsak dan razen pozimi, ko je bilo zaradi visokega snega to nemogoče.

Tako so se v Rablju ob večinskem nemškem prebivalstvu naselili tudi Slovenci. Ob koncu 19. stoletja so se otroci slovenskih staršev v šoli učili slovensko, od leta 1893 pa je bila slovenščina v rudniku celo enakopraven uradni jezik. Slovenski rudarji so bili pomembna delovna sila, saj so določeni deli rudnika obmirovali, če jih zaradi vremenskih razmer ni bilo na delo. Bovški rudarji so od povojnega obdobja uživali socialno varnost, spoštljiv in korekten odnos, bili so v popolnoma enakovrednem položaju kot italijanski sodelavci.

PREDOR ŠTOLN

Ko se je začelo izkopavanje pod zemeljsko površino, je veliko oviro predstavljala voda. Tako je bila uprava rudnika prisiljena načrtovati predor,

ki bi omogočal odvajanje vode v dolino Posočja. Pri dogovarjanjih je bilo občini Log v zameno za pristanek obljubljeno, da bodo predor vrtali Ložani in Strmčani. Načrte je naredil generalni direktor Alois Plasser, ki je kasneje s skupino strokovnjakov dela tudi nadzoroval.

Predor so pričeli vrtati 1. avgusta 1899. Leto kasneje so na potoku Predelci nad Logom zgradili majhno elektrarno, ki je omogočala vrtanje in razsvetljavo. Predor so vrtali v Rablju 240 metrov pod površjem, na 19. horizontu, in na drugi strani v Logu, kjer voda ni ovirala del, zato so potekala hitreje. Delavce sta vodila Matija Štrukelj in Franc Mavrič. Dela so bila izjemno natančna, saj je bila ob srečanju obeh vrtalnih ekip razlika v vzdolžni osi predora le slabega pol metra po širini in 20 centimetrov po višini. Ko je bil leta 1902 predor prebit, je sprva odvajal le vodo. Pozneje so ga razširili, na borove prečnike, pod katerimi je tekla voda, pa so postavili opaž in tračnice za ozkotirno železnico. 20. junija 1905 je bil predor v taki obliki končan. V cesarjevem imenu so bili odlikovani vsi vodilni delavci, Ložani Cuder, Štrukelj in Mavrič so dobili srebrni križec za zasluge. Rov je dolg 4844 metrov. Ker so ga vrtali z rahlim naklonom dva promila, voda po njem teče pod prelazom Predel v dolino Soče, v Koritnico. Tako iz rudnika skozenj še danes odteka od 300, pa tudi preko 500 litrov vode na sekundo.

Med gradnjo predora je prišlo tudi do nesreč. Prvo je povzročila strela, ki je po vžigalni vrvi sprožila dinamit. Miner je bil le lažje ranjen.

Obnovljeni portal vhoda v predor v Logu pod Mangartom

Vlak za prevoz skozi predor

Januarja leta 1904 so se vžgali plini v predoru, ko se je skozenj peljalo deset mož, ki so bili vsi strašno ožgani. Maja istega leta je 25-letni Matija Kravanja prijel za žico električnega toka in takoj umrl.

Predor je bilo treba stalno vzdrževati, še posebej, ko so v rudniku prodirali v globino, kar je povečalo dotok podtalne vode. Po prvi svetovni vojni so morali zaradi naraščajoče vode dvigniti tračnice. Kljub temu je voda občasno segala preko koles vagončkov. Leseno ogrodje v predoru je še danes isto, kot je bilo v začetku obratovanja, mogoče je zamenjanih 10–15 % lesenih delov.

Rudarji iz Posočja so v zadnjih 300 letih predstavljali vsaj tretjino vseh rudarjev. Strmčani so hodili peš preko Predela na delo tudi potem, ko je bil predor odprt, za vse ostale pa je bil predor veliko olajšanje, zlasti pozimi. Rudarji, ki so z Bovškega šli vsak dan domov preko Predela, so do Loga morali peš, kasneje pa so se vozili s kolesi. Prevoz skozi predor je omogočala elektrarna Možnica, zgrajena v letih 1908–1909, tik pod Logom pod Mangartom.

Pogosto je lokomotiva med vožnjo iztirila, kar je lahko povzročila že majhna nepazljivost voznikov. Morali so izstopiti v vodo in z ročno dvigalko dvigniti lokomotivo nazaj na tračnice. Kompozicija vagončkov z osmimi sedeži je predor prevozila v 45 minutah.

Skozi predor so se rudarji vozili vsa leta, tudi med obema vojnoma do konca marca 1970, ko se je

izkazalo, da so za rudniško upravo cenejši prevozi z avtobusom preko Predela.

Štoln je popačenka za nemško besedo *Stollen*, ki pomeni rov, predor. Do predora, ob katerem je danes nameščena informativna tabla, pridemo, ko se peljemo iz Bovca proti Logu pod Mangartom. Na mestu, kjer na levi strani ob cesti stoji kapelica sv. Barbare, zavetnice rudarjev, zavijemo levo in že po nekaj sto metrih nas ozka cesta zaprtega z železnimi vrati. Tam si lahko ogledamo vagonc in ob informativni tabli spoznamo še kakšno zanimivost. Iz rova slišimo šumenje potoka, ki iz rabeljskega rudnika še vedno odteka v Koritnico.

NESREČE V RABLJU

8. januarja 1910 je prišlo do hude nesreče. V Rablju se je zaradi zemeljskega udara v globino pogreznila rudniška bolnišnica in s seboj potegnila sedem ljudi, rešil se je le 15-letni ključavničarski vajenec Ernest Bierkopf. Jamo, globoko 45 metrov, sta takoj zalila voda in rečni prod, zato je bilo reševanje zaradi razmočenega terena in udirajočega potoka skoraj nemogoče. Med ponesrečenimi je bila tudi strežnica Katarina Černuta, doma iz Loga pod Mangartom. Delo v rudniku so ustavili, izkop pod naseljem pa opustili. Leta 1914 so na mestu nesreče postavili spomenik. Po mnenju geologov naj bi tragedijo povzročil zračni udar. Del skalnate

Anton Mavrič
pri delu v rudniku
FOTO: ARHIV ANTONA MAVRIČA

stene v rudniku je počil in vanj je prodrlo na tisoče ton proda, pomešanega z vodo iz Jezernice. Določeni deli rovov so se udrli in to je povzročilo vsesalni vrtnec, kamor je izginila bolnišnica.

Po nekaterih podatkih se je do sredine 20. stoletja zgodilo tudi do dvanajst smrtnih nesreč letno, zadnjih 40 let obratovanja rudnika pa jih je bilo bistveno manj, ena do dve na leto. Večjih nesreč pisni viri ne beležijo.

PRVA SVETOVNA VOJNA

Med prvo svetovno vojno je dolina Loga postala vojaško območje s številnimi lesenimi barakami, skladišči in bolnico. Pred predorom je nastala prava železniška postaja, predor pa je odigral zelo pomembno vlogo, saj je avstro-ogrski vojski omogočal neposreden dostop do fronte na Soči. Skozenj je potekalo oskrbovanje avstro-ogrsk vojske, ker je Predel obvladovala italijanska vojska z Nevejskega sedla in je bila cesta pogosto močno poškodovana. Do izgradnje ceste čez Vršič leta 1916 je bilo mogoče fronto na Bovškem oskrbovati le skozi predor. Transport skozenj se je odvijal tudi 16 ur dnevno, na fronto so dovažali vojaški material, municijo in vedno nove, sveže vojaške enote. Statistika kaže, da je bilo v letih 1915–1917 s 33.485 vlaki in 400.157 vagončki prepeljanih 446.890 vojakov. Poleg njih so prepeljali tudi ogromno vojaškega materiala; povprečna teža

tovora na vagončku je bila 600 kilogramov, torej so skozi predor prepeljali 240.094 ton vojaškega materiala in živil. Promet se je odvijal v obe smeri, nazaj so vozili v glavnem ranjence. Med vojaki je bilo kar nekaj smrtnih nesreč zaradi dotika puške z električnimi žicami pod stropom, zato so kasneje zaradi varnosti naredili lesene strehe na vagončkih. V tem času so napeljali razsvetljavo po vsem predoru.

Rudarji so med prvo svetovno vojno v rudniku ves čas delali.

RUDNIK V OBDOBJU MED OBEMA VOJNAMA

Po prvi svetovni vojni je trbiško področje prevzela Italija in rudnik je postal državna last. Rabelj so Italijani preimenovali v Cave del Predil. S prihodom italijanske administracije so državni in zasebni rudnik združili, od leta 1923 pa je z njim gospodarila zasebna angleško-italijanska delniška družba »Predelski rudniki Rabelj«. Število delavcev se je leta 1925 povzpelo na 1020. Leta 1930 so izkopali 180.000 ton rude. Telega leta so zgradili elektrarno v Loški Koritnici, v času gospodarske krize od leta 1931 do 1933 pa je uprava rudnik zaprla. Takrat je bilo zaposlenih 834 delavcev, med njimi tudi precej Slovencev. Mnogo jih je odšlo na delo v Francijo in Belgijo. Leta 1933 so rudnik ponovno odprli, vendar so sprejeli le 500 delavcev.

Električne lokomotive so zamenjali z akumulatorskimi in delovanje rudnika je pod vodstvom generalnega direktorja Nogare znova steklo. Zgradil je precej infrastrukturnih objektov, hiše za tujce, vpeljal transport z dizelskimi motorji, postavil žičnici na Kraljevsko špico in Rio del Lago. Med drugo svetovno vojno je zaradi sabotaž prišlo do prekinitve rudarjenja, vendar je inženir Nogara rudnik odločno branil in po vojni nadaljeval z modernizacijo. Rudnik je vodil do leta 1956, kasneje se je lastništvo še nekajkrat zamenjalo.

DRUGA SVETOVNA VOJNA

Tudi med drugo svetovno vojno so se rudarji vozili na delo z vlakom. Zanimiv je seznam iz leta 1943, pripravljen na upravi rabeljskega rudnika. Rudarji naj bi bili oproščeni služenja v vojaških enotah, saj je bilo njihovo delo v rudniku pomembnejše kot sodelovanje na fronti. Toda na seznamu kljub temu najdemo imena 283 Slovencev, ki naj bi jih vpoklicali v vojsko. Na srečo je Italija leta 1943 kapitulirala, tako da so tudi slovenski rudarji nadaljevali z delom v rudniku. Tega leta je bilo v rudniku v Rablju zaposlenih 800 Slovencev, kar je predstavljalo dobro tretjino zaposlenih rudarjev.

Po kapitulaciji Italije je nemška vojska zasedla ozemlje, ki je od konca prve svetovne vojne spadalo pod Italijo, prav tako je prevzela rudnik. Njegovo upravljanje je ostajalo v rokah italijanske uprave pod vodstvom Giovannija Nogare. Vhod v rudnik so stražili italijanski karabinerji, saj je Nemcem že primanjkovalo vojakov.

Oktober 1943 so partizani v predoru onesposobili obe lokomotivi. Ko se je nemška komisija, ki je pregledala posledice sabotaže, vračala proti Strmcu, so partizani ubili oficirja SS in pet vojakov. Zato so Nemci zajeli in ustrelili vseh 16 moških prebivalcev Strmca, vas pa so zažgali. V eni od gorečih hiš je umrla nemočna starka. Preostale ženske in otroke so izgnali. Za Strmec je bila to tragedija, ki je popolnoma spremenila prihodnost življenja v vasi.

Junija 1944 so partizani razstrelili dvigalo v rudniku in onesposobili vodne črpalke, tako da je spodnje etaže rudnika zalila voda. Po tej sabotaži so Nemci v predoru zgradili kovinska mrežasta vrata, sestavljena iz dveh povezanih kovinskih okvirov in prekrita z gosto žično mrežo. Debela so bila približno pol metra. Premikala so se na kolesih po kovinskih vodilih s pomočjo škripcev in so popolnoma onemogočala prehod. Vsak dan dvakrat so se ob njih morali ustaviti tudi rudarji, ki so hodili na delo v rudnik, in to vse do leta 1970, ko so jih pričeli na delo voziti z avtobusom.

RUDNIK PO VOJNI

Po končani vojni je Posočje pripadlo Jugoslaviji, prebivalci pa so še vedno iskali delo izven domačih krajev, saj ga doma ni bilo. Tako Jugoslovani kot Italijani so državno mejo označili tudi pod zemljo, v predoru, kjer so bili postavljeni obmejni kamni obeh držav. Ustanovili so maloobmejni prehod med državama. Prevoz po rovu je z odpiranjem in zapiranjem zapornice, pregledi in manevri

Presenečenje, ki ga je pripravil Anton Mavrič ob mojem obisku: njegova čutara, pas, čelada in svetilka. Poleg je kos rude, temno sive lise so svinec, rumene cink.

s kretnicami trajal približno eno uro, delavci, ki so bili ob povratku domov utrujeni in potni, so bili v rovu izpostavljeni mokroti in prepihu. Maloobmejni blok s carinskimi pregledi na obeh straneh in toga politika jugoslovanske države sta rudarjem povzročala velike težave. Leta 1948 je bila izdana odredba o obvezni zamenjavi deviz za vse rabeljske rudarje. Rudarji so morali prinesiti svoje plačilne liste, sicer so bili kaznovani z zaporom do treh let. Prihajalo je tudi do goljufij pri zamenjavi lir, saj rudarji niso poznali vsakokratnega tečaja. Spomladi leta 1949 je tedanja oblast iz političnih razlogov odvzela prepustnico oz. dovoljenje za delo v rudniku 23 rudarjem, ki so imeli manj kot deset let dela v rudniku. Toliko družin je ostalo brez sredstev za preživljanje, nekaj se jih je porazgubilo po Sloveniji in Jugoslaviji, nekaj jih je odšlo v tujino. Šele leta 1964 je deset loških rudarjev ponovno dobilo delo v rudniku, za kar se je boril domačin Edi Kloftrov, ki je takrat delal v Ljubljani. Plače so bile za tedanje razmere dobre.

Leta 1964 so izkopali 590.000 ton rude, kljub temu pa so zaradi padca cene kovin in visokih stroškov poslovanja pričeli razmišljati o zaprtju rudnika, ki so ga dokončno predlagali že leta 1977. Izvajal se je triletni sanacijski program, znova se je zamenjalo lastništvo, število zaposlenih pa se je stalno zmanjševalo. Leta 1990 je bilo zaposlenih le še 140 delavcev, junija leta 1991 pa so rudnik dokončno zaprli.

Zadnje leto in pol so se pogovarjali predvsem o tem, kako zagotoviti delo in preživetje še 140 zaposlenim. Pogajanja so bila zelo težavna, kar nam pove tudi stavka 55 rudarjev, ki so 6. februarja 1991 ostali v jami približno 500 metrov globoko in tam vztrajali 17 dni, dokler ne bi ugodili zahtevam o zaposlitvi vseh 140 zaposlenih. Zaradi boleznih so morali iz jame znositi skoraj pol stavkajočih, toliko časa pa je trajalo tudi dogovarjanje o zadovoljivi rešitvi za nezaposlene rudarje. Ob zaprtju rudnika je bilo v njem zaposlenih še 32 posoških rudarjev. Rudarje, ki so imeli vsaj delne pogoje za upokožitev, so upokožili, ostalim pa so obljubili delo.

Delo v rudniku v Rablju je bilo zelo težko, vsakodnevna pot na delo je bila dolga in naporna, pa vendar je omogočalo ljudem preživetje. Veliko ljudi se je odselilo, saj v domačem kraju niso dobili dela. Statistika kaže, da je imel Log pod Mangartom leta 2002 le 139 prebivalcev, medtem ko jih je bilo pred prvo svetovno vojno nad 800.

Življenje v Rablju je po zaprtju rudnika zamrlo, mestece šteje le še okrog 600 prebivalcev. Na leta rudarjenja spominjajo številni pomniki na rudarje, ki so med delom umrli v rudniku, in na domačine, ki so padli med vojnami. Na spominskih ploščah na pokopališču najdemo tudi veliko slovenskih imen. Poleg tega danes na rudarjenje spominjajo uničena dolina Jezernice, razrita pobočja Male Kraljevske špice, propadajoče naselje Rabelj. Nanj spominja tudi predor, skozi katerega neusahljivo

Slike v muzeju pripovedujejo zanimive zgodbe.

teče potok Roja, priča velikanskih človekovih naporov pri premagovanju sil narave.

RUDNIK

Rudo so kopali v skalovju Kraljevske špice in pod njo. Svinčena ruda se običajno nahaja v žepih med skalovjem, rudne žile potekajo v različnih smereh, zato so rove kopali v več nivojih, da so lahko izkopali vso rudo. Kopanje je potekalo v dva krat dva metra velikih rovih, šele v zadnjih obdobjih so bila na voljo modernejša orodja, kar je omogočilo kopanje rogov s premerom do štirih metrov. Pridobivanje rude je potekalo tako, da so minerji navrtali globoke luknje in jih napolnili z dinamitom. Ob 13. uri, pred odhodom iz jame, so prižgali zažigalne vrvice in razstrelili skalovje. Včasih je zažigalna vrstica zatajila, nastopila je zapoznena eksplozija, kar je povzročilo smrt marsikaterega rudarja. Popoldanska izmena je rudo odvažala iz rogov v za to določene jaške za nadaljnjo obdelavo. V zadnjih dvajsetih letih so nato rove napolnili z jalovino, pomešano z betonom. Na ta način naj bi bilo zagotovljeno varnejše delo.

Delo v rudnikih je bilo vedno težko in nevarno in tudi v Rablju je bilo tako. Posebno nevarnost so predstavljali zračni udari. Pri rednem izkoriščanju rude se je ob eksplozijah skalovje v bližini vrtn zrahljalo. Ker je med skalovjem stisnjen zrak »od nekdaj«, je zaradi razrahljane stene eksplodiral in odtrgal različno velike kose skalovja. Pogosto se je to dogajalo, ko so rudarji odvažali rudo iz rogov. Zračni udari so tako bili vzrok nemalo smrtnim žrtvam, saj so le zelo izkušeni rudarji lahko predvidevali, ali bo prišlo do zračnega udara.

»Rudo je sestavljal pretežno mineral cinkove svetlice (sfalerit, ZnS) z nekaj svinčeve svetlice (galenit, PbS). V zgornjih delih rudišča je cinkova svetlica oksidirala v kalamino, cinkov karbonat (ZnCO₃, mineral smithsonit). Povprečna vsebnost kovine v rudi je bila med 5 in 6 %. Zadnje raziskave so pokazale 4 milijone ton rudnih zalog, v južnih predelih rudišča pa še 1,5 milijona ton. Od omenjenih 4 milijonov ton je bilo 1 milijon pripravljenih za odkop, kar bi pomenilo 6–7 let dela brez vsakršnih investicij. Vendar je bila odločitev vodstva družbe drugačna.« (Raimondo Domenig)

DANES

Danes je v rudniku zaposlenih le nekaj ljudi, ki nadzorujejo podzemno elektrarno in dvakrat letno pregledujejo predor ter odtočni kanal, speljan pod tračnicami ozkotirne železnice. Neskončna mreža

jaškov in rogov dosega linijsko dolžino približno 120 kilometrov. V rudniku je 19 nivojev in po njih je mogoče doseči globino 520 metrov pod vasjo, labirint podzemnih rogov pa se razteza tudi 450 metrov nad vasjo v Kraljevski špici.

Rabelj in rudnik sta v preteklosti predstavljala pomemben del zgodovine za Slovence v Posočju. Rudarji so imeli izjemno težko delo, in če prištejemo še vsakodnevno pot do Rablja, jih moramo le občudovati. Prav tako tudi rudarje, ki so se k svojim družinam vračali le konec tedna; ostajale so jim zgolj nedelje, saj so ob sobotah delali. Pa vendar je prav rudnik dolga leta omogočal, da se marsikateri družini ni bilo treba izseliti iz domače doline s trebuhom za kruhom.

Ko se peljemo skozi Rabelj, se spomnimo mož in žena, ki so si hodili služiti kruh v rudnik iz Slovenije. Mogoče se celo ustavimo na pokopališču in se sprehodimo med nagrobniki. Neme priče preteklosti so, preteklosti, ki je tudi naša in bi jo zato morali vsi ceniti! V Rablju so odprli muzej, ki hrani obsežno zgodovinsko in kulturno dediščino in predstavlja razvoj rudarske dejavnosti. Med ogledom se seznanimo z izkopanimi minerali, spoznavamo, kako je bila videti svinčeva in cinkova ruda, ogledamo si stroje in orodje rudarjev, rudarska oblačila skozi čas in še in še. Poleg muzeja so organizirani tudi vodeni ogledi v osrčje rudnika, deloma peš, deloma s posebnim mini vlakom. (Muzej je odprt vsak dan od 10.00 do 12.30 in od 14.30 do 18.30.)

Ob vhodu v muzej je informativna tabla, na kateri piše: *»Nahajamo se približno deset kilometrov južno od Trbiža v Kanalski dolini, edinem primeru na stari celini, kjer živijo v mirnem sožitju prebivalci neolatinskega, slovanskega in saksonskega izvora, ki še danes prav v svojem jeziku ohranjajo izraznost svoje različnosti in individualnosti.«*

SPOMINI RUDARJEV

Ko sem iskala informacije o rabeljskem rudniku, sem zaprosila za pogovor tudi dva moža, ki sta delala v rudniku. Oba sta prijazno ustregla moji prošnji, za kar se jima še enkrat zahvaljujem. Iz zgodovine rudnika sta povedala mnogo stvari, ki sem jih že omenila. Kljub temu pa bi napisala še nekaj zanimivosti iz naših pogovorov.

Anton Mavrič iz Loga pod Mangartom je delal v rudniku 23 let. Ponosno mi je pokazal srebrn križec, ki ga je njegov ded Franc Mavrič dobil ob odprtju *Štolna* od samega cesarja! Tudi on se je iz Loga na delo vozil skozi predor, po letu 1970 pa je

bil zaradi dragega vzdrževanja železnice za delavce organiziran prevoz z avtobusi čez Predel. Če je bilo pozimi toliko snega, da prevoz z avtobusom ni bil mogoč, pa so za rudarje spet organizirali prevoz skozi predor.

Iz časov, ko so se vozili skozi predor, se Anton spominja, da se je nek rudar znašel in naredil paketek, ki ga je v rudniku na začetku rova spustil v vodo. Tako je mimo carine pretihotapil kakšno malenkost iz Italije, saj je bilo nemogoče prenesti kar koli čez mejo mimo neizprosnih carinikov. Vendar so postali pozorni, ker je bil rudar vedno nervozen, če je pregled trajal predolgo. Bal se je namreč, da mu bo voda odnesla dragoceni paketek. Tako so ga nekoč ujeli pri dejanju in nesrečni rudar je ostal brez prepustnice in brez dela!

Anton je pripovedoval o delu v rudniku. Žile rude so vedno ležale navpično ali postrani, nikoli vodoravno. Bile so široke od pol metra do dveh metrov. Jalovino so odstranjevali, vendar so rove potem z njo zasipali nazaj, delali so beton, saj je bilo delo v rudniku tako varnejše. Jalovina, ki leži severno od Rablja, je stara, v zadnjem času je niso več vozili iz rudnika. Včasih so rudo kopali od spodaj navzgor, naprednejša tehnologija pa je omogočila, da so v času njegove zaposlitve kopali od zgoraj navzdol. Če je bila skala dobra, so minirali dvakrat na dan, v slabi skali pa le enkrat, zaradi varnosti. Včasih se je pred njimi odprla za sobo velika dvorana, obdana s kristali. Bilo je prelepo, tako lepo, da se jim je zdelo kar škoda razbijati in vrtati naprej!

Kljub temu da so skušali delati varno, se je povprečno enkrat na leto zgodila nesreča zaradi udorov materiala ali zapoznelih eksplozij pri miniranju. Dogajalo se je tudi, da je rudarja povozil vlak ali pa vagončki, s katerimi so rudarji odvažali rudo.

Anton je bil v rudniku leta 1976 ob močnem potresu. Pripoveduje, da je bil takrat ob dvigalu in da je takoj zmanjkalo elektrike. Deloval pa je telefon in skupaj z italijanskim sodelavcem sta dobila nalogo, naj takoj preverita, ali je v rudniku kaj ponesrečencev. Na srečo ni prišlo do nobenega udara, rudarji so bili vsi živi. Kar nekaj časa je trajalo, da so prišli ven. Bili so presenečeni, saj so jih pričakali prestrašeni ljudje, v Rablju pa so bili na tleh vsi dimniki! Takrat so ostali doma en mesec, rudnik je bil zaprt, da ne bi prišlo do nesreče.

Sicer je Anton dejal, da se je dela privadil. Spominjal se je stavke februarja leta 1991, v kateri je sodeloval. V tem trenutku si je resnično težko

predstavljati stisko ljudi, ki so v Posočju ostali brez dela, stisko, ki jih je prisilila, da so trdo garali in se za delo borili na račun svojega zdravja!

Tudi Janko Kravanja je v rudniku delal 23 let. Na delo se je vozil iz Trente in čez teden ostajal v Rablju. Od leta 1969 je imel motor, ki mu je močno olajšal pot.

Začetki so bili težki, saj je bilo težko že sporazumevanje s sodelavci Italijani in Furlani. Vendar pa sta tako Anton kot Janko dejala, da sta med delavci različnih narodnosti in jezikov resnično vladala razumevanje in sožitje. Kot Slovenca nista občutila razlik v odnosih. Janko je dodal, da so bili kot delavci cenjeni, sposobni za vsakršna dela.

Spominja se tudi zoprnih občutkov, ko je pričel delati. Ozki rovi, vse umazano, prah, veliko vlage, slab zrak in naporno delo. V začetku je bil zaposlen kot kopač, kasneje kot miner. Rudarji so se svetili od prahu svinca in cinka, če ni bilo vode, so morali vrtati v suho žilo, kar je povečalo količine prahu v rovu. Pri delu je bilo treba ves čas paziti, vsak delavec pa je moral paziti na lastno varnost.

Rudo so v rovih prevažali z vlakci na zrak. Nad rudnikom so bili kompresorji, cevi do vlakcev pa so tekle poleg dvigala. Nekaj delavcev je bilo zaposlenih samo zato, da so napeljevali cevi do vlakcev. V zadnjih letih so vlakce na zrak zamenjali »dizli«.

Nazadnje se je Janko nasmehnil, ko je omenil dopust. Porabili so ga, ko kakšen dan pozimi ni bila prevozna cesta ali na delo niso mogli zaradi drugih vremenskih razmer, če so morali na orožne vaje, za košnjo doma ga je včasih že zmanjkalo ... ○

Viri:

Bovški zbornik: Ob stoletnici prve pisne omembe župnije, 2004, članek J. Vadnjal, Posoški rudarji v rudniku Rabelj skozi čas

Gea, 1998, št. 8, str. 6–8, E. Sorč, Rabeljski rudnik J. Vadnjal, Predor v Logu pod Mangrtom, KS Log pod Mangrtom, 2005

Gradivo iz muzeja v Rablju: R. Domenig, Rudnik svinca in cinka Rabelj (Cave del Predil, Raibl)

Informativne table v Logu pod Mangartom ob vhodu v predor

Naj omenim, da so nekatere navedbe v različnih virih različne, odločila sem se za zapis ene od njih. Tako so na primer navedene različne dolžine predora, in sicer 4844 m, 4855 m, 4860 m. Tudi ime Kraljevska/Kraljeva špica se navaja v obeh oblikah, v priložniku Pavla Merkuja Slovenska krajevna imena v Italiji pa je zanj zapisano slovensko ime Kraljevski vrh. Število prepeljanih vojakov skozi predor v času prve svetovne vojne precej odstopa ...

Utrinki iz življenja oskrbnikov

✍ Tina Leskošek

Pogačnikov dom na Kriških podih je tudi letos poleti tri mesece nudil gostoljubje mimoidočim planincem, konec septembra pa je kot večina planinskih koč zaprl svoja vrata do naslednjega poletja. Vse ta čas je bil dom mlade ekipe, ki je skrbela za koč. Letos sem imela tudi sama priložnost za tri tedne postati del skupine, ki tam živi in dela. Mislim, da smo dokazali, da lahko gorska koč vzorno deluje pod vodstvom mladih. Oskrbnica je bila že drugo leto Polona, ki je ostala gor vse tri mesece, ostali pa smo se malo menjavali. Kriški podi te zasvojijo in nočeš več v dolino.

JUTRO

Moj prvi dan dežurstva. Kaj to pomeni? Vstanem ob 5.15, prikrmarim do kuhinje, hiša še spi. Zakurim peč in pobijem par muh. Na štedilnik postavim ogromna lonca vode in čaja. Grem ven s fotoaparatom in slikam še eno brezčasno jutro. Sončni žarki počasi lezejo dol po Bavškem Grintavcu in daleč zadaj po Kaninu, Stenar pa je temna senca na vzhodu. Prvi planinci, ki se zbudijo, na srečo niso zahtevni, hočejo le čaj. Joj, kako sem zaspana, kuhinja pa tako topla. Potem pridejo na vrsto kavice. Takoj, ko nekdo nekaj naroči, si zapišem, ker sicer

Koča na Kriških podih in Srednje Kriško jezero s Križa FOTO: PETER STRGAR

v trenutku pozabim, kaj je rekel. Z mlekom, brez mleka, brez sladkorja, bela kava ... Ampak to jutro je relativno mirno. Včasih vstanejo vsi gostje hkrati in vsi bi radi za zajtrk jajca s šunko! In če citiram Janeza, je pečenje jajc na oko najbolj adrenalinsko delo v koči! Ker nikoli ne veš, ali se bo jajce razlilo ali ne – če se namreč razlijeta obe, ju moraš sam pojesti in za goste speči drugi ... Ubogi Janez je imel jajc že vrh glave. Ob 6.30 zmanjka traku v blagajni. Tega mi pa niso pokazali, kako se zamenja! Odhitim do Polonine sobe in jo zbudim. Vsa zaspana se primaje dol, zamenja trak, vpraša, ali je treba kaj pomagati, in nato odide nazaj v posteljo. Počasi se zbudijo še ostali in začne se ...

... DAN

Dan na Pogačnikovem domu je bil v grobem določen. Vsako dopoldne je bilo treba pomiti vsa stranišča, hodnike in jedilnico, pomesti sobe in pospraviti postelje. Teh ni bilo tako malo, sploh, če je bila koča polna. Če je postiljal samo eden, so šle tri ure takoj mimo. Za to delo je bilo treba obvladati plezalne veščine, sicer si lahko pri zlaganju odej na pogradih hitro stopil v prazno! Postiljanje je bilo ponavadi samotno delo, vendar je s pomočjo MP3-ja v ušesih čas hitro minil.

Največ dela je vedno v kuhinji. Štefan mesi kruh, Jan reže zelenjavo za obaro, Polona pa dela saher torto. Gorsko tišino okoli koče moti le Janez s sekanjem drv. Okoli poldneva začnejo prihajati lačni planinci in začne se popoldanski program. Do večera strežemo hrano, kuhamo, vpisujemo podatke planincev v evidenco, dajemo štampiljke v knjižice transverzale, vodimo v sobe ... Nekdo je ves čas za šankom in nekdo skoraj ves čas pomiva posodo. Ob 21 h se kuhinja zapre. Potem je treba pomiti »hudobce« (velike lonce), pospraviti in pomiti celo kuhinjo. Ob 22 h spravimo še zadnje veseljake iz jedilnice in jih napotimo počivat. Nekajkrat smo potem tudi mi spili kako pivo, ponavadi pa smo se utrujeni pobrali spat.

KOČA NI HOTEL

Nekatere dni v avgustu je bilo resnično noro. Ležišč je v koči 84, število planincev, ki so želeli prenočiti, pa je nekajkrat krepko preseglalo to številko. Spali so povsod – na hodniku, v jedilnici ... Nahraniti in razporediti toliko ljudi pa ni več mačji kašelj. Lažje se je pripraviti na naval ljudi, če prej pokličejo in rezervirajo ležišča. Seveda koča ne zavrne nikogar in ne zaklepa vrat. Vedno se najde prostor še za enega. Tudi rezervacije se pobirajo le do 80 % zasedenosti

Mesenje kruha FOTO: TINA LESKOŠEK

postelj, ostale pa so namenjene planincem brez rezervacij.

Nekateri ljudje ne razumejo delovanja planinske koče. Mislijo, da so prišli v hotel, kjer se bo vse vrtelo okoli njih. Pa ni tako. Planinska koča nudi planincu zavetje, hrano, pomoč, informacije in prijazno besedo. Osebjem lahko močno olajšamo delo, če sami pospravimo posteljo, prinesemo posodo nazaj k šanku in odnesemo svoje smeti. In ne naročamo palačink pet do devetih zvečer. Obiskovalci večkrat pozabijo, da oskrbovanje ne zajema le kuhanja hrane in strežbe. Saj vas je dovolj, pravijo, kaj ne gre hitreje? Ne, gospa, ne gre hitreje, toliko vas je, da je vsa posoda zunaj. Lahko si greste pa sami pomit žlico, pa v klet po zelje, pa mimogrede prinesite še novo plinsko bombo ... K sreči so to redke izjeme. Do Pogačnikovega doma je vseeno vsaj tri ure hoje iz katere koli smeri, tako da nedeljski turisti z mestnimi manirami tja skorajda ne zaidejo. Pridejo planinci in gorniki, ki imajo glavo na pravem mestu.

DROBNE RADOSTI V PROSTEM ČASU

Kadar ni bilo preveč dela, smo imeli čas za stvari, ki so sicer nujne, vendar se jih da odložiti. Na primer pranje našega perila in tuširanje – paziti smo morali le, da se nismo tuširali med peko kruha, ker je sicer pečica imela premalo moči (cev za vodo je

tik ob pečici). Prijateljem, ki so prišli na obisk, naši pogovori niso bili najbolj razumljivi: »Jaz grem pod tuš.« »Ne zdaj, se kruh peče.« »OK, pa potem ...«

Pravil kočje se človek hitro navadi. Velik del vsakega dneva preživi pet ljudi v isti hiši, skupaj delajo, jedo in spijo. Koča mora funkcionirati in biti dostojno zatočišče planincem. Za egoizem ni prostora. Če si že bil kdaj na koga jezen, si šel lahko sekati drva za hišo. Vendar s tem nismo imeli problemov, super smo se razumeli. Še najbolj napeti so odnosi postali med igranjem človek ne jezi se ...

Življenjski prostor v koči je bila za nas kuhinja. Notri sta dve klopi, na katerih se je dalo prav lepo zaspati. Kadar ni bilo dela, smo se takoj zagreblili zanju! V kuhinji se je dogajalo vse – jutranje kave, turnir v človek ne jezi se, taroku in šahu ter večerne debate.

Pogrešali nismo skoraj nobene stvari iz doline. No, razen sladoleda. Cela logistika z žičnico je bila predolga, da bi nam ga lahko poslali po tej poti. Zato smo vsem prijateljem, ki hitro hodijo in so prihajali na obisk, naročali sladolec. Rekord je postavil Primož s časom uro in pol čez Sovatno in prinesel še zmrznjen sladolec!

Včasih smo bili iskreno hvaležni meteorologom za napačno vremensko napoved. Za soboto sredi avgusta so napovedali slabo vreme in vsi ljudje so odpovedali rezervacije. Dan je bil sončen, nas pa je bilo več kot gostov! Ker smo bili utrujeni še od prejšnjega dneva, smo se vsak s svojo odejo parkirali pred hišo na sonce in zadremali. V dolini bi se mi

Pogačnikov dom na Kriških podih leži na nadmorski višini 2050 m in je dostopen iz različnih smeri: iz doline Vrat (čez Sovatno, mimo bivaka IV ali preko Luknje in čez Bovški Gamsovec), iz Zadnjice, iz Krnice preko Kriške stene ali pa z Vršiča.

Dom je v lasti PD Radovljica. Od leta 2001 do lani so ga intenzivno obnavljali, odstranili salonitne plošče in sedaj ima koča zares lep in nevpadljiv izgled – sivo pobarvano jo komaj ločimo od okolice. Zdaj je v načrtu gradnja čistilne naprave, ki bi jo v nekaj letih morale imeti vse gorske kočje, z naslednjo sezono pa se bo začelo uporabljati ekološko prijazna čistila. Vir električne energije so sončne celice, ki povsem zadostujejo – sicer ima koča tudi agregat, vendar smo ga letos v celi sezoni uporabili le trikrat za nekaj ur. Hrano, pijačo in drva pripelje žičnica, odpelje pa umazano perilo in smeti. Koča se ogreva le na drva.

zmešalo, če bi morala na tako lep dan mirovati. Tu pa smo bili že itak v hribih in tako je celo lenarjenje bolj kakovostno.

Na pol v snu poslušam tri goste, ki pred kočjo zbijajo šale. Štefan se zbudi in cigaretne ogorki, ki ležijo okoli klopc pred kočjo, ga začnejo blazno motiti. Pobira jih in zraven klepeta z onimi tremi planinci, ki ga sprašujejo, kako za vraga zdrži tri mesece tu

Strežba pred kočjo
FOTO: MIHA LAPANJA

Večerno delo
FOTO: MOJCA BALANT

gori. Štefan razlaga, da je družba fajn, da lahko dosti hodimo naokoli in da tu enostavno ni realnega življenja. Zadnje besede postanejo del mojih sanj in odsanjam do konca. Tu res ni realnosti. Ali pa je ravno tu realnost, pa je v dolini vse ena sama gledališka predstava ...

OSKRBNišKO DRUŽABNO ŽIVLJENJE

Obiskat nas je prišel Gregor z Zasavske kočice na Prehodavcih. Koči na Kriških podih in Prehodavcih imata poseben odnos. Med seboj se vidita, loči pa ju šest ur hoje. Na obeh kočah sta delali mladi ekipi, na Prehodavcih je bila povprečna starost osebja 27 let, pri nas pa 23. Po radiu smo si med seboj večkrat pošiljali glasbene želje. Vedno je zabavno zafrkavati sosedo in to smo oboji pridno počeli po telefonu. »Dober dan, so to Prehodavci? Pezdevškova pri telefonu. Za jutri bi rada rezervirala 39 postelj, veste, smo upokojenci iz Nove Gorice, bi radi prespali. Kaj pa imate za jest? Joto? A samo joto imate? Nič drugega nimate? Pa tuš ...?« Seveda so nam Prehodavci pridno vračali šale ...

Gregor je naletel ravno na prihod žičnice, ki enkrat tedensko dobavlja zaloge hrane in pijače. Kar takoj smo ga vpregli v delo. Ko pride žičnica, je treba ogromno robe znesti na hodnik, vse popisati in nato razporediti blago v klet in shrambo. Seveda so se ravno takrat vsi gostje spomnili, da bi radi jedli. Hja, nič, trije v kuhinjo, eden za šank, dva pa nosit gajbe! Gregor nas je potolažil, da je pri njih prav tako – ravno ko helikopter pripelje robo, hočejo ljudje jesti, oni pa so samo trije ... Danes so rokave zavihali še trije Čehi, pomagali pri nošenju in si zaslužili pivo.

Nad Stenarjem in Križem se že nekaj ur spreletava helikopter. Vemo, da pogrešajo nekega Čeha, policisti iz Kranjske Gore so klicali tudi nas. Popoldne so ga našli, mrtvega, zdrsnil je z Dolkove špice ...

Včasih, kadar ni bilo veliko dela, je lahko tudi kdo od nas skočil na kakšen hrib. Vsi bližnji vrhovi so dosegljivi v uri ali dveh – Razor, Planja, Stenar, Križ, Bovški Gamsovec, Pihavec, Šplevta. Škrlatica in Prisojnik sta že nekoliko bolj oddaljena. Navadili smo se dirkati po planinskih poteh, prepolavljati časovnice in ubirati brezpotja. Nekajkrat so nas obiskali plezalni prijatelji iz AO Rašica in splezali smo greben med Gamsovcem in Pihavcem ter potegnili lepo smer čez vzhodno steno Planje. Ker je bilo treba prosti čas prilagajati gneči v koči, smo se pogosto odpravili na vrhove ob sončnem zahodu, ponoči ob luni, pa tudi v slabem vremenu. Vse ima svoj čar. Ne naveličaš se, res ne ... Vsekakor smo veliko lažje delali in se bolje razumeli, če smo si lahko malce predihali dušo in telo.

Je že konec avgusta. Današnje jutro je že čisto jesensko. Svetloba je drugačna, grebeni se kopajo v jesenski meglici. Mraz je. Če bi bila svizec, bi se mi zdel ta dan kar pravi za začetek zimskega spanja.

Mislím, da bom najbolj pogrešala jutra in večere. Čeprav je zgodnje vstajanje sicer moja največja travma, sem bila na koči z veseljem dežurna. Zjutraj si čisto sam, skoraj nihče ne vstane pred šesto. Ko neseš strest včerajšnji pepel za hišo, se že počasi dani. Potem je vsako minuto lepše in bolj rdeče.

In večeri. Sonce še z zadnjimi žarki obsipava kočico in vsak večer utone na koncu Trente. Nato se nad Razor kmalu pripelje Veliki voz ... ◉

Krožna planinska pot Muta

Sredogorje je tudi vredno obiska

✍ in 📷 Tomaž Kumer

Čeprav zelo rad zahajam v naročje visokih gora, se zadnje čase vedno bolj navdušujem tudi s spoznavanje nižjih delov naše prelepe domovine, ki so prav tako zelo zanimivi in vsekakor vredni obiska. Ljudje me pogostokrat nasmejijo, ko jim omenim, kje sem bil v preteklih dneh in s tem privabim na njihove obraze neprepričljive poglede. »Le kaj pa je tam tako zanimivega?« se pogosto glasijo začudene besede. Morda se jim zdi moj odgovor, da je enostavno lepo, preveč suhoparen, česar pa si ne ženem k srcu.

Prav nasprotno! Vesel sem, da lahko občudujem naravo s tistimi očmi, ki povsod vidijo lepoto, pa naj bo to še tako nepomembna stvar, ki pogostokrat »ni vredna« niti bežnega pogleda. Ena izmed poti, ki me je po svoje zelo očarala in navezala nase, je zagotovo planinska pot okoli Mute, ki jo odlikujejo širni razgledi, še vedno precej neokrnjena narava in preprosti ljudje, ki živijo tod naokoli. Morda se zdi tudi vam to malce nepoznan in hkrati zapostavljen konec Slovenije, ko pa ga enkrat odkriješ in začutiš povezanost z njim, je vse skupaj precej drugače.

MUTA, NJENA ZGODOVINA IN KULTURNA DEDIŠČINA

Muta je simpatičen kraj, ki leži ob »zgornjem toku« reke Drave in se zaradi razgibane lege deli na Zgornjo in Spodnjo Muto. Čeprav spada med manjše slovenske kraje, je bila kot naselbina prvič omenjena leta 1255, kot trg s svojim sodnikom in grbom (kolo z osjo) pa priznana od leta 1301. Kraj približno na polovico deli potok Bistrica, ki se izliva v Dravo prav tam, kjer je v 12. stoletju potekala deželna meja med Koroško in Štajersko.

Morda se nam zdi ime kraja malce nenavadno, a le do tedaj, ko izvemo, da so tedanji lastniki Mute z okolico, Bamberžani, prav ob izlivu Bistrice postavili mitnico, ki je s svojim nemškimi imenom Mauten dala ime trgu – Muta. V tem času je bil zgrajen tudi prvotni grad, kasneje Mutenberg (Mauttenberch), ki pa je bil že leta 1498 opuščen in razrušen. Pred propadom gradu je pod njegovim vznožjem nastala manjša naselbina, imenovana Mutttenberch. V 15. stoletju so grad, mitnica in trg prešli v last Celjskih grofov, katerih zvezde so

Pogled na vzhodni del Kozjaka, po katerem poteka meja z našo severno sosedo

v tistih časih sijale resnično visoko na nebu. Leta 1510 je na Gornjem trgu zrasel nov grad Kienhofen (dvor na Muti), kjer je bil od začetka mitniški urad, sedaj pa je to sedež občinske uprave. Muto in njene prebivalce sta v preteklosti zaznamovala predvsem fužinarstvo in kovaštvo, ki sta bila tod nekoč glavni gospodarski panogi. Tradicija železarstva je temeljila predvsem na kozjaški in pohorski železovi rudi, ki so jo kopali v bližini Vuzenice, na nasprotnem bregu Drave.

Danes delo nekdanjih kovačev nadaljuje obrat Kovačije na Muti, sicer pa si lahko kaj več o tej večstoletni dejavnosti ogledate v tamkajšnjem muzeju. Ena izmed pomembnih zanimivosti kraja je vsekakor cerkev sv. Janeza Krstnika, ki stoji na Spodnji Muti oziroma v neposredni bližini magistralne ceste, ki poteka vzdolž Drave. Je ena izmed treh rotund v Sloveniji, zgrajena v romanskem slogu z zelo lepo notranjostjo, ki jo krasijo gotske freske. Očarljiv videz ji daje značilna skodlasta streha, rimska ostalina na njeni zunanjsčini pa dokazuje, da je to cerkev z več kot tisočletno zgodovino, kar jo uvršča med najstarejše kulturne spomenike v Sloveniji. Njeni odličnosti prida svoje še podatke, da jo je leta 1052 posvetil sam papež Leon IX., ki je šel tod mimo in jo »našel« še neposvečeno.

DRAVSKI KOZJAK

Toliko o zgodovini, sedaj pa se vrnimo k prej omenjeni planinski poti, ki poteka po zahodnem delu dravskega Kozjaka, katerega del je tudi Muta s svojo širšo okolico. Omenjeno hribovje, ki se razteza na levi strani Drave med Mariborom in Dravogradom, je bilo v času bivše skupne države precej zapostavljeno oziroma bolje rečeno »prepo-vedano«, saj je bilo zaradi bližine kapitalističnega sveta »neprimerno« med drugim tudi za planinarjenje. Najvišji vrh doseže Kozjak na zahodu, kjer se med vznožjem Košenjaka (1521 m) in Dravo stiska večji del mesta Dravograd. Značilnost zahodnega dela je tudi ta, da so gozdovi tod zelo podobni pohorskim, s svojimi skrivnostmi in svojevrstno idilo ter naravno mehko, značilno za hribovit svet na desni strani Drave.

PLANINSKA POT

Še sam ne vem, zakaj sem se tako navezal na ta konec Slovenije. Svoje je k temu zagotovo pridala prelepa narava, ki je zaradi bližnje meje ostala dokaj neokrnjena ter hkrati skrivnostna, še neodkrita, saj je bil tudi zame ta del domovine nekakšna neznanka. Za vse, ki smo željni avantur in novih

doživetij, pa je ta kraj skoraj kot nalašč, če želimo pokukati še malo čez »planke«. Piko na i so po svoje dodali še marljivi markacisti, ki so resnično vzorno in skrbno uredili to krožno planinsko pot, ki je zagotovo ena izmed lepših v Sloveniji. Tudi sam sem ljubitelj urejanja in označevanja poti in vem, koliko truda je potrebnega, da je hoja naposled polna užitkov in sproščenega ozračja. V tem delu Kozjaka se v smeri sever-jug vanj globoko zareže Bistriški jarek, ki pot praktično razdeli na dva dela. Možno jo je prehoditi ločeno oziroma v dveh kosih, ljubitelji daljših tur pa lahko to store v enem zamahu. Odločil sem se za slednjo možnost ...

OB SVITU NA POT

Čeprav ljudje zmajujejo z glavo in negodujejo ob misli na lasten napor, ki ga povzroči zgodnje vstajanje, je zame svojevrsten užitek oditi na pot v ranih jutranjih urah. Takrat ima narava svoj čar in posebnosti, ki jih čez dan ni moč opaziti, še manj doživeti. Ne glede na to, da so včasih zgodnja jutra precej psihično naporna, mi ob prvih korakih v svitu ni bilo še nikoli žal za trud, ki sem ga vložil ob kobacanju iz tople postelje. Potepati se v dvoje in odkrivati čare narave in neznanih poti je tisto, po čemer hrepenim iz dneva v dan ...

Na celodnevni »sprehod« sva se podala iz središča Zgornje Mute, kjer je tudi uradni začetek poti. Tam še vedno stoji delujoč vodni stolp iz leta 1931, poleg katerega se nahaja skrinjica s prvim od štirih žigov celotne obhodnice. Pot naju je sprva vodila proti manjšemu kraju Gortini, kjer sva kmalu naletela na kovačijo, v kateri se zvok kladiva sliši že vse od leta 1573. Ravninskega dela je bilo kaj kmalu konec, saj se pot začne počasi vzpenjati. Spotoma sva se za hip ustavila še pri Kučerju, od koder je lep pogled na začetek Bistriškega jarka, ki se konča precej višje v Avstriji.

Na sosednji strani dolino zapira velik akumulacijski jez, ki je bil pred časom predmet vročih razprav, saj obstaja možnost, da ob spletu negativnih okoliščin nekoč tudi popusti ... Na podlagi te razlage sem si kasneje lažje pojasnil postavitev ogromnih siren po celotni dolini. Trenutek zatem sva bila že pri Kuhelniku, kjer sva se tik pred vstopom v gozd razveselila klopce z razkošnim razgledom na velik del Dravske doline. Za vzpodbudo je na sosednjem drevesu še višinska oznaka (700 m), ki nam pove, koliko poti smo že »oddelali« oziroma koliko metrov nas še čaka. Počitek je bil kot naročen, saj se steza od tu dalje dviga precej intenzivneje, kar se je poznalo tudi pri najinem tempu. Za tolažbo naju

Ob trdoživem Arlovem boru si je vredno vzeti čas za počitek in uživati ob čudovitem razgledu, ki se razprostira pred nami.

je malce višje že čakala nagrada v obliki milejše poti, ki naju je ob vznožju Napečnikovega vrha kar naenkrat pripeljala na rob gozda. Tod nama je korak nehote zastal, kajti pred nama se je odprl čudovit pogled na uravnano pobočje, sredi katerega stoji velika breza, v njenem varstvu pa klopca in tekoča voda. V vročem poletju še kako dobrodošlo za žejne pohodnike! Ta predel poti mi je ostal še posebej v lepem spominu, saj se na tukajšnjih poljanah v pomladnem času razkošno bohota morje rumenega regrata.

TRDOŽIVI BOR

Da ob vsej tej idili nisva povsem zastala in pozabila iti dalje, naju je malce višje pri križu že vabila k sebi naslednja markacija. Ta nama je namignila, da morava ponovno v gozd, kjer naju je na drugi strani čakalo novo presenečenje. Začudena sva obstala ob nenavadnem Arlovem boru, ki je precej bolj podolgovat kot pa visok. Kasneje sva zvedela, da se je v preteklosti neko neurje hudo zneslo nad njim, vendar je ta v boju za preživetje ostal med živimi, le smer njegove rasti od takrat ni več najbolj navpična.

V borovi družbi sva si zopet malce oddahnila, kajti od tukaj je z višine nekako 1070 m eno izmed najlepših razgledišč na celotno pot. S pomočjo orientacijske table, ki se nahaja v bližini, lahko razberemo, da sega naš pogled od zahodnega Pohorja, Uršlje gore, prek Savinjskih Alp vse do Obirja v severni verigi Karavank. Čeprav sva se težka poslovila od prelepega razgleda, naju je dalje priganjala misel, da sva že povsem blizu druge kontrolne točke. Ta se nahaja na Pernicah, kjer nas v skrinjici pri domačiji Knez (1059 m) pridno čaka »planinska trofeja«.

Ljubitelji žigov pridejo tukaj resnično na svoj račun, saj se na Pernicah križajo kar tri planinske poti: Muška, Kozjaška in tudi Koroška!

SPUST S PERNIC NAZAJ V »JAREK«

Pernice so prikupna manjša vas pod Kozjim vrhom (1383 m). V vasi je bila nekdaj tudi šola, ki pa žal ne služi več svojemu prvotnemu namenu. Ena izmed zanimivosti v vasi je Hermanova kapelica, ki je imela v zgodovini prav posebno simboliko. V njeni notranjosti je namreč v vojnem času vedno brlela rdeča večna lučka v duhovno pomoč in spomin fantom na frontah. Osrednja stavba pa je vsekakor na daleč vidna cerkev sv. Simona in Juda, ki je menda luč sveta ugledala že davnega leta 1368. Da so bili Turki nekoč resnično simbol groze in strahu z neverjetno slo po uničevanju, je okusila tudi sama cerkev, ki so jo v 15. stoletju povsem razdejali. Ob njenem obzidju, za katerim se skriva preprosto, a lepo pokopališče, sva se nerade volje ponovno spustila v jarek. Malce neugodno, če veš, da moraš na dnu Bistriškega jarka nato zopet gor.

Ob hoji navzdol sva prilomastila do domačije Rebernik, ki je poznana po gostoljubnosti, saj po želji postrežejo tudi s hišnimi specialitetami. V takšnih primerih se rado zgodi, da se človek v izobilju dobrot nehote zasedi, zato je bolje, da si tisti, ki jih čaka še »veliko dela« oprtajo nahrbtnike in se napotijo proti Lipnikovemu mlinu. Žal sva bila ta dan tudi midva med garači, zato sva jo mahnila proti mlinu, ki se nahaja povsem na dnu Bistriškega jarka (458 m) ob Muški Bistrici. Ta mu daje kot edinemu še delujočemu mlinu daleč naokoli potrebnega zagona. Malce naprej

se je najina pot preko mostu prevesila v drugi del. V neposredni bližini bo za nepoučene zagotovo presenečenje pogled na bivšo karavlo s stražarnico, na kateri so še vedno blede barvni ostanki nekdanje jugoslovanske zastave. To je bilo včasih strogo prepovedano območje, sedaj pa nas na bližino državne meje z Avstrijo nevsiljivo opozarja velika modra tabla Evropske unije. No, kakorkoli, tabla in karavla nemo stojita vsaka s svojo zgodbo iz različnih zgodovinskih obdobj. Karavlina bo zagotovo priložnejša za tiste bolj nostalgичne duše, ki se bodo ob pogledu nanjo spomnili minulih časov, ki so znali biti prav tako lepi in zanimivi.

KONEC ALI PONOVO OD ZAČETKA

Hja, konec vsekakor za tiste, ki so se odločili za polovično varianto in se bodo ob cesti vrnili nazaj k Dravi. Ob vračanju po dolini se je vredno ustaviti še ob ekološki kapelici sv. Frančiška Asiškega, postavljeni leta 1997, ki je edina tovrstna kapela v Sloveniji. Za prebivalce Bistriške doline je to znamenje božjega varstva, ima pa tudi globlji pomen, saj s svojo »karizmo« vabi vse ljudi k prizadevanju za zdravo naravo in nove medčloveške odnose. Par minut hoje (po Kozjaški planinski poti) nad kapelico se nahaja še Sedelnikov slap, naravna znamenitost, ki s svojimi 23 metri višine sodi med večje slapove v Sloveniji. Ne glede na mikavno pot brez ponovnega grizenja kolen ter različnih zanimivosti ob poti sva se podala še na drugi del poti, kjer se nama je že povsem na začetku veselo nasmihal ponovni klanec. Ob hoji navzgor sva kaj hitro pozabila na muke, saj se steza, ki so jo nadelali fantje iz cele Jugoslavije oziroma graničarji, lepo vije skozi gozd, narava ter prijetna družba pa sta prav tako opravila svoje, da je čas hitreje minil. Prva kmetija, ki sva jo »srečala« ob nadaljevanju poti, je bila Lubejevo. Domačija je znana po krušni peči na prostem, kjer še vedno pečejo kruh. Tako kot pri vzponu na Pernice, so naju tudi tukaj vsake toliko časa vidno vzpodbujali težko pričakovani napisi na deblih, ki označujejo, kdaj sva »nabrala« novih 100 metrov višine.

SV. JERNEJ NAD MUTO

Da sva hodila večino časa ob neposredni bližini državne meje, so naju ves čas tiho opominjali mejni kamni in različne opozorilne table. Najini poti se je medtem priključila steza iz Avstrije, kamor smo se naposled družno in s pomočjo smerne table »skupaj« podali proti Sv. Jerneju nad Muto. To je široko izravnano sleme, katerega najvišja točka je

pri cerkvi sv. Jerneja (1037 m). Za celoten Kozjak je nekako značilno, da je po hribovju vse polno številnih cerkvic, ki med sabo kar tekmujejo, katera bo bolj privlačna. Mogoče bom kateri izmed njih storil krivico, vendar ima zame slednja prav poseben čar in mikavnost, ki se ji stežka uprem. Mislim, da je prav njena lega sredi napol odprte gozdne jase tisto, kar ji prida nadvse romantičen pridih. Svoje naredi še idilično staro pokopališče z leseno ogrado, ki se nahaja korak stran.

Za sladokusce naj omenim tudi zgodbico o polnočni maši duhov na Jerneju, katere se je nehote in nevede udeležil prestrašeni Ižekov Jokl. Menda se je naslednjič bolj prepričal, ob kateri uri se bo odpravil k sveti maši. Streljaj nižje pod cerkvijo stoji stari farovž, korak naprej pa še turistična kmetija Primož. V idiličnem okolju sva si ponovno vzela več časa za počitek, obenem pa še opremila z žigom svoja dnevnika Muške in Kozjaške poti. Pogovor s starejšim gospodarjem na klopici pred hišo je bil prav zanimiv in poln smeha. Hudomušne zgodbice iz njegovega življenja, anekdote iz sosednje stare gostilne, prigode z graničarji in z njimi povezanih obmejnih dogodkov, ... skratka, polno »materiala«, ob katerem se človek zagotovo nasmeji, hkrati pa tudi zamisli nad preteklimi časi.

Pot sva nadaljevala po kolovozu med razprostranimi travniki, ki s svojim pisanim cvetjem še dodatno oplešajo celotno pokrajino. Ne glede na to, da po petih minutah hoda še nisva bila utrujena, naju je razgledna klopa v vznožju lovske opazovalnice in prikupne kapelice Sv. Izidorja kar pritegnila k sebi. Po kratkem oddihu sva se le spustila po gozdu navzdol, vse do »graničarskega« mostu čez potok Vud, nato pa v serpentinah ponovno gor. »Malo za rekreacijo oziroma sprostitve!« bi rekel človek.

ZGODOVINSKA KRIVICA

Sredi gozda sva prispela do razpotja poti za Sv. Lovrenc v Avstriji. Ko sem kasneje obiskal ta manjši kraj onstran meje, sem komaj verjel prebrani zgodbi na nekem obeležju. Po plebiscitarni pogodbi oziroma razdelitvi ozemlja med Avstrijo in Kraljevino SHS ob koncu prve svetovne vojne bi ta kraj moral pripasti slednji. Ker pa je neka obupana Avstrijka na dan dokončne odločitve na licu mesta padla na kolena pred japonskega (!) oficirja (Japonska je bila med zmagovalci prve svetovne vojne) in ga roteče prosila, naj kraj pripade Avstriji, je iz usmiljenja do nje odločilno vplival na ostale člane komisije tako, da je bilo potem ugodeno njeni želji. Ta ženska ima v Sv. Lovrencu tudi spominsko obeležje, ki nakazuje

njeno svetniško dejanje z rešitvijo kraja pred »največjim zlom«! Me kar strese ob misli, kakšne krivice vse so se tedaj dogajale slovenskemu narodu.

S tem krajem in omenjenim mejnim področjem je povezana še ena zanimiva zgodba. Nekje tukaj, v bližini kmetije Odernik, so leta 1972 preko meje prišli emigranti, ki so hoteli v takratni Jugoslaviji z nasilnimi dejanji zanetiti revolucijo ...

PRILJUBLJENI BRICNIK

Po prijetni gozdni poti sva naposled prispela na plan pri kmetiji Odernik, kjer se razprejo širni razgledi na vse strani. Na vzhodu se v daljavi bohota blag greben osrednjega dela Dravskega Kozjaka, povsem na jugu pa nas že željno pričakuje vrh Bricnika (1017 m), kjer se nahaja zadnji kontrolni žig. Do njegovega vznožja sva pripešala po lepi in razgledni vozni slemenski poti.

Bricnik je priljubljena izletniška točka planincev z Mute, kamor zahajajo med drugim tudi ob polni luni. Čeprav je vrh obrasel in nima razgleda, jim je tako prirasel k srcu, da so po njem poimenovali tudi svoje planinsko društvo. Povsem na vrhu naju je med smrekami pričakala lična mizica s skrinjico ter tablo z zgodbico o družini, ki je nekoč živela v hiši tik pod vrhom. Tako, po odtisnjeni četrti štampiljki

sva bila praktično že povsem blizu zaključka poti, saj nama je ostal samo še spust v dolino.

MIMO SV. PRIMOŽA NAZAJ V DOLINO

Proti Muti naju je pot vodila desno navzdol in ko sva prišla iz gozda na plan, sva naravnost pred sabo presenečena uzrla še eno prikupno stavbo, cerkev sv. Primoža nad Muto. Cerkev slovi kot krasna razgledna točka nad Dravsko dolino s panoramskim pogledom na Pohorje. Poleg dveh zvonikov je znana tudi po zanimivem načinu zvonjenja, tako imenovanem pritrkavanju na zvonove. Ob križišču cest pred cerkvijo stoji informacijska tabla, kjer se seznanimo še s tako imenovano deželo Bicikl-land.

Pred časom so na področju občin Vuzenica, Muta in Soboth, torej na meji med Slovenijo in Avstrijo, uredili zelo lepo kolesarsko pot z devetimi kontrolnimi točkami. Poleg kolesarskih užitkov je poudarek na spoznavanju kulturnih in naravnih znamenitosti ob poti, zato je ena izmed KT prav tu.

Ker nisva imela »pri roki« kolesa, da bi se elegantno spustila v dolino, sva pač to storila s pomočjo markacij, ki so naju brezskrbno pripeljale preko Spodnje nazaj na Zgornjo Muto. S tem sva načeloma zaključila celotno pot, za katero sva v celoti porabila nekje do 10 ur, saj nama je 30 km in

Podoba cerkvice sv. Jerneja nad Muto je skoraj pravljicična, saj ji temni smrekovi gozdovi in staro vaško pokopališče sredi pisanega travnika dajejo resnično mističen videz.

Ob prostranem Radeljskem polju se Drava razširi, preden se poda v ozko sotesko med Pohorjem in Kozjakom.

slabih 3300 metrov višinske razlike (gor in dol) vzelo ves dan. Brez postankov in počitkov pa tako ali tako ne gre, saj simpatične klopce, krasni razgledi, zanimivosti ob poti in lakota v trebuhu zahtevajo svoj čas, ki se mu ne smemo in ne moremo odreči.

Ob koncu sva bila kar »malce« utrjena, vendar se nisva dosti obremenjevala, saj je bil za nama čudovit dan in spoznanje, da veva nekaj več o naši deželi, prav tako pa sva veliko postorila tudi za svoje telo in dušo, kar pa je najvažnejše. Pa srečno pot tudi vam!

Informacije

Planinsko pot Muta je leta 1996 ustanovilo Planinsko društvo Bricnik Muta. Krožna pot je dolga 30 km, ima 4 kontrolne točke, hoja traja okrog 10 ur. Tel.: (02) 87-61-144 ali 041-577-458.

Bicikl-land je kolesarska pot, ki poteka v bližini meje med Slovenijo in Avstrijo na področju občin Vuzenica, Muta in Soboth. Ima 9 kontrolnih točk in nas popelje praktično mimo vseh pomembnejših kulturnih in naravnih znamenitosti tega območja.

Muzej na Muti – občinska stavba oziroma graščina Kienhofen se ponaša z bogato zbirko gasilske opreme in dediščine tovarne kovaštva in fužinarstva.

Cerkev sv. Janeza Krstnika – romanska rotunda na Spodnji Muti. Tel.: (02) 87-61-397, ključar Kristijan Helbl.

TIC – Turistično informativna pisarna Muta. Tel.: (02) 87-61-114.

Splavarjenje po Dravi s »koroškimi splavarji«. Po Dravi so od 13. stoletja dalje s čolni in splavi prevažali les in drugo trgovsko blago. Z izgradnjo hidroelektrarne Dravograd se je leta 1943 ta dejavnost končala, spomin na splavarsko

traducijo pa še obujajo »koroški splavarji«, ki izletnike vkravajo na splav v Splavarskem pristanu pri Spodnji Gortini. Tel.: (02) 87-10-210, 87-10-200.

Bos na Triglav

Nekoč s coklami za pasom,
zdaj s čevlji na hrbtu

✍ Marjan Bradeško

Na grebenu Triglava FOTO: PETER STRGAR

Tistega poletja sem že od maja hodil bos. Bolj ko so bila tla ostra, bolj zadovoljen sem bil. Iskal sem grobega peska, ravno pokošene travnike s štrlečimi ostrimi bilkami – karkoli, kar ni bilo prijetno za podplate. Kajti kožo sem moral utrditi – in to bistveno bolj kot za navadno poletno sprehajanje pred domačo hišo. Podplati so namreč avgusta morali biti nared za pot na Triglav. Za pot, pri kateri so čevlji ostali v nahrbtniku do vrha!

Grega je nekje prebral, kako so včasih plezali bos s coklami za pasom, menda je tudi Ivan Berginc – Štrukelj, ki naj bi leta 1890 prvi preplezal Triglavsko steno, večkrat hodil bos po gorah. »Kaj, ko bi se tudi midva odpravila gor bosa,« je nekoč dejal Grega. Nekaj sem okleval, potem pa rekel: »Če so prišli nekoč, bomo pa še zdaj!« Načrt je bil narejen in to kar za pot iz Vrat po Tominškovi. Da bo čez steno, kot Berginc! Glede na to, da sem bil na vrhu dotlej že velikokrat, sem dobro poznal vse mogoče ovire. Nazadnje se je pokazalo, da bi pravzaprav moralo kar iti, le tisto snežišče

pod Ržjo, med Staničevo kočjo in Kredarico, bi utegnilo malo nagajati. Če bo pomrznjeno, obujeva tam čevlje, če bo lepo uhojena pot, greva bosa tudi tam čez.

Preko poletja se je Grega skujal. Kot kaže, ga je že v dolini preveč bodlo. Sam se se trdno odločil. Tako se je odpravica dveh dam, ki sta bili za pričo (ena je bila namreč preveč povezana z mano), 17. avgusta leta 1985 pod večer znašla v Vratih. Vreme je kazalo slabo, čez noč naj bi deževalo, za naslednji dan pa je bila napoved boljša. Komaj smo dobro polegli v depandansi, se je zunaj pričelo pošteno neurje, vso noč je odmeval grom od sten in dež je vztrajno bičal okna. Slišati je bilo sodro, celo drobna toča je kar dolgo ropotala po strehi. Do jutra se je umirilo, a ko se je zdanilo, je bilo vse zelo neprijazno – Vrata zatrpana z meglo, z drevja se je cedilo, po tleh ostanki sodre ... Brrr! Ne bo šlo? Tako smo potem povisevali v Vratih do devete ure, ko se je vendarle megla razkadila, zrak se je malo osušil in nakazal se je lepši dan.

Zebe, bode ... izraz na obrazu pove vse. FOTO: M. BRADEŠKO

ČEVLJE V NAHRBTNIKI!

Malo po deveti sem sezul težke usnjene čevlje in v nahrbtniku komaj našel dovolj prostora zanje. O tem, kako težko je postalo moje breme na hrbtu, ne bi rad govoril. In naša četica je zakoračila. Jaz spredaj, zadaj Mojca in za popolni nadzor še Maja. Prvi vtis – človek ne more nikoli vsega predvideti! Kajti prav na vse sem pomislil med pripravami, nikakor pa ne na to, da bodo sredi poletja tla tako zelo mrzla. Zazeblo je v podplate in nagonsko sem iskal bolj suhe dele, skale, veje, trave – najbolj mrzlo je bilo tam, kjer je bila med pesek pomešana vlažna zemlja. Nekako sem se privadil, dobro smo začeli, a kaj, ko je severna stena vendarle – severna. V senci Begunjskega vrha sonce le težko najde prostor, da bi pogrelo pot, in tako sem kaj kmalu na ravnih delih Tomiškovke hodil po – ledenem drobirju. Nočna toča oziroma sodra se sploh še ni stopila. Res, zeblo je prav pošteno. K sreči so vedno potem prišli prijaznejši deli pa bolj gladke skale, oster grušč je bil še najmanjša težava.

Srečevati smo začeli že tudi prve, ki so se vračali v dolino. Običajni pozdrav (ja, takrat smo se še vsi pozdravljali), pogled v oči, potem pa ... počasi in kar z grozo so nekateri lezli s pogledom po meni navzdol, dokler se niso zazrli v gola, malce obledela stopala. Vsak je najprej utihnil, potem pa so sledila vprašanja: »Pa kakšno pokoro pa delaš?«

»Hja, veste, nekaj sem ga polomil, zdaj pa me takole ženejo ...« No, sem potem povedal, da hodim po stopinjah naših prednikov, da vidim, če se da.

Le eden od Čehov me je občudujoče pogledal in bolj sam zase zamrmral: »Dobri hlap! (Dober poba!)« Ja, res je šlo dobro, kratka malica nekje pod Begunjskim studencem, in že smo jo ubrali proti Staničevemu domu. Par snežnih zaplat, še vse potresene s sodro, pa nekaj hladnih kamnitih odsekov, in že so noge počivale na klopi tople kože. Prav prijalo je. Žal pa so se medtem noge malo pomehkužile in prvi koraki nadaljevanja so bili malce bolj kočljivi. Pa se človek na vse privadi. In že je bilo pred menoj tisto snežišče pod Ržjo. Potka je bila lepo uhojena, torej za zdrs ni bilo nevarnosti, in urno sem jo spešil tja čez. Da bi manj zeblo, sem hodil bolj po prstih – verjetno sem bil videti kot koščeni Pink panter, ko se v kakšni risanki prihuljeno smuka od drevesa do drevesa. Ker je snežišče precej dolgo, sem seveda hotel priti preko čim hitreje. Moji spremljevalki sta malo zaostali, sam pa sem, že na suhem, z rokami ogreval svoje premrle noge. Medtem je sonce pridobilo moč, skale so se osušile in gor čez Rž do Kredarice ni bilo nobenih težav več.

NA VRHI!

Le kratek postanek na Kredarici, da se noge preveč ne razvadijo, in že smo lezli navzdol v kotanjo in gor do tiste velike bele markacije, kjer se začenja končni vzpon. Kdo bi porekel – strmo, klini, le kako je šlo? Najlaže! Skale na vsej poti do vrha so namreč tako lepo zglajene, da je bilo nogam naravnost prijetno. Tudi mraza ni bilo več pravega, še vprašanj je bilo manj, ker so tako vzpenjajoči kot sestopajoči imeli dovolj opravka že s samimi seboj.

Nekaj »šodrov« je občasno še zbudlo v podplate, ampak – res, presenečen sem bil, kako zlahka je šlo. V krasnem sončnem dnevu sem tako že sredi popoldeva sedel pred Aljažev stolp in – nastavlil noge soncu. Kako dobro je delo. Podroben pregled je pokazal, da se nisem niti enkrat ranil, nikoli brcnil s prstom v skalo, skratka – noge so bile kot umite. Glede na vso vlago, ki jih je spremljala spodaj, so bile zares umite in sveže. Povsem drugače kot takrat, ko jih po nekaj urah izvlečeš iz čevljev – in okoli sebe hitro pridobiš veliko prostora.

Poslikali smo se, da bodo – vedeli še zanamci! Na noge sem potegnil čudovite tople nogavice, vse skupaj pa potisnil v čevlje, ki sem jih dobrih pet ur

OPOZORILO: Triglav je vse prevečkrat prizorišče najbolj nenavadnih podvigov – od vlečenja motorja na vrh, nošnje štedilnika, ne vem koliko-metrskih lestev in še in še. Gora ni in ne sme biti sejem, gora je tam, da se nanjo povzpemo z lastnimi močmi in z ustrežno opremo, brez nepotrebne navlake. Pri svojem podvigu sem se tega načela držal, zato sem tudi sestopil obut. Med vzponom sem upošteval vse varnostne ukrepe, hodil seveda tudi ustrezno previdneje, pri prečenju snežišča pa to storil le, ker je bila čezenj dobro uhojena gaz. Pot sem uspel opraviti zaradi dobre priprave in poznavanja terena. Ker ne želim spodbujati podobnih podvigov, lahko samo povem (verjemite mi na besedo, ni treba tega preizkušati), da takšna hoja ob odlični utrjenosti podplatov niti ni tako zelo težka. Ivan Berginc – Štrukelj in podobni (denimo Valentin Slatnar – Bôs, ki je bos lazil po Brani) so jo gotovo zlahka zmogli.

nosil na hrbtu. Ja, navzdol nisem hotel tvegati, bi bilo bolj naporno in še nevarneje. Saj smo rekli – bos na Triglav, ne bos s Triglava!

KREDARICA

Povsem drugače je hoditi s čevlji in do Kredarice sem se potem počutil kot tank – kamor stopiš, si na trdnem, nič ne bode, ne zebe. Ja, glavo res čuvaš pri nogah!

Na Kredarici je bilo, kot se za avgust spodobi, malce tesno. Presenetilo pa me je, koliko ljudi me je videlo hoditi bosega in kako so si me zapomnili. Nenadoma sem bil neke vrste »zvezda večera« in komaj se je Mojca oddaljila, že so se za moja občutja

Noge so srečno prispele na vrh. FOTO: M. BRADEŠKO

in zdravje nog pričele zanimati druge nežne duše. Konec koncev pa – skrb za sočloveka je vrednota, ki jo gorski svet samo še okrepi.

Hja, nekam nevajenega sem se počutil v tistem zanimanju množice zame. Kar hitro smo se pobrali spat in noge sem zavil v toplo odejo. Zadovoljno sem ležal na pogradu in razmišljal, da z utrjenimi nogami sploh ni težko – razen, če te preseneti mraz, moča, sodra in toča. Nisem se prehladil, nisem staknil ozeblin (ker sem jih itak že imel iz vojaških dni) niti revme, čeprav so mi jo vsi mimoidoči pre-rokovali ... Ostal je le lep dan, zanimiva izkušnja in čudovite trave, polne cvetja, naslednji dan v Fužinskih gorah. ○

poletna DOŽIVETJA NARAVE
vsak petek ob 17h
RADIO OGNJIŠČE

<http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

107.5 MHz

RADIO UNIVOX

e-mail: info@univox.si

Rapalka

Ob nekdanji meji je nekoč cvetelo tihotapstvo

✍ in 📷 Dušan Škodič

Leta 1920, dve leti po koncu velike vojne in nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, je bila podpisana Rapalska pogodba. Z njo je Slovenija izgubila tretjino ozemlja. Meja je odrezala Primorsko od ozemeljske celote, vasi in kraji ob njej pa so se nepričakovano znašli v obmejnem pasu. Življenje se je zelo spremenilo, saj so ljudje ob meji povečini izgubili prejšnje vire zaslužka. Nova država ni bila dober gospodar, vsak od narodov je skušal vleči voz z revnim blagom na svojo pot, vlada v Beogradu pa ga je med tem puljenjem še na pol izpraznila. Nasploh je bila država zelo neenotna, saj se je v prvih desetih letih njenega obstoja zamenjalo kar štiriindvajset vlad, dokler ni kralj konec dvajsetih uvedel diktature. Ljudje so živeli slabo, pomanjkanje je bilo veliko in nekateri so se skušali znajti po svoje.

ZAKAJ JE NASTAL »KONTRABANT«

Primanjkovalo je nekaterih dobrin, ki jih ljudje kljub revnim prihrankom niso mogli kupiti. Tako se je razvilo tihotapstvo ali »kontrabant«, kakor so ga imenovali. Čez skrita sedla med hribi je začel teči blagovni promet. Povpraševanje je bilo po marsičem, saj so bile razlike v cenah tudi večkratne. Oblasti so bile do pretoka blaga, od katerega ni imela država blagajna nič, zelo neizprosne in pooblastila graničarjev ter financarjev na obeh straneh so bila skoraj neomejena. A dober zaslužek v težkih časih je izredno mamljiv in ni je sile, ki bi ustavila denarja lačnega človeka, ki se je enkrat že do siteda najedel sladke bele pogače, umesene le od kratkotrajnega tveganja in strahu.

Z malim tihotapstvom so se tedaj na obmejnem območju ukvarjali skoraj masovno,

FOTO: S. ALEŠA STRITAR

staro in mlado, veliko tudi ženske in otroci. Pri teh ni šlo za zaslužek, temveč za preživetje. V bližini meje so kot gobe po dežju pognale trgovinice in zasilna skladišča blaga, po katerem je bilo povpraševanje. Promet je tekel v glavnem enosmerno, iz Jugoslavije v Italijo. Kava, tobak in vžigalice so se na drugi strani prodajali za dva do štirikrat višjo ceno, saharin pa celo za petkratno. Dobro je šlo v promet tudi meso. Nazaj so prinesli denar, včasih pa enostavno na drugi strani takoj nakupili blago, ki ga je primanjkovalo doma. Za kilogram riža, ki ga je bilo v Italiji na pretek in ni imel prave cene, je bil zaslužek kar osemkratno.

RADOVEDNOST IN ŽELJA PO ZASLUŽKU

Miha in Ivan sta bila stara štirinajst let, ko so na dan svetih treh kraljev leta devetindvajset razglasili diktaturo. Bilo jima je prav malo mar. Za preproste in revne ljudi, ki se niso ukvarjali s politiko, se tako ali tako ni nič spremenilo. Najbližja meja je bila v dolini Osojnici, skoraj takoj za zadnjimi žirovskimi bajtami. Tam je bil zelo dobro varovan mejni prehod. Pred njim je stala spodaj zidana in na vrhu lesena karavla s posadko brkatih graničarjev, v samih Žireh pa je bilo nastanjenih še precej financarjev in orožnikov. Na drugi strani sta imela svoje utrjene objekte italijanska obmejna policija in financarji.

Na kontrabant sta se odpravila bolj iz radovednosti in doživetja, kakor zaradi zaslužka. Dolgo sta tuhtala, kako bi izpeljala uspešno kontrabantsko akcijo. Za ves denar, ki sta ga premogla, sta v neki trgovini nakupila tobaka in saharina. Trgovec jima je dal celo nekaj nasvetov, na koga naj se na oni strani obrneta, da se čim prej znebita vročega blaga. Tihotapstvo je bilo dobro utečeno, na obeh straneh meje so bili poleg trgovcev, ki so blago prodajali, tudi organizirani odjemalci.

Deževno vreme se je po nekaj dneh končno umirilo. Po gozdovih so se vlekle megle, da se je komaj kaj videlo, ko sta se otovorjena vsak s svojim težkim nahrbtnikom podala lahkemu zaslužku naproti. Za večino poti, predvsem tistih, ki so jih uporabljali priložnostni, drobni tihotapci, se je pravzaprav na pol javno vedelo. Sklenila sta, da jih ne bosta uporabila, saj bi lahko bila ob vse, kar sta premogla. Da bi ju lahko doletelo še kaj hujšega, nista niti pomislila. Bila je še trda noč, ko sta krenila proti Selu in tam ob spremljavi množičnega pasjega laježa zavila levo, v Jarčjo dolino in po njej visoko pod Sivko. Hodila sta hitro in brezskrbno. Vedela sta, da je karavla z graničarji

pod Mrzlim vrhom, zato sta se ji izognila daleč v levo. Zdelo se jima je kar prelahko, posadke v karavlah so štele do deset mož, in četudi bi šli vsi v patroljiranje, težko da bi koga opazili. Graničarji so bili po pravilu skoraj vsi iz Srbije, v glavnem so bili to majhni, čokati in brkati možje mrkih pogledov, ki so svojo službo opravljali skrajno resno. Z domačini se niso radi družili in do kontrabantarjev so bili neizprosni. Bilo je znano, da jim je puška zelo rada zdrsnila z rame in poslala svinčeni pozdrav za bežečim, če se ta na poziv ni hotel ustaviti. Precej manj strogi so bili le do otrok in še bolj do žensk, ki so se ukvarjale z malim tihotapstvom. Če je šlo le za kakšen kilogram kave, ki ga je imela skritega pod obleko, je bilo možno, da se je zalotena izvlekla tudi brez plačila kazni. Kajpak le, če je šlo za kakšno mlajše dekle, ki je ugajalo brkaču, ki jo je pretipal.

PREČKANJE VAROVANE MEJE JE LAHKO NEVARNO

Rinila sta daleč na levo, svitalo se je že in delal se je oblačen jesenski dan, ki ga je dodatno zabelil hladen veter. Vrhno plast listja, ki se je že osušila, je pod nogami vrtinčilo v zrak in neprijetno je šuštel. Bilo jima je kar prav, da sta malo zmrzovala, saj v slabem vremenu tudi graničarji niso radi rinili na obhod. Na neizrazitem grebenu sta naletela na pol metra visok mejni kamen – *konfin*. Na eni strani so bile vsekane črke SHS, na drugi pa I. Spodaj je bila letnica 1920, na ravni vršni ploskvi pa sta bili zarezi, ki sta bili usmerjeni proti kamnoma na levi in desni, ki sta morala biti v vidni razdalji. In res, ko sta pogledala v obeh smereh, sta lahko uzrla njuna bela bratca, ki sta se kazala izpod zapadlega listja. Na temenu je bila še tretja zarez, ki je bila pobarvana rdeče, kazala pa je proti severu. Vsak mejni kamen je bil torej prav imenitna orientacijska točka, ki ni dopuščala zmote, na kateri strani se človek nahaja ali kam naj se usmeri.

Neposredno pred njima se je dvigala gmota plešastega Mrzlega vrha, na katerem sta vedela, da imajo italijanski financarji veliko kasarno. Takoj za njim se je razprostirala poraščena Sivka. Izognila sta se obema vrhovoma po levem bregu in se prek neizrazitega sedla spustila na drugo stran, kjer je pod grebenom precej manj pihalo. Samo še spust proti Idriji, kjer bosta pri prvem preprodajalcu pretopila saharin v še slajše lire in jo ucvrla nazaj, sta razmišljala. Postala sta brezskrbna in hitela sta, da bi bila že zgodaj popoldne spet doma. Med

Kaverna Guardia alla Frontiera – GAF (italijanski graničarji, obmejna straža) tik pod vrhom Sivke. Že desetletja je družinski dom.

hitro hojo jima je naenkrat naproti prineslo klic: »*Fermata, chi passa?*« »Stoj, kdo gre?« Zmrznila sta sredi koraka. Vse naokoli je potihnilo, še vetra nista slišala. Razen miganja zgornjih vej v smrekah, ki jih je premikal veter, ni bilo opaziti ničesar. »*Chi passa?*« se je nestrpno oglasilo še enkrat. Šele tedaj se jima je zazdelo, da sta ugledala temno zeleno postavo s klobukom na glavi, stisnjeno za debelo smreko, izza katere je molela kratka cev karabinke. Ivan je nenadoma skočil in se brez besed pognal v beg. Cev za smreko je trznila in takoj nato se je zaslišal strel. »*Fermato, fermato!*« se je vreščec drl graničar v alpski uniformi. Vraga te bom čakal, si je mislil Miha in skočil za Ivanom. Ni še naredil treh korakov, ko je ponovno počilo. V kratkih presledkih je prestrašeni graničar poslal za njima vseh pet krogel iz repetirke, ki so na srečo raje kot mlado meso poiskale vsaka svojo smreko. Drvela sta po bregu in se prevračala s polnimi nahrbtniki preko pokritih korenin in kotanj, da jima je kar piskalo v ušesih. Ustavila sta se šele, ko jima je popolnoma zmanjkalo sape. Ivan je odvrigel nahrbtnik in brez besed počepnil za prvi grm, tako ga je navilo zaradi živcev. Miha je ležal na listni odeji, lovil sapo in strahoma pogledoval nazaj, vendar je bilo brez pomena, saj jima ni nihče sledil. Najraje bi šla kar pri priči nazaj, če bi se le eden oglasil. Pa se ni, kajti petelinčka sta se počasi nadihala in začela razmišljati, kje naprej.

Pred njima je bila očitno ena od dveh postojank GAF – Guardia alla Frontiera. Sklenila sta se prebiti

še bolj po levi. Poslej sta hodila skrajno previdno in z nogami skoraj božala izdajalsko šumeča tla. Živce sta imela napete kakor strune. Nista vedela, kako daleč sta se umaknila med brezglavim begom niti če sta se med njim celo vrnila nazaj čez mejo. Kamne bi v naglici prav lahko spregledala. Četrť ure nižje sta vendarle naletela na lepo makadamsko cesto. Krenila sta kar po njej, a že kmalu skočila podnjo in se skrila v leščevje. Izza ovinka je pribrenčal moto guzzi s prikolico, na njem pa je prav pokončno sedel oficir italijanske finančne straže. Iz varnega zavetja sta lahko opazila celo rumene našitke na njegovem ovratniku, zaradi katerih so financarji sami sebe imenovali *fiammi gialli* ali rumeni plameni. Nadaljevala sta zopet bolj prihuljeno, hodila večinoma pod cesto in z ušesi na pecljih.

KAKO SE ZNEBITI VROČEGA TOVORA?

Cesta je silila v sedelce med vzpetinama, za katerima je bilo slutiti odprt prostor. Pogled jima je zdrsnil preko in uzrla sta široko dolino, prekrito s travniki in obdelanimi polji, ter prikupno vasico s cerkvijo na sredi. Odleglo jima je ob pogledu na človeško naselbino, čeprav ji nista vedela imena. Napotki, ki jima jih je dal trgovec, pri katerem sta nabavila tihotapsko blago, so bili neuporabni, saj sta prispela precej nižje, kakor sta si prvotno zamislila. Stopila sta med prve hiše in se ozirala levo in desno, kjer bi lahko ugledala kaj podobnega trgovini ali skladišču, kjer bi se znebila blaga.

Iz ene od hiš je stopila ženica z vedrcem v roki in iz njega pljusnila koruznega zrnja med kokoši na dvorišču. Premerila ju je od vrha do tal in gotovo ni spregledala, kako sta bila otovorjena. »Fanta, kaj pa vidva tu? Sta se izgubila?« je vprašala. Malo sta se spogledala, saj nista bila prepričana, ali je stari ženski vredno razlagati njune posle. Ko je videla, da oklevata, je pristopila bližje. »Bog pomagaj, fanta, stopita vendar s ceste, saj se že na daleč vidi, da sta kontrabantarja. Financarji vaju primejo in odženejo v Gorico!« Malo sta oklevala, pa vendarle stopila s ceste in za hišo. »Kje pa so financarji?« Ženica je samo zmajevala z glavo in ju peljala do zadnjega vogala, od koder se je razširil pogled. »Ne vem, od kod vaju je prineslo, a če bi prišla z druge strani, bi jim padla naravnost v naročje. Tukaj na Ledinah imajo kasarno.«

Pred vhodom v vas je res stala dobro utrjena, z visokim zidom obdana siva kasarna, v kateri so prebivali pripadniki finančne policije, ki se ji je uradno reklo Regia Guarda di Finanza. Na zid je nekdo s črno barvo in polmetrskimi črkami zapisal: »*Chi tocca la milizia – trova piombo*«. »Kdor se dotakne milice – bo dobil svinec!« To je bilo zelo zgovorno. Pred vhodom sta videla dva kot oglje črna uniformiranca, ki sta na glas in z obilno pomočjo rok barantala z žensko, ki je mimo prinesla košaro jajc. Ravno je začelo zvoniti poldne, zato sta bila tako glasna, da je posamezne besede prineslo celo do njih. Spogledala sta se. Res sta imela več sreče kot pameti, da se jim nista znašla prav pred pragom.

»Notri so skoraj sami Sardinjoli, z italijanskega juga. Poznajo vsako hišo v vasi in vtaknejo svoj nos v vsak kokošnjak. Najbolje bo, če se nekoliko vrneta in se spustita kar po gozdu navzdol. Spodaj ni nadzora, blaga se bosta lahko znebila kjer koli.« Malo je pomislila, potem pa vprašala, kaj tovorita. Prodala sta ji dve škatlici saharina in se ji zahvalila za opozorilo.

Čez pol ure sta v dolini vstopila v prvo večjo hišo, na katero sta naletela. Gospodar ju je opazil že skozi okno, stopil na prag in ju brez besed povabil noter. Nobenih polemik ni bilo, izpraznila sta nahrbtnika na pult, možakar je na hitro malo počekal kos papirja z izračuni in jima odštel zajeten kupček italijanskih lir. Skoraj so jima izpadle oči. Toliko denarja nista videla še svoj živi dan. Takoj je sprevidel, da ima opravka z začetnikoma, ki sta prvokrat okusila sladkost hitro zaslužnega denarja. Da bi si povrnil del pravkar izplačane vsote, jima je ponudil okroglozrnati italijanski riž.

Ivan ni hotel, Miho pa je tako prevzelo, da je bil takoj pripravljen vložiti nekaj denarja v nov posel. »Kaj si vendar tak? Nazaj morava tako ali tako, prazna ali polna.« Možak je zadovoljno prikimal in jima na pult zložil štirideset polkilogramskih vrečk riža. Vsak po deset kilogramov sta ga pospravila v nahrbtnik in odšla.

Oblaki nad Sivko in Kovkom so se zgostili in po malem je pričelo rositi. Ohladilo se je in kar prav jima je delo, da sta se morala vzpenjati. Na povratku sta na široko obšla Ledine. Nad njimi sta skušala najti prehod med obema postojankama obmejne milice. Zavedala sta se nevarnosti in prav gotovo tudi dvignjene pripravljenosti zaradi dopoldanskega streljanja. Skoraj priplazila sta se do konfinov na grebenu, nato pa sta jo po rahlo padajočem terenu jadrno ubrala na drugo stran. Odvalil se jima je kamen od srca, zatulila in zavriskala sta, ker je napetost popustila, ter v fantovskem navdušenju nekajkrat boksnila eden drugega v rame. Podvig jima je uspel. Nog nista več dvigovala, rila sta z njimi po globokem listju in iskala bližnjice v dolino. Pobočje je prečila drobna steza, preskočila sta jo v zaletu, ne da bi sploh razmišljala, kam vodi.

NI ŠE KONEC NEVARNOSTI

O, nekje je kovinsko škrtnilo in oba sta se ozrla v tisto smer. Sto korakov stran so po potki, ki so jo v resnici izhodili graničarji, prihajale tri sive postave. Kaplar, ki je hodil spredaj, je repetiral puško, druga dva za njim pa sta jih pravkar snemala z ramen. Zavpil ni do zadnjega nihče, saj so se hoteli čim bolj približati tihotapcema. Ko so videli, da sta jih opazila, so se začeli dreti eden čez drugega, a fanta to pot nista pomišljala niti za trenutek. Ucvrla sta jo naravnost v strmo grapo skoraj suhega potočka, da se je listje kar vrtinčilo za njima.

Kaplar je sprožil strel v zrak in takoj nato glasno zaklel. Misлил je, da se bosta na mestu vkopala, kakor so ponavadi reagirali zasačeni. Pa se je zmotil in ubežnika sta naredila že vsak po nekaj dolgih skokov proti dolini, preden mu je uspelo v cev potisniti nov naboj. Počilo je še dvakrat, ko sta streljala druga graničarja. V tistem sta fanta že preskočila jarugo in se skoraj vrgla po vedno bolj strmem bregu, da ju je po mokrem listju neslo kot v plaz. Pri tem početju bi se gotovo polomila, ko ne bi skupaj z njima po grapi letelo še za en voz listja. Ko sta se eden za drugim prevalila čez na pol trhlo, zagozdeno deblo, sta obmirovala. Minilo je nekaj trenutkov, preden so čez rob pogledale brkate

Kaverna GAF pod Breznico nad Žirmi. V njej je nekoč imela lokalna mladina diskoteko.

glave in oprezale za bežečima. Spodaj pa je vse mirovalo. Ni jim bilo jasno, kako sta se lahko tako hitro udrila v zemljo. Kaplar je klet kot kočijaž in druga dva sta mu pri tem pridno pomagala. Miha je čutil, kako mu je suknjič premočila mrzla voda, ki je tekla pod listjem. Še neprijetneje je bilo Ivanu, ki je bil zleknjen na dnu kotanje in mu je luža segla skoraj do pasu. Graničarji so se prestopali po robu in nekako niso vedeli, kaj bi. »Majke jim ga spalim, pa gde su samo umakli,« je sikal kaplar skozi od tobaka porumenele brke. »Ovo sigurno nisu obični šverceri, mora da su komunisti, ko bog. Uh!«¹ se je pridušal in škripal z zobmi. Vendar v okovankah in pri svojih zrelih letih ni tvegala spusta po strmih bregu in tudi druga dva nista kazala posebnega navdušenja. Komunisti so bili v kraljevini že nekaj let prepovedani in veljali so za nevarne, zato jim ni bilo do tega, da bi rinili za njimi v goščavo, kjer bi se lahko od blizu srečali z nabito pištolo. Vse kaj drugega je bilo na odprtem, kjer so imeli prednost v orožju. Kaplar je čez nekaj časa nejevoljno pljunil in pomignil kolegoma. Brez besed so odšli.

Fanta sta mirovala še nekaj minut, šele nato sta se vsa premočena in premražena skobacala iz priložnostnega skrivališča. Ivanu se je med prevračanjem pretrgal nahrbtnik in riž se je iz strganih vrečk razsul po vsej kotanji. In ko se je dvignil

na noge, je šele začutil, da ga peče v desni meči. Pogledal je mokro hlačnico, ki je bila ped pod kolonom prepojena s krvjo. Šele sedaj je ugotovil, da so ga pravzaprav obstrelili. Počasi je stopil na nogo in ugotovil, da lahko skoraj normalno hodi. Krogla ga je zadela med skokom in mu prestrelila mečno mišico. Kosti na srečo ni oplazila. Peklo je, premočena hlačnica pa ga je hladila, da je bilo še kar znosno. Žalostno je pogledal na svoj razsuti tovor in počasi sta odcapljala proti domu.

Ker je Ivana z vsakim prehojenim kilometrom noga bolj bolela, sta prišla v Žiri šele, ko se je znočilo. V bistvu jima je bilo tako še najbolj prav, ker ni nihče videl, v kakšnem stanju sta se privlekla skozi sadovnjake za hišami. Bilo bi nemalo poroga pri ljudeh. Po tistem se nikoli več se nista podala na kontrabant. ○

¹ Kam za vruga sta se pa vdrla? Prav gotovo nista bila navadna tihotapca, temveč kakšna komunisti.

Kolikor hodcev, toliko poti

Odmev na prispevek v oktobrskem Vestniku

Ker že leta nisva bila na morju in ker je bil za nama naporen dopust, sva šla za teden dni počivat na Kreto. »Samo počivat!« je pribil Jani. Že po dveh dneh uživanja v dobri jedači in pijači, plavanju in branju sva si morala odpočiti od brezdolja, zato sva se tretji dan odpravila na najvišji vrh Krete. Planinskega zemljevida nisva imela, a sva se že v Ljubljani »za vsak primer« oskrbela s Ciceronovim vodnikom po kretskih gorah¹, v katerem je dobrih 60 strani posvečenih Psiloritisu².

E4 po kretsko

Vijugaste ceste prek Anogije na planoto Nida (1400–1500 m) sva se malo bala, a sva bila presenečena: odlična je, le ovcam je treba večkrat priznati prednost. »Primeril« se nama je tudi pastirski poltovornjak, ki je z na stežaj odprtimi vrati stal tik za ovinkom (brezskrbnost voznika nekoliko divjega videza je bila očitno utemeljena, saj je že precej v letih, pa še vedno živ). Velikopotezni načrti za smučarsko središče so sicer padli v vodo, ostali pa sta dobra cesta in stavba, namenjena hotelu, kjer je zdaj taverna (ne le pastirji, tudi gostilničar ne zna niti besede kakega tujega jezika). Na njenem parkirišču sva pustila avto, enako kot mlad Nemec, ki se je namenil na isti cilj kar v supergah.

Povzpela sva se po stopničkih nasproti taverne. To je bližnjica do Zevsove jame. Ker sva se odločila poiskati evropsko pešpot E4, sva se od jame spustila nazaj po cesti in na ostrem levem ovinku (od taverne je to prvi desni ovinek) zagledala skalo z rumenimi puščicama in križem, poleg pa možica. Na skalah ob krušljivi potki so tu in tam rdeče pike. Stezic je veliko, zato sva se kljub pikam in možicem včasih skoraj izgubila; tedaj naju je večkrat »rešila« rumeno-črna puščica ali pravokotna bela tablica z rumenim kvadratom. Pot je pripeljala do grape, zaraščene z bodikavim grmičevjem; desno nad njo so uhodili stezo (ko grapa postane prehodna, »obvoznice« ni več). Opazila sva prve (redke) rože; še najzanimivejši so bili plodovi kačnika (gotovo Arum, izmed številnih pa najbrž creticum), ki nekomu očitno zelo teknejo, saj je gornja polovica rdečih jagod večinoma manjkala. Grapa se je iztekla pod grebenom (okrog 1900 m), kjer naju je dohitel Čeh v pošteni planinski opravi in z zemljevidom, iztrganim iz vodnika. Po krajšem posvetu smo se spustili levo na cesto mimo tablic E4 do najnižje točke (Kolita, okrog 1850 m). Pot od popolnoma preresetane table, na kateri ni mogoče prebrati ničesar več (opazila sva,

da na Kreti radi streljajo tudi v prometne znake), je nerazločna in sprva ne dobro označena, potem pa je čedalje bolj uhojena in tudi oznake so – čeprav redke – zadostne.

Pustota

Za nami so se dvigali oblaki prahu; od smeri vetra je odvisno, ali dobiš v oči tistega, ki ga dvigaš sam, ali onega izpod predhodnikovih podplatov. Vsenaokrog so nekam posmehljivo blejale ovce in kože; najbrž se niso mogle načuditi, da se prostovoljno potikamo po takem svetu. Pot je zavila sumljivo desno; ker jih je več in včasih le predolgo ni nobenega znamenja, katera je prava, je treba kar paziti. Midva sva še pravi čas opazila, da se je Čeh, ki si je pomagal z GPS, zelo oddaljil od najine smeri. Dobro je biti pozoren na velike rumene kvadrate na beli podlagi in na puščice na skalah v daljavi, saj se večinoma vidijo dovolj daleč. Kmalu smo se začeli spet vzpenjati, tudi tokrat po grapi. Pot je kar razločna in označena, tako da sva ji zlahka sledila, čeprav sva Čeha izgubila izpred oči. Vsenaokrog skale in pesek, ves čas niti za trenutek niti za kvadratni centimeter sence. Pustota. V takem je vsaka rastlinica dogodek: nizke zelenkaste blazinice (pa ne razkošne kot pri nas!), redki cvetovi, ki jih »stražijo« bodice in trni. Bližala sva se robu in že upala, da bova končno zagledala svoj cilj, pa se je ta potegavščina še nekajkrat ponovila, preden sva stala pri »kupu kamenja« – kamniti romarski cerkvisi sv. Križa (Timios Stavros) na 2456 m. Tik pod vrhom nas je dohitel mladi Nemec. Čisto po svoje, brez zemljevida, je srečno prikolovratil do cilja, le zaradi bolečih (slabo obutih) nog je potožil. Čez čas je skoraj pridiral gor še »kavboj« s širokokrajnim klobukom, ki se ni izdal, katere narodnosti je, in to je bila vsa najina družba tisti dan.

Štirje Slovenci na strehi Krete

Na vrhu je pihalo veliko močnejše, kot bi zadostovalo za blažitev vročine. Na zavetrni strani cerkvice smo si privezali duše in pozvonili za srečo. Kljub pogledu na dve morji, Libijsko in Kretsko, si (še) nisem zaželela ležanja na plaži. Pot je bila res dolga (slabe štiri ure – pa še skoraj tri nazaj so naju čakale – po tolikšni vročini brez trohice sence človeka res utrudijo), a saj sva hotela hoditi! V vpisni knjigi se je pred nama vpisal »najin« Zdenek iz Plzna, pred njim pa – pomislite! – *Senegačnik Jurij in Andreja Ljubljana*. Ko sem v prejšnji številki Vestnika brala o njenem iskanju pristopa na Psiloritis, sem se odločila opisati pot, ki njima »ni ravno vzbujala skomin«, nama pa je vse prej kot žal, da sva se odločila zanj. Koliko laže sva potem spet počivala!

Mojca Luštrek

¹ Loraine Wilson: *The High Mountains of Crete: The White Mountains and South Coast, Psiloritis and Lassithi*. Milnthorpe: Cicerone, 2008 (druga izdaja). 379 str.

² To pomeni visok, najvišji, tudi (če je verjeti spletu) gol, kar vsekakor je. Psiloritis je novejšo ime za pogorje Idi (to pa naj bi pomenilo les, drevo – je mogoče, da je tu kdaj kaj raslo?!).

Dobrega četrť stoletja pod platneno streho

Skupni tabori mladih planincev Savinjskega MDO

✍ in 📷 Manca Čujež

26 let je obdobje, ko dete iz plenic zraste v klenega planinca, ko se udeleženec tabora prelevi v planinskega vodnika, ko si kot vodnik pozneje nostalgično ogleduje fotografije z začetka svoje planinskovzgojne taborske poti in ko taborska kuharica zamenja že lepo število kuhalnic. Ravno takšno obdobje, torej leto več kakor četrť stoletja, že s polnimi pljuči dihajajo tabori mladih planincev Pokrajinskega odbora mladinskih odsekov Savinjskega meddruštvenega odbora (MDO), ki so zrasli iz taborov planincev pionirjev Savinjskega MDO.

OD LOGARSKÉ DOLINE DO DOVJEGA

Zibelka skupnih taborov mladih savinjskih planincev je Logarska dolina, ki jo je leta 1983 na pobudo Milana Polavdra, 'očeta' in neutrudnega

vodje planinskih taborov, prvič doletela čast sedmih enotedenskih izmen 13 planinskih društev iz Savinjskega MDO. Logarska dolina je gostila tabore tudi naslednja tri leta, leta 1987 pa se je planinski živžav preselil v Zadnjico in leto pozneje v Tamar. Zgornje Jezersko, najpogosteje izbrana lokacija za tabor, je bilo taborsko zavetišče v letih 1989 in 1990, leto pozneje pa je vojna prekinila tradicijo, ki osnovnošolcem ponuja nekoliko drugačen počitniški teden. Leta 1992 je 'padla' Kamniška Bistrica, skupni tabori pa so svoj deseti rojstni dan praznovali leta 1994 na Zgornjem Jezerskem. Enajsti tabor je bil spet v Kamniški Bistrici, dvanajsti pa na Pokljuki. V tem času so se skupni organizaciji taborov pridružila nova planinska društva, tako da so se tabori razvlekli čez dobršen del poletja. Leta 1996 je platnena streha

Gasilska po planinsko na Prehodavcih, »Zadnjica 1987« FOTO: ARHIV MILANA POLAVDRA

Tihožitje po vrnitvi s ture

spet zrasla na Zgornjem Jezerskem, leto pozneje prvič na Koroškem, v Koprivni. 15-letnico taborov je leta 1998 gostilo Medvodje, 16. tabor pa je zaživel v Podvolovljeku, ki je bil hkrati odskočna deska za mladinske tabore, ki jih od takrat naprej obiskujejo dijaki, študentje in drugi po srcu mladi planinci. Leta 2000 je planinska družina 'okupirala' Završnico, naslednji dve leti pa se je zbujala z razgledom na Triglav na Dovjem. Jubilejni 20. tabor leta 2003 je potekal v Kamniški Bistrici. Leta 2004 so si planinci izbrali še nepoznani delček Slovenije – Lokve v Trnovskem gozdu. Naslednje

leto je spet prišla na vrsto Koroška, tokrat Bistra, v letih 2005 in 2006 pa so se savinjski planinci v spomin na dobre stare čase vrnili na Zgornje Jezersko. Četrto stoletja pod platneno streho so lani praznovali v kraljestvu kralja Matjaža v Podpeci, letos pa so spet taborili na sončni strani Karavank – na Dovjem se je v devetih enotedenskih izmenah zvrstilo okrog 450 udeležencev in 120 spremljevalcev iz 18 planinskih društev, ki delujejo pod okriljem Savinjskega MDO.

RAZKOŠJE TOPLE VODE

V vseh teh letih, ko so gojzarji zmeli zavidljivo število višinskih metrov, so tudi tabori doživeli precejšen napredek. Tistega v kuhinji so še posebej veseli taborski kuharji, saj so od navadnega kurišča prešli na štedilnik na trdo gorivo, zadnja leta pa v kuhinji pod šotorom za vedno lačne želodčke kuhajo na plinskem štedilniku. Razcvet so doživele tudi sanitarije: stranišče na 'štrbunk' so zamenjala kemična stranišča, montažna kopalnica pa je že prav luksuzna, saj zadnja leta ponuja celo toplo vodo in spomin na čase, ko ti je zaradi ledene vode ob tuširanju zastal dih – ali pa se preventivno raje nisi stuširal – je le še nostalgija. Stalnica pa so postali večprekatni vojaški šotori, ki jih zaradi priljubljenosti in družabnosti niso uspeli izpodriniti niti poskusni majhni taborniški četverčki. Tako vsako leto na planinskem tabornem prostoru zraste pravo malo 'vojaško oporišče', v katerega otroška razigranost vdihne pravi planinski duh.

Milan Polavder (PD Zabukovica), 'oče' in dolgoletni vodja taborov mladih planincev SMDO, ob zaključku Pionirskega planinskega tabora 'Logarska dolina 1984': »Tabor je po mnenju vseh odlič-

no uspel. Imeli smo zelo lepo vreme, le v začetku smo imeli precej hladne noči. Po številu vseh planiranih aktivnosti smo plan presegle. Mladi planinci so bili z življenjem v taboru zadovoljni, prav tako tudi vodstvo. Problemov z zdravjem otrok ni bilo, nekaj žuljev smo takoj sanirali. Poškodb in nesreč na turah ni bilo. Poleg že prej omenjenih predavanj smo mlade planince na turah opozarjali na varno in pravilno hojo, favno

in floro, nevarnosti v gorah itd. Nad Okrešljem smo na snegu varovali s fiksno napeto vrvjo in cepini. Otroci so bili navdušeni nad večernim in jutranjim dežurstvom (21.–22.00, 22.–23.00 in 5.–6.00). Umivalnico in WC so čistili dežurni pionirji najmanj dvakrat na dan (zjutraj in zvečer). Vodstvo tabora je vsak dan ocenjevalo urejenost šotorov, podeljevali smo prehodno zastavico in na koncu tabora nagradili najbolj urejen šotor. Mladi planinci so sami sestavili himno tabora, se naučili precej planinskih pesmi, pisali spise o taboru ipd. Vsi skupaj smo skrbeli za čistočo v taboru in na vseh turah. S prehrano v Domu planincev in z osebjem v njem smo bili letos zelo zadovoljni (lansko leto ni bilo tako). Ob koncu tabora 1. izmene lahko ugotovimo, da smo bili vsi zelo zadovoljni in da bomo v prihodnje z organizacijo tabora še nadaljevali.«

Kopalnica z razgledom

ZABAVA POD ZVEZDAMI

Druženje v objemu narave je poleg 'kolenogriženja' glavno vodilo taborov mladih planincev. Priložnosti je daleč stran od televizije, računalnika in dolinske naglice več kot dovolj. Med planinskimi vzponi se mladi hribolazci med fizičnim utrjevanjem kalijo v složnosti, tovarištvu, spoštovanju in drugih planinskih vrednotah. Preostale taborske dejavnosti, od raznih družabnih iger, iger brez meja in hudomušnih izborov (npr. za mis in

mistra tabora, Alenčico in kralja Matjaža, Mojco in Kekca, sanjsko žensko, glupo čupo, prvega osla v riganju ...) do športnih tekem in ustvarjalnih delavnic, v njih prebudijo ekipnega duha, večeri ob rdeče-rumenem plesu tabornih ognjenih zubljev pa so sploh razred zase. Brenkanje na kitaro se uglesi z oglašanjem čričkov, zraven pa mladi pritegnejo zimzelene napeve in recept za dobro zabavo pod zvezdami je že spisan. V sen pod platneno streho v topli spalni vreči jih

Uroš Kuzman (PD Velenje), predsednik Mladinske komisije PZS, o poslanstvu planinskih taborov: »Planinstvo je zelo zanimiv 'biznis'. Zdi se, da se ga otepaš z obema rokama in še kakšno

nogo, a v resnici te vleče in vleče vse globlje in globlje, dokler te vrtinec čustev popolnoma ne zastrupi. Spomnim se, da smo kot udeleženci planinskih taborov dan za dnem upali na slabo vremensko napoved, zaradi katere bi lahko jutro prespali v toplih spalkah. A kot zakleto, danes stojimo na drugi strani in se jezimo na naše taboreče, ki jim prav nič ni do jutranje telovadbe. Niti sam več ne vem, kdaj je gramofon obrnil to ploščo, a vem, da melodija niti za hip ni potihnila.

Suhoparno korakanje po sivem pobočju gorskega očaka postane popolnoma drugo doživetje, če te v taboru pričakujejo šotorska platna, na ognju pečene hrenovke, od petja razvneti grla in nepozabna doživetja, začinjena z nekaj zobne paste v zadnji noči. Zadeve bi se lahko lotili tudi drugače in si priznali, da gre pri taboru za zaključeno obliko vzgojno-izobraževalnega procesa, ki na enovit način zaokrožuje celoletno planinsko dejavnost in je zaradi svoje zaključene oblike popoln planinski dogodek, ki poleg primarne ljubezni do gora v udeležencu prebudi tudi občutek pripadnosti in željo po soustvarjanju te kulture. A če raje ostanemo pri hrenovkah in zobni pasti – vsak planinski tabor je preprosto novo, divje doživetje, katerega spomini te vsako leto znova privabijo v objem gora. Tudi takrat, ko nisi več udeleženec, saj ob pogledu nanje želiš podoživeti vsaj delček svoje mladostne norosti.«

zazibljejo pravljice za lahko noč, neutrudno 'žaganje' 'sospavačev' ali pa klepet, ki v velikih šotorih zamre pozno, pozno ... in tke prijateljstva, zaradi katerih se ob odhodu domov v očeh zaiskri tudi kakšna solzica. Svoje povedo tudi planinske poroke, ki nekatere iz taborske simpatije celo prerastejo v dolinsko zvezo, druge pa ostanejo zasanjan spomin na tisto hribovsko poletje.

NI POČITNIC ZA RADOVEDNE MOŽGANE

Kljub počitnicam male glave cel teden radovedno srkajo novo, planinsko začinjeno znanje. Poslušajo predavanja iz planinske šole (od zgodovine planinstva, prve pomoči, planinske opreme in prehrane v gorah do zavarovanih rastlin, gorske pokrajine in vremenoslovja, pa še kaj vmes), utrjujejo znanje orientacije, spoznavajo delo gorskih reševalcev, alpinistov, lovcev, vodnikov reševalnih psos ... in se učijo planinske vozle. Da seme modrosti pada na plodna tla, dokazujejo kar sproti – na lovu za skritim zakladom, na planinskem kvizu, pri plezanju na naravni steni in navsezadnje z vsakodnevnim planinskim sobivanjem z naravo. ◉

Nina Gradič (PD Slivnica pri Celju), vodnica PZS, o odraščanju pod platneno streho: »Deset let sem imela, ko sem se prvič podala na planinski tabor. In tudi približno deset nas je bilo iz PD

Slivnica pri Celju, ki smo se pridružili planincem iz Zabukovice – na Jezerskem. Spomini od takrat pa se že mešajo s kasnejšimi tabori v Kamniški Bistrici ter ponovitvami na Jezerskem in mi hodijo naprej kot strgani koščki – ampak prosto po Predinu so ti koščki še kako celi: dekleta z dudami, disko podnevi, zadrega, ker nimam prave obutve, prva ljubezen, hm, ampak ta varuje na poti na Ledine skozi Žrelo mojo prijateljico – no, vsaj pred mano hodita ... Potem pa moji leni prijatelji, ki jim je hoja v hribe pač nujno zlo taborov in si izmišljajo razne slabosti, da lahko ostanejo v taboru – in jaz bolj kot ne osamljena v svoji želji po čim več hribih in čim daljših poteh, pred njimi pa se seveda delam hribovsko hladno. Smo si pa enotni v mazanju z zobno pasto (ne bi o tem, kje vse), v pretakanju vode ob spečih prijateljih ... Pa naš Soški,

RECEPT:

KAKO DOBITI MLADEGA PLANINCA

Sestavine: Zobna pasta, vodni balončki, voda, žoga, okrogla palica, lopar.

Priprava: Vse punce morate nujno imeti sestavine, ki so napisane. Same ne smete nikoli letati za fanti, lahko pa jim kakšno zagodete.

Ponoči: Potiho se prikradeš v šotor, tako da te nihče ne sliši. Izbereš še nekaj kolegic, ki ti bodo pomagale pri akciji. Imeti moraš veliko zalogo zobne paste in palic ali loparjev. Z zobno pasto jih namažeš po obrazu in oblačilih. Če se zbudijo, jih večkrat udariš s palico ali loparjem (pa bolj nežno).

Podnevi: Pripraviš si vodne balone in jih napolniš z vodo. Fantu se prikradeš za hrbet in mu vržeš balon. Če to še ni dovolj, mu vržeš še žogo. Tako te bo stoodstotno spoznal in se zaljubil vate.

*Tanja Kavšak, Darja Ježovnik, Nika Pukart;
19. tabor mladih planincev Dovje 2002*

ki našo željo po 'kaladontanju' poteši tako, da ga lahko namažemo od glave do peta – podnevi, prostovoljno, hm, ampak to ni tako zanimivo ... U, pa tisti odurni smrad iz stranišč na štrbunk in nastiljanje s smrekovimi vejami, da malo bolj diši ... Pa avtobus staršev, ki nas pridejo obiskat na Jezersko – a smo jih različno veseli – odvisno od stopnje zabredlosti v tisto čudno teto – puberteto – predfaza želi s starši kar domov, najvišja stopnja pubertetnikov pa si obiska staršev sploh ne želi. Dragi starši – upam, da nam odpuščate ta greh! Pa Saši in njegova kitara in horda mladih planincev (beri planink), ki se topijo ob njegovem petju.

In zdaj, ko sem tako že vsaj desetič na drugi strani in me starši na tabor ne hodijo več obiskovat? Isto, isto, isto ... Toliko enih bolečin ob vzpenjanju, a na koncu tako veliko zadovoljstvo! Toliko mladostne razigranosti in nagajivosti – no, pa ne le pri mladih planincih ... Stranišča pa še vedno smrdijo – pa ne po tistem kot včasih, ampak po tistih nos parajočih dezinfekcijskih sredstvih ... Pa še to – zanimivo, nisem se spomnila na umivanje v taborih, brrr, včasih ledena voda, zdaj vroča, ampak umivanje sploh ni prva asociacija ob obujanju spominov na tabor – ne pred dvajsetimi leti ne sedaj ...«

Krav pa nikjer ...

Kravji vrh, imeniten razglednik nad dolino Sele

✍ in 📷 Valentin Bogataj

Kako se mi je pravzaprav porodila misel Kobiskati Kravji vrh nad Selami na avstrijskem Koroškem? Verjetno zato, ker je dvatisočak, ker sem ga opazoval z nekoliko nižje gore Setiče in ker leži nad prelepo dolino za Košuto. Ker grem v hribe vedno s čim boljšo predstavo o poteh in njihovih značilnostih ter zahtevnostih, sem o želenem cilju iskal podatke v planinski literaturi. Gora se samo omenja, pristop nanjo pa ni podrobno opisan.

Pa nisem odnehal. Tolikšno sliko o poti sem si končno le ustvaril, da sem povabil prijatelja Miho, če se mi pridruži pri spoznavanju nama nepoznane gore. Z veseljem je sprejel vabilo.

Vožnja z avtomobilom čez Ljubelj in mimo Borovelj do vasice Sele je v svežem jutru in ob prijetnem klepetu hitro minila. Tu sem, ob jutranji lepoti doline, spontano zabrundal pesem Pavla Kernjaka, ki smo jo nekdanj prepevali z Oktetom Jelovica:

*Tja gor bi rad,
tja gor v planinske Sele,
kjer fantje naši so doma
in dōčle so vasele ...*

Malce me je zaneslo ob misli na doživeto pesem ...

Na sedlu Šajda stoji vzorno urejena obvestilna točka za pohode proti Košuti in Obirju. V leseni nadstrešnici se lahko odpočijemo, preberemo ponujeno turistično gradivo in se pripravimo za pot. Tudi midva sva šele tu dobila zadostne napotke.

Udobna steza se vije med visokim drevjem in večkrat preči široko gozdno cesto, ki pelje visoko v pobočja Obirja. Kadar se gozd zredči, z malinovjem in gorskimi cvetjem porasle jase nudijo razkošne poglede na Košuto in gore vzhodno od nje.

Še zadnjič sva prešla cesto in že sva stopila na manjšo travnato izravnavo, ki jo krasi Kacmunov križ. Na zemljevidu sva ugotavljala, kje približno sva in kje naj bi bil najin cilj. Ker zanesljivega odgovora nisva dobila, sva nadaljevala hojo po markirani poti, ki je prijetno vijugala med rušjem. Tega je počasi zmanjkalo in v daljavi sva ugledala neporaščene vrhove. Kje sva, kje je Kravji vrh?

Kot nalašč sta nama nasproti prišla gozdna delavca, ki sta povedala, da je najin vrh na grebenu levo od smeri najine hoje, le pot nanj da je slaba. Nadaljevala sva nekaj sto metrov po označeni poti, ko sva zagledala naravnost pred nama Obir

»Gozdni škrat«

in globoko v dolini Borovniško pregradno jezero. Odpočila sva si, občudovala zaplate pisanega gorskega cvetja in s pomočjo zemljevida spoznavala nama neznano območje. Zapustila sva označeno pot in zavila ostro levo na slabo shojeno stezico z redkimi obledelimi označbami. Sledila sva ji; vodila naju je med rušjem sem in tja in polagoma sva se dvigovala po ali ob robu grebena. Po slabe pol ure je rušje izginito in pred nama se je pojavil vrh s križem, na katerem je napisano ime gore v slovenskem in nemškem jeziku. Ob njem je vzorno shranjena vpisna knjiga in klopca za počitek. Z vrha so se nama odpirali razkošni razgledi na bližnje in oddaljene gore ter ponovno na lepo selsko dolino pod njo. In zopet je zazvenela pesem:

*Da spet bi z Lenko kot tedaj
veselo zaplesala
in nageljnov še za spomin
planinskih bi nam dala.*

*In selski fantje kot nekdanj
po vasi bi zapeli
in zopet enkrat kot nekdanj
bi bratsko se objeli.*

Kravji vrh/Kuhberg, 2024 m

Izhodišče: Sedlo Sella Šajda/Schaidasattel. Do tja pridemo preko Ljubelja, skozi Borovlje, kjer zavijemo desno proti Selam Fari/Sell-Pfarre. Od tu do vasi Trkelj, tam v križišču desno do izhodišča. Sedlo lahko dosežemo tudi čez Jezerski vrh in skozi Železno Kaplo.

Opis: S sedla Šajda po Simon-Rieger-Steig, markacija št. 623. S sedla se vzpnemo severno čez travnike in mestoma strmo skozi gozd. Nad gozdno mejo se pot položi. Z označene poti zavijemo ostro levo in vrh dosežemo po slabo označeni stezici.

Čas hoje: 2,5 ure.

Zahtevnost: Pot ni zahtevna in je dobro označena, le kratek pristop po grebenu na vrh in spust po SZ strani čez vrh Gabron, 1714 m, je orientacijsko nekoliko zahtevnejši.

Najprimernejši čas: vse dni v letu.

Višinska razlika: 955 m.

Vodnik: Stanko Klinar: Karavanke. PZS, 1997.

Zemljevid: Karavanke, osrednji del, 1 : 50.000.

Z Mihom sva tiho strmela v lepoto okrog in pod nama, srečna, da sva našla košček gorskega sveta, ki odmaknjen sprejema le redke obiskovalce. Ampak, zakaj Kravji vrh? Tu ni širnih pašnikov, ni vode, ni pastirskih stanov. Krasi ga le mir in prelepa okolica. Na to vprašanje nisva dobila odgovora. Pa nič ne de.

Vračala sva se po strmini severne strani gore, mimo znamenja na sosednjem vrhu z imenom Gabron. Stezica se je tu in tam zgubila med drevjem in bujnim grmovjem. Le posamezne stopinje so nakazovale pravo smer. Nekje na sredini poti naju je pozdravil »gozdni škrat«, domiselna lesena figura kakega lovca ali gozdarja. Na označeno stezo sva stopila pri že omenjenem Kocmunovem križu, ki naju je varno pripeljal do Šajde, izhodišča najine poti tega dne. ○

Najvišji vrh otoka Ugljan

in Peter Kosi

Ugljan je severnodalmatinski otok, o katerem je pisec navtikom dobro poznanega in nepogrešljivega Peljarja zapisal, da je, čeprav kopnemu eden najbližjih, širšemu krogu ljubiteljskih pomorščakov manj poznan otok. Konfiguracija terena, vetrovi in bližina kopnega z že v antiki pomembnim in razvitim Zadrom so najverjetneje pogojevali nastanek naselij. Vsa, razen enega, so nastala na njegovi severovzhodni obali, kjer je kar devet luk oziroma lučic. Naseljena stran tega več kakor 22 km dolgega otoka, z atraktivno mostno povezavo s sosednjim južnim Pašmanom tvori skoraj 45 km dolgo otoško verigo. Ta je v obalnem, 200- do 300-metrskem pasu ravninska in plodna, nato pa se vedno bolj strmo pne proti jugozahodu, kjer povečini strmo pada v zunanjo morsko obalo. Širina Ugljana na najširšem delu ne presega 3 km.

UGLJAN JE ODLIČEN OTOK Z A POLETNO SPROSTITEV

Tako kakor mnogi drugi jadranski otoki tudi Ugljan ponuja široko paletu svojih lepot. Obdaja ga bistro in otoško značilno čisto morje, ob obali pa se raztezajo tople lagune s plitvim in prijazno svetlim dnom. V številnih zalivih in zalivčkih najdejo v senci borovcev in oljk svoje dnevno zatočišče številni otoški in navtični kopalci. Otok očara tudi s tradicionalno gostoljubnostjo prijaznih domačinov. V prijetno, naravno čisto

Šćah, 288 m

Izhodišče: vaško pokopališče, do katerega vodi dobro označen odcep z glavne otoške prometnice pred vasjo Veli Lukoran.

Višinska razlika: približno 250 m.

Zahtevnost: pot je dobro označena in nezahtevna. Primerna je za vsakogar, le hoja po policah vršnega dela zahteva nekaj več previdnosti.

Informacije: pot je označena v lokalni turistični karti otoka Ugljan in na turističnih panojih po otoku.

okolje otoka in k po večini ostarelim domačinom se vedno znova radi vračajo tisti, ki želijo svoje počitnice preživeti nekoliko drugače, kakor smo vajeni v večini drugih turističnih krajev. Na otoku skoraj ni diskotek, ni 'mekdonaldsov' in 'lunaparkov', so pa prijetne domače gostilnice, v katerih prepevajo lokalne dalmatinske klope, kjer gospodinje ponudijo vsak dan sveže, od domačih ribičev ulovljene morske dobrote. Ugljan ponuja mir ter naboj za telo in duha!

ŠĆAH - IMENITEN RAZGLEDNIK PO SREDNJEM JADRANU

Poleg morskih lepot Ugljan ponuja veselje in sprostitvev tudi gorskim navdušencem. Najvišji vrh otoka je Šćah, ki s svojimi 288 metri ponosno prekaša druge ugljanske »vršace«. Gora, če ji lahko tako rečemo, je po dobro markirani poti dostopna iz vasic Veli Lukoran in Poljana. Ljubitelje brezpotij in enostavnega plezanja pa bo morda bolj navdušil dostop z južne strani. Ker običajno na letni in predvsem morski dopust ne jemljemo planinske opreme za zahtevne vzpone, je pohod na Šćah vsekakor bolj priporočljiv z njegove severne strani,

Otok Ugljan in Šćah

kjer je iz idiličnega Velega Lukorana dobro uro hoje. Pot se začenja pri vaškem, lepo in značilno dalmatinsko urejenem pokopališču. Na koncu malega zaselka zavije pot najprej položno, nato pa vedno bolj strmo v hrib. Ves čas nas usmerjajo vzorne in pogoste markacije. Spodnji del poti je sicer zaradi letošnjega s padavinami bogatega leta obilno preraslo robidovje in druge samorasle grmovnice, višje pa pot postane prijetnejše prehodna. Slabe pol ure pod vrhom nas presenetijo kompaktni apnenčasti skalni bloki, ki nas nato ves čas spremljajo do najvišje točke. Hoja sicer ne potrebuje varovanja, vendar čisto brez pomoči rok tudi ne gre. Ves zgornji del poti nam pogled uhaja na obe strani: severovzhodno preko celinske strani otoka k Zadarskemu kanalu in jugozahodno preko Srednjega kanala k otokoma Iž in Dugi otok. S pravim razkošjem pa planinca nagradi razgled s samega vrha. Ob lepem vremenu je moč videti otočje tja do Molata, Ista, Premude, Oliba in Silbe na severu, na jugozahodu pa se nam ponujajo prelepi Kornati. Domačini trdijo, da se včasih preko Jadrana vidijo tudi obrisi srednje italijanske obale.

NA VRHU TIK PRED POSLABŠANJEM VREMENA

Šćah nas je vabil že lani, pa zanj na dopustu nismo našli časa. Letos smo družinsko letovali na Ugljanu s prijatelji, ki spadajo v 'prvo planinsko ligo'. Čeprav tudi naša planinska preteklost ni povsem prazna, smo vedeli, da nam tokrat vrh že zaradi njih ne bo ušel. Vinko, ki sicer načrtno zbira slovenske dvatisočake in mu jih 'v zbirki' manjka le še nekaj, je neko jutro, še preden smo drugi odprli zaspane oči, opravil pripravo na naš skupni izlet. Razumljivo je navdušenemu pripovedovanju sledila napoved in skupna obljuba, da bomo naslednje jutro vsi na vrhu. Res smo bili. Imeli smo čudovit panoramski razgled po okoliških otokih, ki smo jih v večini že poznali. Jugo, sicer pogost znanilec vremenskih sprememb, pa je nakazoval potrebo po hitri vrnitvi v dolino. S srečo pomešano poznavanje vremenskih razmer nam je omogočilo, da smo se k obali vrnili še pred močnejšim nalivom. Veter se je nato obrnil v močno burjo, ki je ves dan mogočno penila Zadarski kanal, nam pa so pogledi in spomini uhajali k vrhu, ki se mogočno razkazuje nad obalo in vabi tudi vas! ○

Zeleno, ki te ljubim zeleno?

Tolažilni izleti po novozelandskih »gričih«

✍ Mateja Pate 📷 Boštjan Likar

»*Tramping is the best way to enjoy New Zealand's natural beauty*«,¹ piše v uvodu vodnika Pohodništvo na Novi Zelandiji. Logičen uvodni stavek za vodnik, ki govori o pohodništvu! Hkrati je to očitno tudi življenjsko vodilo domačinov, kajti zdi se, da je *tramping* njihov nacionalni šport. Če hočeš biti pravi Novozelanec, moraš biti vsaj malo *tramperja*, podobno kot si pravi Slovenec menda le, če se po naši deželi vsaj enkrat razgleduješ z vrha Triglava. Še dobro nisem začela, pa sem že pri tako znanih primerjavah Nove Zelandije in Slovenije, za katere ne vem, od kod so se pravzaprav vzele ... Meni se zdi čisto iz trte izvita tista, da sta si deželi podobni (naša je vendar lepša ...), bi pa morda lahko zdržala primerjava glede pokrajinske raznolikosti

na relativno majhnem prostoru – relativno zato, ker je Nova Zelandija vseeno neprimerno večja od naše podalpske kokoške. A kljub temu, da me sicer impresivne Južne Alpe in dolgočasno, s travo v barvi poznega poletja poraslo gričevje in hribovje Južnega otoka, posuto z nešteti belimi pikami, ki so mulile tisto suho revščino, niso prav nič spominjali na domače gore, sem tu in tam na kakšnem izletu pomislila: »Hm, tule je pa kot ...« in se spomnila kakšnega domačega konca. Sicer se nama to na potepanjih po tujih krajih redno dogaja, le da v iskanju primerjav prednjači Boštjan, ki vesoljni svet primerja s kotički nad, pod in okoli domače vasi in tako vedno znova ugotovi, da je »na Gori najlepše« in da ima doma okoli sebe zbrana malodane vsa svetovna čudesa. Zdaj čakam le še logični zaključek – da je pohajanje pravzaprav brez veze, če nama ves svet leži pred domačim pragom ...

¹ Pohodništvo je najboljši način za uživanje v naravnih lepota Nove Zelandije.

Na vrhu Mt. Olivierja, v ozadju Mt. Cook

Mitre Peak nad
Milford Soundom

BOLJE MALO TOLAŽBE KOT NIČ ...

Kljub zajetnemu vodniku pa sva bila tam doli bolj slaba *tramperja*. Možnost, da bi se odpravila na katerega izmed znamenitih *Great Walks*,² sva zapravila že na začetku, saj sva se za potovanje – tako kot vedno – odločila v zadnjem hipu, rezervacije za omenjene pohodniške ture, na katere se v času počitnic zgrinjajo množice domačinov in turistov, pa začnejo pobirati že precej pred glavno sezono. To seveda ni v skladu z najinim na trenutke nadležnim življenjskim slogom »zadnja minuta«, pa tudi kakšne hudo velike želje po drenjanju na poteh nisva čutila ... Kakšna izmed številnih manj obljudenih tur bi prišla v poštev, a kaj ko večina večdnevnik ni krožnih in bi se bilo treba s cilja na izhodišče — zahvaljujoč konfiguraciji terena — vračati »čez pol Nove Zelandije«, kar pa za turista z najetim avtomobilom ni bila ravno najbolj ekonomična možnost. Prehudih dilem naju je konec koncev »rešilo« vreme, ki je bilo verjetno še najbolj všeč racam. Nekako se nisva mogla poistovetiti s pristnim *tramperskim* slogom, da bi po poteh tacala tudi v dežju in megli, z gamašami na nogah, katerih vrednost naj bi prišla do izraza predvsem med gaženjem po blatu, zato sva se prelevila v zasledovalca sonca. Redno spremljanje vremenske napovedi in vožnja za okni lepega vremena sta postala stalnica slehernega dne v Deželi dolgega belega oblaka, ki je bil sicer bolj siv in se ni in ni

² Imenitni pohodi (devet najlepših – in najbolj obiskanih – pohodniških tur na Novi Zelandiji).

hotel umakniti soncu ... Posledica te logistike je bila peščica tolažilnih enodnevnih izletov, da sva se vsaj malo razgledala po svetu tako, kot ga vidijo ptice.

PO HILLARYJEVIH SLEDEH

Začelo se je pravzaprav idealno. Ko sva »pridraj-sala« pod Mount Cook,³ se je ta bleščal v soncu in ker sva imela po napovedih natanko en dan lepega vremena, sva se navsezgodaj zjutraj napotila do kočice Mueller, od koder naj bi se ponujal čudovit razgled na novozelandski očak. In se tudi je, že med potjo, le da se ni bilo časa preveč razgledovati, kajti sedemsto višinskih metrov sva si dala opraviti s – stopnicami! Ta del poti je bil pravi Stairway to heaven,⁴ čeprav se mi grizenje kolen naravnost navzgor po stopnicah ni zdelo prav nič nebeško. Zahvaljevala sem se svoji lenobi, da se zjutraj ni pretirano oglašala in da sva vzpenjanje začela še v hladu, sicer bi si namesto Stairway to heaven najbrž požvižgavala Stairway to hell.⁵ Po dobrih dveh urah bolj ali manj samotne hoje (bila sva med prvimi vzpenjajočimi se *tramperji* tistega dne, kajti lokalna oziroma bolje rečeno splošna turistična folklorja je znatno bolj mazohistično naravnana – vzpon po žgočem soncu sredi dneva jekleni telo in duha!?) sva dosegla cilj – in (prosto po Nejcu Zaplotniku) postala prazna, zato sva brž poiskala novo pot: na

³ Najvišji vrh Nove Zelandije z maorskimi imenom Aoraki (Prebadalec oblakov).

⁴ Stopnice v nebo, sicer znana pesem skupine Led Zeppelin.

⁵ Stopnice v pekel.

Radovedne alpske papige

bližnji Mt. Olivier, ki naj bi bil prvi konkretnejši vrh, na katerega je stopil slavni Edmund Hillary. Saj ne, da bi bil tisti kup črnega kamenja (kako neprivačne znajo biti gore, ko se z njih umaknejo ledeniki) nad kočo posebej zanimiv, ampak če je bil gor Hillary, se morda nalezem kaj himalajskega duha ... Razgled je bil za malenkost veličastnejši, na krilih zavesti, da sem stopala po Hillaryjevih sledih, pa je celo mukotrpen sestop po pripekajočem soncu, strmih stopnicah in mimo trum *tramperjev* postal kar nekako znosen. Le himalajski duh se je nekam skril ... Ponoči je začelo deževati in nato sva bila dolge dni obsojena na ciklone, ki so se vrteli nad Južnim otokom.

V KRALJESTVU ALPSKIH PAPIG

Naposled so nama maorski bogovi naklonili lino jasnine. Bila je ravno tolikšna, da sva uspela videti s soncem obsijani Milford Sound, najznamenitejši novozelandski fjord, nad katerim se v družbi drugih strmih vrhov dviga impozantni Mitre Peak, vremensko še znosno popoldne pa sva izkoristila za »skok« na sedlo Gertrude, s katerega se menda lepo vidi začetek omenjenega fjorda. Surova pokrajina narodnega parka Fiordland je bila v spreminjajočem se vremenu videti še toliko bolj skrivnostna. Pot proti sedlu je vodila najprej po široki dolini, v zatrepu pa so se kvišku pognale strme sive granitne stene, ki so jih na vrhu krasili ledeniki. Med vzpenjanjem ob potoku je najino pozornost pritegnila skupina kričavih alpskih papig, ki so bile dovolj radovedne, da so se nama približale in oprezale, če imava kaj uporabnega za pod kljun. Čeprav bi se kaj

Informacije o opisanih izletih

Mueller Hut

Izhodišče: Mt. Cook Village

Čas: 2,5–3 h.

Najprimernejši čas: sredina decembra–konec marca.

Vodniška literatura: Jim DuFresne. *Tramping in New Zealand*. Lonely Planet, 2006.

Zemljevidi: Topomap 260-H36 (Aoraki/Mt. Cook), 1 : 50.000; Terralink Aoraki Alpine Area, 1 : 50.000.

Gertrude Saddle

Izhodišče: cesta v Milford Sound, parkirišče pred predorom Homer Tunnel.

Čas: 2–3 h.

Najprimernejši čas: sredina decembra–konec marca.

Vodniška literatura: Fiordland National Park Day Walks. DOC, 2008.

Ben Lomond

Izhodišče: Queenstown

Čas: 3–4 h.

Najprimernejši čas: sredina decembra–konec marca.

Vodniška literatura: Jim DuFresne. *Tramping in New Zealand*. Lonely Planet, 2006.

Zemljevid: Topomap 260-E41 (Queenstown), 1 : 50.000.

Ledenik Rob Roy

Izhodišče: Wanaka/dolina Matukituki

Čas: 1,5–2 h.

Najprimernejši čas: sredina decembra–konec marca.

Vodniška literatura: Jim DuFresne. *Tramping in New Zealand*. Lonely Planet, 2006.

Zemljevid: Topomap 260-F39 (Matukituki), 1 : 50.000.

našlo, sva se držala navodil, da živali ni dovoljeno krmiti; zlasti alpskih papig, kajti če se navadijo na to, da jih ljudje hranijo, znajo postati hudo nadležne, kar sva izkusila pozneje v nekem kampu, kjer so štirje »udomačeni« primerki razgrajali med šotori in kluvali vse, kar se jim je zdelo zanimivo. Ko sva se prekobalila čez kratek skalni skok, sva se po nemarno gladkih nagnjenih ploščah (kako nemaren mora biti kljub napeti jeklenici šele sestop, če so slučajno mokre ...) povzpela do Črnega jezera, nad njim pa naju je čakal še vzpon čez gruščnati kotel do sedla. In ko sva naposled stala na preprišanem cilju, sva namesto lepega razgleda strmela v meglice, ki so se prav dramatično podile okoli strmih travnatih sten in ustvarjale sila resnobno vzdušje. Ni mi bilo čisto jasno, kako so uspeli med njimi krmariti piloti helikopterjev, ki so brneli nad nama, prevažajoč

Aoraki se ogleduje v jezercih Sealy Tarns

turiste na panoramskih letih nad fjordi. Ravno tako mi ni jasno, kako gredo skupaj velike besede o ohranjanju prvobitne narave in bogata turistična ponudba, ki v to »prvobitno« naravo posega z najrazličnejšimi čudeži sodobne tehnologije ... Izhodišče za ogled Milford Sounda je pravi potniški terminal, v fjordu pa vlada prometni kaos: na vodi kajaki, čolni, barke in prave pravcate križarke, v zraku

letala in helikopterji. Podobno je tudi drugje: spust z motornimi čolni po rekah, smučanje po ledenikih s helikoptersko ali letalsko dostavo, ... Novozelanci so mahnjeni na najrazličnejše oblike »športov« v naravi, še posebej adrenalinskih, le da ti dostikrat z naravo nimajo veliko skupnega ... Ampak očitno imajo kljub temu še vedno dovolj neokrnljenih koticov, da so jih nekaj pač žrtvovali za turizem.

V narodnem parku Mt. Aspiring

Pohodništvo na Novi Zelandiji

Največ splošnih informacij o pohodništvu je mogoče dobiti na spletni strani Department of Conservation (DOC, glej spodaj), nekakšne naravovarstvene organizacije, ustanovljene leta 1987, ki skrbi za pohodniške poti, koč, kampe, ukvarja pa se tudi z zaščito živali in rastlin ter z oblikovanjem rekreacijske politike.

Najprimernejši čas: Od januarja do marca (visokogorje) oz. od oktobra do aprila. Pametno se je izogibati šolskim počitnicam (sredina decembra, začetek februarja) in praznikom.

Vreme: Bodite pripravljeni na hitre vremenske spremembe ne glede na letni čas. Na obeh otokih je nekoliko bolj suho podnebje na vzhodu. Na Južnem otoku so temperature v povprečju za nekaj stopinj nižje kot na Severnem otoku. Vremenska napoved je dostopna na spletni strani www.metservice.co.nz, vendar je ne gre jemati za suho zlato.

Prenočevanje: Koče sodijo v štiri kategorije, od česar je odvisna tudi cena prenočevanja (5–45 NZD na osebo na noč). Great Walk huts so najbolj udobne (žimnice, sanitarije, tekoča voda, ogrevanje, kuhinja, oskrbnik). Serviced huts (oskrbovane koč) nudijo žimnice, tekočo vodo, sanitarije in ogrevanje, včasih tudi kuhinjo, oskrbnik ni vedno navzoč. V Standard huts (standardne koč) imamo na voljo žimnice, tekočo vodo in sanitarije, ogrevanje na drva je mogoče le v kočah pod gozdno mejo. Basic huts (osnovne koč oz. bivaki) so namenjene zasilnemu prenočevanju. Ob kočah je možno tudi kampirati (zraven standardnih koč in bivakov zastonj). Kampiranje v divjini je dovoljeno, razen v bližini nekaterih Great Walks.

Poti: DOC vzdržuje več kot 13.000 km poti, ki so razdeljene v šest kategorij glede na njihovo označenost, število mostov čez reke in potoke ter raven izkušenosti, ki jo terjajo od pohodnika.

Voda: Voda iz jezer, rek in potokov je sicer videti čista, vendar je ponekod zaradi nevarnosti infestacije s parazitom *Giardia lamblia* priporočljivo prekuhavanje, filtriranje ali kemična obdelava. V vodah Južnega otoka se pogosto nahaja tudi invazivna alga *Didymosphenia geminata*, ki zdravju človeka sicer ni škodljiva, predstavlja pa nadlogo v okolju, zato je za preprečevanje širjenja potrebno razkužiti in posušiti osebno opremo, preden iz enega vodotoka zabredemo v drugega.

Vodniška literatura:

Jim DuFresne. *Tramping in New Zealand*. Lonely Planet, 2006.
Mark Pickering, Rodney Smith. *101 Great Tramps*. Raupo Publishing.

Mark Pickering. *202 Great Walks: the Best Day Walks in New Zealand*. Raupo Publishing.

Na voljo so tudi številni mini vodniki za posamezno področje ali turo, ki jih izdaja DOC in so na voljo v njihovih uradih oz. centrih za obiskovalce.

Zemljevidi: Land Information New Zealand (LINZ, www.linz.govt.nz) izdaja zemljevide, ki so naprodaj v njihovih trgovinah v večjih mestih, dobi pa se jih tudi v uradih DOC in trgovinah s športno opremo.

Informacije na svetovnem spletu:

Department of Conservation (informacije o narodnih parkih, kočah, poteh, vključno z Great Walks): www.doc.govt.nz

New Zealand Alpine Club (informacije o gorništvu, plezanju, pohodništvu, klubskih kočah in tečajih): www.alpineclub.org.nz
Tourism New Zealand (znamenitosti, transport): www.newzealand.com.

Opozorila o plazovih: www.avalanche.net.nz.

Varnost v gorah: www.mountainsafety.org.nz.

NA NOVOZELANDSKO BEGUNJŠČICO

Še istega dne, ko sva sestopila z meglene ga sedla, sva se premaknila dalje, v ustaljenem ritmu zasledovanja sonca pač, in pod večer prispela v novozelandski Chamonix, Queenstown, prestolnico adrenalinskih športov. Ker je zjutraj vreme za čuda še vedno kazalo kar prijazen obraz, sva zgrabila bika za roge in se odpravila na »hišno goro« Ben Lomond, ki s svojo plečato podobo spominja na Begunjščico. Menda naj bi bil čudovit razglednik, z vrha je mogoče videti Mt. Aspiring pa Mt. Cook in vse tiste travnate kuclje okoli Queenstowna. A kot za stavo si je ravno, ko sva se začela vzpenjati, nadel megleno kapo. Vseeno sva nadaljevala, če ne drugega, pa za kondicijo, in po kakih treh urah »jahanja prerije« sva z vrha zrla v oblačno obzorje. Meglena kapa se je sicer razkrojila, kakšnega

dih jemajočega razgleda pa ni bilo. Kamor koli je segel pogled, sami travnati grebeni ... Takrat sem se dokončno odločila, da imam pohajanja po travah dovolj in da novozelandske gore niso lepe in pika. Lahko da sem jim, izbirčna in naveličana muhastega vremena, naredila krivico, ampak tega ne bom vedela zanesljivo, dokler jih ponovno ne obiščem! Na sestopu je nebo že pošiljalo na zemljo osvežitev. Kar pa ni motilo *tramperjev*, ki so se šele namenili na vrh, opremljeni po svojevrstni pohodniški modi, ki sva jo dostikrat opazila na najinih enodnevnih pohodih – brez vsega, v opravi, ki pritiče mondenemu izhodišču. Tako sem se kmalu nehala čuditi vsem mogočim letakom, brošuram, oglasnim deskam z opozorili o nevarnostih v gorah – na začetku se mi je zdelo, da obupno pretiravajo z opozarjanjem, potem pa mi je

postalo jasno, da je svaril očitno še premalo – ali pa jih ljudje ne berejo ... Kajti na *trampih*, zlasti tistih bolj slavnih, srečaš zares »svašta«.

ZA SPREMEMBO: BELO NAMESTO ZELENEGA

Včasih se je zgodil tudi kak čudež in se je nenadejano naredil lep dan. Enega izmed takih sva na vrat na nos izkoristila za izlet v osrčje narodnega parka Mt. Aspiring. Morda je bilo krivo sonce, ampak tisti konec mi je bil pa res všeč! Saj ne, da bi travnate kope kar naenkrat izginile, ne, še vedno so bile povsod, kamor si se ozrl, samo na koncu doline se je svetilo nekaj belega ... Mt. Aspiring! Kako lep pogled na snežno belino, za spremembo ... Končno spet kakšen »pravi« hrib! Čisto avtomatično naju je potegnilo, da bi se mu čim bolj približala, pa sta naju vroče sonce in podatek, da je do najbližje kočice kar nekaj »ježe« po široki travnati dolini, kmalu spametovala. Do tja, kjer bi lahko zares uživala v visokogorju, tako ali tako nisva imela ne namena

ne časa iti, sprehajanje po ravnem pa sva raje prihranila za zrela leta. Vključila sva čredni nagon in se pridružila zmerni množici, ki je pred nama zavila v hlad gozda na najbolj priljubljen enodnevni izlet na tem koncu, do ledenika Rob Roy. Med vzpenjanjem v senci bujnega rastja sem si imela čas izmišljavati zgodbe za Planinski vestnik in premišljavati, kateri izlet je bil podoben kakšnemu pri nas doma. Tale me je najbolj spominjal na hojo v krnico Za Ak. Gozd, na levi žuboreč potok, nad njim mogočen slap, na koncu pa slikovita krnica, nad katero prevladujejo v »večni« led in sneg odeti vrhovi ... No, slike na informativnih deskah na koncu poti več kot nazorno prikazujejo, kako večer je led! Tudi na južni polobli se ledeniki topijo ...

Počasi, a vztrajno pa so se topile tudi najine počitnice in pozneje ni bilo več priložnosti, da bi se povzpela še na kakšen konkretnější – četudi travnat – hrib. Počasi sva imela bitk z vremenom dovolj in sva se šla namakat v termalne vrelce Severnega otoka. Kar pa sploh ni bilo tako zelo slabo. ○

Great Walks

Med Great Walks sodi devet »najlepših« in najbolj priljubljenih pohodov na Novi Zelandiji. Zaradi preprečevanja prevelike gneče in manjšega obremenjevanja okolja je za šest izmed njih obvezna rezervacija, za vse pa je potrebno kupiti tudi posebno preputnico (Great Walk Pass), s katero si zagotovimo prenočevanje v kočah (10–40 NZD na osebo na noč) ali kampih (2,5–15 NZD na osebo na noč).¹ Kampiranje je dovoljeno le na za to namenjenih mestih, na pohodu v Milford Sound pa sploh ne. Izven sezone (maj–september) lahko v kočah prenočimo tudi s prepustnicami Backcountry Hut Passes (90 NZD, veljavnost eno leto) ali s sprotnim plačevanjem. Rezervacije za Great Walks je mogoče oddati prek spleta (www.doc.govt.nz), elektronske pošte (greatwalksbooking@doc.govt.nz), po telefonu, faksu ali osebno v uradih DOC v bližini izhodišč za pohode.

GREAT WALKS – KRATEK PREGLED

Pohod	Lokacija	Razdalja	Trajanje	Težavnost	Rezervacija
Abel Tasman Coast Track	Južni otok	51 km	3–5 dni	Nezahtevno do srednje zahtevno	Potrebna vse leto
Heaphy Track	Južni otok	82 km	4–6 dni	Srednje do zelo zahtevno	Potrebna vse leto
Kepler Track	Južni otok	60 km	3–4 dni	Srednje do zelo zahtevno	Potrebna od oktobra do aprila
Lake Waikaremoana Track	Severni otok	46 km	3–4 dni	Nezahtevno do srednje zahtevno	Potrebna vse leto
Milford Track	Južni otok	54 km	4 dni	Nezahtevno	Potrebna od oktobra do aprila
Rakiura Track	Stewart Island	29 km	3 dni	Srednje zahtevno	Ni potrebna
Routeburn Track	Južni otok	32 km	3 dni	Srednje zahtevno	Potrebna od oktobra do aprila
Tongariro Northern Circuit	Severni otok	41 km	4 dni	Srednje do zelo zahtevno	Ni potrebna
Whanganui Journey (spust po reki)	Severni otok	145 km	5 dni	Nezahtevno	Ni potrebna

¹ Podatki za leto 2008.

Table Mountain

Mizasta gora nad Cape Townom

✍ in 🇺🇦 Andrej Gosar

Table Mountain nad Cape Townom

Na svetu je kar veliko krajev, ki so zelo poistoveteni s pomembnimi gorami v svoji bližini, vendar gre večinoma za razmeroma majhna gorska turistična središča. Ko se pripeljete v francosko zibelko alpinizma piše ob cesti: Chamonix – Mont Blanc. Švicarski Zermatt je tudi povsem v znamenju Matterhorna, ki se pne nad njim. Nisem pa še srečal večmilijonskega mesta, ki bi se tako identificiral s kakšno goro kot se Cape Town v Južnoafriški republiki s svojo Mizasto goro (Table Mountain oziroma Hoerikwagoo). Pri tem niti ne gre za kakšno res visoko goro, saj sega Mizasta gora komaj 1088 m visoko. Skrivnost je v izjemni legi Cape Towna v naravnem amfiteatru med morjem (Table Bay – gora je dala torej ime tudi zalivu) in Mizasto goro na jugu, Hudičevim vrhom (Devil's Peak) na jugovzhodu in Levjo glavo (Lion's Head) na jugozahodu, saj segajo robovi mesta visoko v pobočja omenjenih hribov. To je bil tudi kraj prve naselitve Evropejcev v Južni Afriki davnega leta 1652. Nahaja se 50 km severno od Rta dobre nade, oziroma na severnem koncu polotoka Cape Peninsula. Danes ima Cape Town 3 milijone prebivalcev in je ena od treh uradnih prestolnic Južnoafriške republike, poleg Pretorije in Bloemfontaina.

V Cape Townu srečate silhueto Mizaste gore kot simbol mesta na vsakem koraku. Ponoči celo osvetlujejo njene stene z močnimi žarometi. Skoraj popolnoma ravna vršna planota, ki je dolga okoli 3

kilometre, se na južno stran odsekano prevesi v do 400 metrov visoke stene, na severno stran pa kaže precej bolj pohleven obraz, saj se spušča v zložnih poraščenih pobočjih. Le vzdolž zahodne obale Cape Peninsula se nadaljuje v grebenu, ki ga prekinjajo strme grape, kar je oblikovalo niz vrhov. Prvi pomorščaki so ga poimenovali Dvanajst apostolov, čeprav je vrhov v resnici osemnajst. Ime Mizaste gore Hoerikwagoo v jeziku ljudstva Khoi pomeni gora iz morja. Z morja se jo vidi že na 150 km in ker je njena okolica nizka, je videti od daleč kot otok.

Skrivnost mizaste oblike gore je v njeni geološki zgradbi. Vrhnji del je zgrajen iz ordovicijskega kremenovega peščenjaka, ki je bil odložen pred 450 milijoni let in je izredno odporen na preperevanje in erozijo. Domnevajo, da se je območje dvignilo pred okoli 260 milijoni let in od takrat presenetljivo ni utrpelo večjih sprememb. V primerjavi z geološko zelo mladimi Alpami ali Himalajo je to torej zelo stara gora, ki jo dejansko smatrajo za eno najstarejših na celotni Zemlji. Kljub temu ji zaradi izjemno trdega peščenjaka ter malo prelomov in razpok erozija ni mogla do živega in je ohranila svojo mizasto obliko.

Na Mizasto goro je speljanih veliko poti, večina iz položnejše severne strani. Z južne strani pa pripelje na zahodni vrh planote gondolska žičnica. Zaradi izjemnega pogleda z vrha na Cape Town in okolico je vrh zelo obiskan. Prvo žičnico so zgradili že leta

1929, leta 1997 pa so jo nadomestili z novo. Ob lepih dnevih je čakalna doba lahko tudi več kot eno uro, saj letno prepeljejo kar 800.000 potnikov. Zaradi močnega vetra pa žičnica pogosto ne obratuje.

Južno ostenje nad Cape Townom ima sicer eno samo šibko točko, to je soteska Plattenklip, po kateri sem se povzpel tudi sam. Po njej se je že leta 1503 na vrh povzpel prvopristopnik António de Salda. Pot je precej strma, vendar dobro nadelana s številnimi stopnicami iz peščenjakovih plošč. Ime Plattenklip sicer pomeni »ploščat kamen«. Pot se začne na cesti 400 m visoko, planoto pa doseže na 1060 m. Po planoti je od vrhnje postaje gondolske žičnice, ki je 1067 m visoko, speljana zanimiva krožna učna pot. V ostenju pod žičnico poteka precej plezalnih smeri, v katerih pa ni dovoljena uporaba svedrovcev. Čeprav so višinske razlike na planoti majhne, je najvišji vrh Maclear's Beacon (1088 m) povsem na vzhodnem delu planote in od vrhnje postaje žičnice oddaljen skoraj uro hoda. Pot je sicer dobro uhojena, vendar markirana bolj na redko z rumenimi markacijami v obliki odtisa stopala. Zato je v megli potrebno nekaj previdnosti, da v enolični pokrajini ne zaidemo. Vrh se imenuje po astronomu Thomasu Maclearu, ki je na njem leta 1844 postavil triangulacijsko točko, da je izmeril lok Zemljinega meridiana. Na vrhu je sedaj zgrajena spominska piramida iz kamenja.

Za Mizasto goro je zelo značilna oblačna kapa, ki jo imenujejo namizni prt (table cloth). Nastane, kadar piha topel jugovzhodnik, ki prihaja iznad toplega zaliva False bay. Ko se zračne mase ob gori dvigujejo, se vlaga kondenzira in nastane oblak, ki pa se na drugi strani hitro posuši. Zato je severozahodni del planote, kjer je tudi vrhnja postaja žičnice, pogosto v soncu, čeprav je drugod megla. Veter je lahko zelo močan in doseže 130 km/h. Ker očisti ves smog iz mestnega ozračja Cape Towna, ga imenujejo tudi Cape doctor. Na tem območju dežuje predvsem, kadar piha severozahodnik, ki iznad hladnega južnega Atlantika prinaša vlažen zrak. Medtem ko je v Cape Townu letno le 650 mm padavin, jih je na Mizasti gori, ki prestreže vlažen zrak, kar 1800 mm.

Na svetovni dan okolja leta 1998 je južnoafriški predsednik Nelson Mandela razglasil Mizasto goro in Cape Peninsula za narodni park. Poleg geomorfoloških značilnosti ga odlikuje tudi izjemno bogato rastlinstvo in živalstvo. Med več kot 2200 rastlinskimi vrstami so najbolj znane proteje, med živalmi pa redka in skrivnostna žaba duh, ki prebiva v nekaterih potokih na planoti. V severnem vznožju

Soteska Plattenklip

Mizaste gore je vredno obiskati tudi zelo zanimiv Kirstenboshov botanični vrt.

NA GORO

Zaradi oblačne kape in močnega vetra je obisk Mizaste gore svojevrstna loterija. Ker se je moje bivanje v Cape Townu iztekalo, mi je za vzpon ostalo le zadnje dopoldne. Ko sem zjutraj vstal, pogled na goro ni obetal nič dobrega, saj jo je prekrival »table cloth«. Na recepciji hotela sem tudi izvedel, da zaradi premočnega vetra žičnica ne obratuje. To me sicer ni motilo, saj sem se nameraval v vsakem primeru povzpeti na vrh peš. Tako sem si mislil, da vsaj ne bo prehude gneče, ki se je zaradi nedelje sicer obetala. Za prevoz do vznožja sem se dogovoril s hotelskim »shutlom«, ki me je odložil na višini 400 m, kjer se začne strma pot skozi sotesko Plattenklip. Ker je bil veter že tu precej močan, čeprav sem bil na zavetrni strani gore, me je malo skrbelo, kako bo šele na planoti. Razveselilo pa me je, da se je rob planote, na katerem je tudi zgornja postaja žičnice, kopal v soncu in so ga le občasno zakrili oblaki, ki so sicer prekrivali večino planote. Torej se je kljub »namiznemu prt« obetal lep razgled z vrha.

Pot se najprej v ključih vzpenja po širokem pobočju, poraščenem z makijo, nad katerimi so se dvigovale do 400 m visoke stene. Pot je dobro uhojena in označena, pohodnikov pa je bilo

zaradi nedelje in nedelujoče žičnice tudi precej. Na strmejših delih se spremeni v pravo stopnišče, zgrajeno iz značilnih ploščatih kamnov peščenjaka. Veter se je z višino znatno krepil, še posebej potem, ko je pot iz širokega pobočja krenila v ozko sotesko Plattenkip. Zanimivo, pihal pa ni samo navzdol, ampak zaradi vrtninčenja z vseh strani. Ob posameznih sunkih je bilo zato kar težko obdržati ravnotežje in sem si moral tu in tam pomagati celo z rokami. Soteska se proti vrhu zoži na manj kot deset metrov in občasno me je že zakrivala megla.

Po uri vzpona sem stopil na rob planote, ki je 1060 m visoko, in se usmeril desno proti zgornji postaji žičnice, ki je oddaljena okoli 20 minut. Presenetljivo je bil veter kljub precejšnji moči tu manj naporen, saj ni več pihal v nepredvidljivih sunkih, ampak bolj enakomerno. V bližini postaje žičnice sem iz megle stopil na sonce in odprl se je izreden pogled na Cape Town, ki je ležal pod mano kot na dlani, na Lion's Head in Devil's Peak. Daleč na morju sem zagledal Robben island, na katerem je Nelson Mandela preživel v zaporu več kot dvajset let. Prav zanimivo je bilo opazovati mogočen oblačni slap, kako se vali preko roba planote, vendar se na zavetrni strani gore hitro posuši. Le najbolj izpostavljen rob planote, kjer sem se nahajal, se je ves čas kopal v soncu. Kar nekaj časa sem si vzel za ogled krožne učne poti s številnimi tablami, ki razlagajo geološke, rastlinske in živalske posebnosti Mizaste gore. Ker žičnica ni delala, je bila zaprta tudi okrepčevalnica na vrhu. Za počitek sem se zato moral skriti v zavetrje skal.

Kljub temu, da se najvišji vrh Mizaste gore nahaja nekoliko v notranjosti planote in je bil torej v megli, sem se odločil za njegov obisk. Najprej sem se moral vrniti na vrh soteske Plattenkip in nato nadaljevati v drugi smeri. V megli sem moral kar dobro paziti, da nisem zgrešil poti, ki je markirana bolj poredko. So pa na nekaterih bolj vlažnih odsekih zgradili celo leseno stezo. Če sem prej še srečal nekaj drugih pohodnikov, ni bilo tu nikogar. Ob poti sem občudoval bujno rastje, predvsem proteje – grme z velikimi rožnatimi cvetovi. Po slabi uri sem dosegel vrh Maclear's Beacon (1088 m), ki ga označuje štiri metre visoka piramida iz kamena. Tu sem srečal skupino domačih pohodnikov, ki so se povzpeli iz položnejše severne strani gore. Po skupinskem fotografiranju sem se kmalu začel vračati, saj zaradi megle ni bilo razgleda. Sestop skozi sotesko Plattenkip je minil hitro, le število vzpenjajočih se je od zjutraj močno povečalo, čeprav je sonce že močno pripekalo. Na strmi in

Table Mountain, 1088 m

Kje se nahaja: na jugu Afrike v Južnoafriški Republiki nad mestom Cape Town.

Višina izhodišča: okoli 400 m.

Zahtevnost: tehnično nezahteven vzpon, primeren za vsakogar.

Potrebna oprema: osnovna oprema za hojo po gorah, dobra vetrna zaščita.

Glavne poti na goro: z južne strani, kjer se nahaja Cape Town, vodi na vrh samo ena pot skozi sotesko Plattenkip. Na položnejši severni strani je poti več.

Najprimernejši letni čas: vse leto, le da je poleti (tj. med našo zimo) lahko zelo vroče.

Klimatske posebnosti: pogost je zelo močan veter, vrh pa pogosto zakrivajo oblaki.

Čas, potreben za vzpon in sestop: vzpon 1,5–2 h, sestop 1 h.

Kako do tja: seveda z letalom, najbolje med kakim turističnim popotovanjem. Iz Cape Towna pridemo pod goro z mestnim avtobusom ali taksijem.

Zavetišča na gori: na vrhnji postaji gondolske žičnice je okrepčevalnica. Koč ni.

Literatura in zemljevidi: splošni turistični vodniki po Cape Townu. Preprosta karta, ki pa za vzpon na vrh povsem zadošča, je na <http://tablemountain.net/>, podrobnejšo karto pa lahko naročimo na <http://www.themaps.co.za/>.

Več lokalnih informacij: <http://tablemountain.net/>, <http://www.tourismcapetown.co.za/>.

ozki stopničasti poti smo se morali zato pogosto čakati. V spodnjem delu sem zavil pod stenami proti spodnji postaji žičnice. Na dolgi prečnici sem imel vseskozi lep pogled na Lion's Head, ki s te strani bolj spominja na celega leva, ne samo na njegovo glavo. S taksijem sem se nato vrnil do hotela in že isto popoldne sedel na letalu za Evropo. Doživetju Cape Towna bi brez krajšega planinarjenja po Mizasti gori vsekakor nekaj manjkalo. ○

Za srce in dušo

Smučanje z Breithorna in v skupini Defreggenbirge

✍ in 📷 Mitja Peternel

ZA SRCE ...

Avto počasi požira kilometre po neskončni avtocesti. Dani se. Gore na vzhodu se počasi obarvajo v škrlatne barve, le oblček poskrbi za popestritev monotonosti enobarvnega neba. Nenadoma zazvoni telefon in naju prebudi iz opazovanja magične lepote rojevanja dneva. Borut je. Dogovoriva se, da se dobimo na prvem bencinskem servisu za stičiščem obeh krakov avtocest. Kot po natančno predvidenem scenariju s Sandro pripeljeva na parkirišče, kjer so prijatelji pravkar izstopili iz avta. Borut naju spozna z Jurijem in Dejanom. V njem prepoznam prijatelja, s katerim sva pred desetletjem in pol skupaj obiskovala alpinistično šolo na Jesenicah. Ekipo

dopolnjuje še Brane, s katerim smo opravili že nekaj gorskih tur.

Skupaj nadaljujemo pot proti Cervinii, ki je naše današnje izhodišče. Tja prispemo zgodaj popoldne. Presenetita nas nenapovedano lepo vreme in imponanten pogled na južno steno Matterhorna, ki se koplje v popoldanskem soncu.

Prijetno toplo je, zato debele termovelurje kmalu zamenjamo z lažjimi, skoraj poletnimi oblačili. S Sandro se odpraviva proti blagajni žičnice in se pozanimava za ceno ter vozni red, ostali pa si ogledajo kraj z obveznim postankom na kavi. Ker zadnja gondola pelje že čez dve uri, se odločimo, da pripravimo vso potrebno opremo in se zapeljemo do Teste Grigie. Tam uživamo

Matterhorn, levo Dent D'Herens, desno Dent Blanche

v prekrasnih pogledih na Matterhorn, Dent Blanche, Weisshorn in ostale okoliške štiritisočake. Nad Malim Matterhornom lahko že opazimo del vršnega pobočja Breithorna, ki je naš jutrišnji cilj. Ker je do sončnega zahoda še nekaj ur, se nam s kratkim spustom do kočice Theodulo ne mudi. Raje nebeško vreme in brezvetrje na platoju izkoristimo za aklimatizacijo in nekaj posnetkov ter se nastavljamo sončnim žarkom. Ko imamo uživanja dovolj, se s smučmi zapeljemo do kočice.

Dodelijo nam sobi, v katerih smo skupaj še z drugimi alpinisti in vodniki. Večerja je skrbno pripravljena s klasično italijansko predjedjo – makaroni in glavno iz mesa, zelenjave ter poobedka. Prijetno druženje v objemu tople kočice prekinemo z obveznim slikanjem sončnega zahoda. Prelivanje barv in nepozabna kulisa vršacev poskrbita za nepozabno doživetje. Žal pa se nad vrhovi že zbirajo oblaki, ki so znanilci poslabšanja vremena.

Jutro naša predvidevanja prejšnjega dne o spremembi vremena potrdi. Zunaj je oblačno, rahlo celo naletava sneg. Večja skupina Italijanov se je že odpravila na pot, ko mi šele zajtrkujemo.

Posvetujemo se in se na koncu le odločimo za odhod. Po steptanem smučišču napredujemo mimo zgornje postaje gondole proti Malemu Matterhornu. Vreme se spreminja iz minute v minuto. Najprej posije sonce, nato pa spet prične močnejše snežiti.

Razmišljamo o spremembi cilja. Ugotavljamo, da z vremenom zopet nimamo sreče kljub zelo lepi napovedi. Želimo priti vsaj do Malega Matterhorna, kasneje pa se bomo dokončno odločili. Ko je naša morala na dnu in se že spriznamo z nepomembnim rezervnim ciljem ali celo

povratkom v dolino, se začne nad nami kazati modro nebo. Počasi skozi oblake pokuka tudi sonce in poskrbi za več optimizma med nami. Čez čas se oblaki naenkrat povsem razgrnejo in na širokem platoju se nam odpre pogled na bližnji vrh Breithorna ter na bolj oddaljena dvojčka Castorja in Polluxa. Na soncu pa postane tudi prijetno toplo. Naše razpoloženje je takoj bolj prešerno. Po utrjeni gazi se kljub veliki nadmorski višini in počasnejšem tempu hoje ob številnih drugih turnih smučarjih in med posameznimi pešci preko širokega pobočja s pomočjo velike motivacije brez težav povzpnejo na vrh.

Za Sandro je to prvi štiritisočak, za nameček celo s smučmi. Z Borutom sva na vrhu že stala pred trinajstimi leti, vendar takrat poleti s seboj nisva vzela turnosmučarske opreme, kljub temu da sva jo imela s seboj v avtu. Juriju in Dejanu pa je po lanskem neuspelem poskusu sedaj le uspelo osvojiti vrh. Brane je edini izmed nas na vrh prišel peš in bil s tem prikrajšan za nepozaben smuk. Že ob vzponu sem videl, da bo smučanje en sam užitek. Od sneženja zadnjih dni je na zavetrni strani ostalo še nekaj pršiča, predvsem ob vznožju in na

Breithorn, 4164 m

Izhodišče: Cervinia/Breuil (2006 m).

Dostop: Ljubljana–Gorica–Benetke–Milano–izvoz Chatillon/Saint Vincent pred Aosto–Cervinia (skupaj pribl. 670 km)–z gondolo na Testa Grigia (3480 m)–Klein Matterhorn (3820 m).

Čas: 2–3 ure.

Koča: Rifugio delle Guide (3480 m).

Spletna stran: www.monterosa4000.it.

Literatura: R. Goedeke: Vsi štiritisočaki po običajnih smereh, PZS; T. Vrhovec in sod.: Najvišji vrhovi v Alpah.

Zemljevida: Kompass – Zermatt Matterhorn, 1 : 50.000; LKS 1348, Zermatt, 1 : 25.000.

samem vrhu. Ob nizanju zavojev se je predvidevanje potrdilo. Spust je bil odličen, le v prečki je bilo nekaj manj prijetne skorje. Sandra je smučanje z vrha opravila elegantno in z odliko.

Za posladek smo se vzpeli še do restavracije na Malem Matterhornu in si privoščili pijačo. Po smučišču smo se odpeljali nazaj do kočice Theodulo, kjer smo pobrali preostalo opremo in s smučanjem nadaljevali po dolgem in prostranem smučišču do avta v Cervinii. Po obvezni pizzi in analizi ture smo se razdelili. Borut, Brane, Jurij in Dejan so se odpeljali proti domu, midva s Sandro pa sva obiskala turistični urad in se pozanimala za prenočišče. Prijetno sobico so nama ponudili v bližnjem Valtournencheu. Do večera sva si ogledala znamenitosti kraja, ki izstopa s svojo zgodovinsko povezanostjo domačih gorskih vodnikov pri osvajanju Matterhorna.

Ponedeljek se je zopet pričel z oblačnim pokrovom nad gorami. Med prevozom nazaj v Cervinio je celo rahlo deževalo. Bila sva spet v dvomih – ostati ali se odpeljati domov. Drugi del turnosmučarskega dopusta sva najprej nameravala preživeti na koči Gnifetti v pogorju Monte Rose,

vendar je bila vremenska napoved za naslednje dni za Centralne Alpe neobetavna, zato sva se že v nedeljo odločila, da rezervacijo na koči odpoveva. V Cervinii sva najprej samo pohajkovala naokoli in se odločala, a na koncu le pripravila opremo in se z gondolo spet zapeljala na Testo Grigio. Tam pa je sledilo novo razočaranje.

Brezvetrje, sneženje in gosta megla sta naju pustila v dvomih. Španca, ki sta vikend preživela na Gran Paradisu, sta se vseeno podala proti Breithornu. Za njima sva šla še midva in odločitve nisva obžalovala. Po pol ure hoje se je vreme izboljšalo, podobno kot prejšnji dan. Ker nama je za obisk srednjega vrha Breithorna zmanjkalo časa, sva šla le na Gobbo di Rollin, vrh, ki leži južno od Malega Matterhorna. Z vrha so vodile sledi naravnost navzdol proti Testo Grigio in midva sva jim sledila. Dvajset centimetrov pršiča na trdi podlagi je poskrbelo za neizmerno, vendar na žalost kratko uživanje do smučišča. Spust po dolgi progi ob pogledu na južno steno Matterhorna je bil le še smetana na vrhu jagodne torte. Iz Cervinie sva se takoj odpeljala domov, kamor sva prišla v večernih urah.

Kolona ljudi na Breithorn, v ozadju levo je greben Breithorna, na sredini je dvoglavni vrh Lyskamma (zahodni in vzhodni vrh), pred njim je Pollux in desno Castor. FOTO: PRIMOŽ ZUPANČIČ

Gaishoerndl, 2615 m, Kreuzspitze, 2624 m (skupina Defregengebirge)

Izhodišče: Villgratental/Innervillgraten (pribl. 1450 m).

Dostop: Ljubljana–karavanški predor– Beljak/Villach–Spittal–Lienz–Sillian–Innervillgraten (pribl. 250 km).

Časi: na večino vrhov je od izhodišča približno 1000 višinskih metrov oz. 2–4 ure (odvisno od cilja oz. snežnih razmer).

Koče: v kraju Innervillgraten je veliko penzionov, kjer oddajajo sobe (glede na oddaljenost in možnosti je primeren obisk doline za več dni); samih planinskih koč na poti proti vrhovom ni, so pa izhodišča za ture precej visoko med 1400 in 1700 metri, zato ne potrebujemo vmesnega spanja.

Spletne strani: www.innervillgraten.at, www.bergsteigen.at.

Literatura: Schall Verlag – Schitouren – Atlas Sudtirol & Oesterreich Sud, Styria – Schitourenparadis Oesterreich, Bruckmann – Erlebnis Skitouren.

Zemljevidi: Matri Deferegen Virgental, WK 123, Freitag & Berndt, 1 : 50.000, Lienzer Dolomiten Lesachtal, WK 182, Freitag & Berndt, 1 : 50.000.

... IN DUŠO

Vremenska napoved za Vzhodno Tirolsko je bila v nasprotju s Centralnimi Alpami odlična, nama pa so ostali še trije dnevi skupnega dopusta. Odločila sva se, da ga preživiva v dolini Villgratental. Tako sva se mimo Beljaka, Spittala in Lienza zapeljala do Silliana in naprej po stranski dolini desno do izhodišča v vasi Kalkstein. Žal sva bila ta dan za turo že prepozna, na kar sta naju opozorila domačina in dejala, da se cesta zaradi nevarnosti snežnih plazov med Innervillgratnom in Kalksteinom zapre opoldne. Ni nama preostalo drugega kot obisk turističnega urada in iskanje namestitve za naslednje dni. Na uradu so naju izčrpno informirali o vremenu, snežnih razmerah in primernih turnosmučarskih ciljih v okolici. Bila sva presenečena nad njihovim poznavanjem razmer za turno smučanje. Ob iskanju sobe sva se odločila za novo-zgrajeno hišo z imenom Residenz. In res je bila prava rezidenca – cela hiša v lesu, prav tako tudi sobe. Enkratno in neverjetno lepo. Na recepciji naju je spet čakalo presenečenje – na oglasni tabli vremenska napoved za naslednje dni, aktualne informacije o nevarnosti snežnih plazov in nekaj zanimivejših turnosmučarskih ciljev v okolici.

Izvedela sva, da je zaradi zgodnjega odhoda

na ture zajtrk že ob šestih, poleg tega pa so nama povedali še aktualne smučarske razmere na zanimivejših vrhovih. Poleg turnosmučarskih vodničkov je bila na mizi vpisna knjiga, kamor gosti vpišejo svoj turnosmučarski cilj za naslednji dan. Ker nama je preostalo celo popoldne, sva si ogledala zanimive kmetije, ki ležijo na južnih pobočjih do višine 1800 metrov. Vse stavbe so izredno velike in zgrajene na enak način. Kraj je nekajkrat preletel helikopter in od dveh reševalcev z lavinskima psoma sva izvedela, da je cesto v sosednji dolini zasul plaz. Povedal nama je še, da na srečo človeških žrtev ni bilo.

Zadovoljna sva se odpravila na večerjo in razmišljala o cilju za naslednji dan. Odločila sva se za Gaishörndl, ki po mnenju mnogih sodi med sto najlepših turnosmučarskih ciljev v Alpah.

Po zgodnjem zajtrku sva bila ob pol sedmih že na parkirišču. Ravno se je rojeval nov dan in okoliški hribovi so se ob sončnem vzhodu odele v lepe jutranje barve. Nebo je bilo povsem jasno. Sledila sva sledem predhodnikov. Orientacija ni bila zahtevna, saj sta bila pred nama že dva, ki pa sva ju kmalu dohitela. Prehitela sva ju in po dveh urah sva bila že na vrhu. Razgled je bil veličasten, na jugu Dolomiti s Tremi Cinami, na severu Grossvenediger, Dreiherrnspitze, Hochgall in ostali vrhovi Visokih Tur. V bližnji okolici pa obilo turnosmučarskih ciljev, ki kar kličejo po obisku.

Ker sva bila na vrhu še zgodaj, sva malo počakala, da se je vrhnja plast snega malo ojužila, nato pa sva odsmučala v dolino. Vijuganje je bilo kot poezija, saj je bilo mehkega snega na površini le kakšna dva centimetra. In to od vrha do avta. Ogledala sva si še cerkvico Marije Snežne v Kalksteinu in se zapeljala do trgovine po okrepčilo ter ob analiziranju ture uživala celo popoldne.

Naslednji dan sva si za cilj izbrala prav tako zelo znan vrh Kreuzspitze. Tokrat sva poti, ki sva jo že poznala od prejšnjega dne, sledila le nekaj minut, nakar sva se obrnila v desno proti dolini Roßtal. Po cesti, ki sta jo tudi presekala večja plazova, sva prišla do planine Lipperalm. Plazovina je bila za prečenje kar naporna. Višje se je dolina pahljačasto razširila in večinoma enakomerno strmo dvigovala proti vrhu. Na njem je kraljeval okoli deset metrov visok križ, lepo viden iz doline. Ker je bilo vreme enako kot prejšnji dan, so bili razgledi nepozabni in enkratni. Spet sva se srečala s sosedoma, ki sta izbirala enake cilje kot midva, in zapletli smo se v prijeten pogovor. Ker se nama na vrhu kar ni dalo čakati, sva se kmalu odločila za spust. Pobočje bilo

Zinalrothorn, Obergabelhorn in Weisshorn

obrnjeno proti severozahodu in zgornji metri so bili zelo trdi. Nižje sva zapeljala bolj desno, kjer je sonce že opravilo svoje delo in površino prijetno omehalo.

Vriskala sva do planine, kjer je sledilo mučenje preko plazovin in po cesti do avta. Popoldan je minil ob prijetni analizi obeh tur. Sandra bi sicer morala v službo že naslednji dan opoldne, a se je kljub temu odločila, da zaradi odličnih pogojev in vremena počitnice podaljšava še za turo naslednje dopoldne. Greva na Toblacher Pfannhorn, ki leži levo od Gaishörndla.

Vzpon po dolini nama je bil tako že znan, na

sedlu Pfanthörl pa se greben obrne proti jugu. Na vrh sva zaradi zadostne količine snega pristopila kar na smučeh. Po grebenčku sva previdno odsmučala skozi kratek in strm žleb, ki pa nama zaradi odličnega srenca ni povzročal preglavic. Nato sva pod steno Pfannhorna v idealnih razmerah navdušeno vijugala do planine Rutchletalm, od tam pa po že znani smeri spusta iz Gaishoerndla do avta. Enotna sva si bila, da se v turnomučarski raj nad dolino Villgraten še vrneva. Sledili so le še vožnja do doma in prijetni spomini na nepozabne turnosmučarske počitnice. ◉

bolleé

Očala slovenskih športnikov!

bolleé

bolleé

www.rodeoteam.si

Kako smo iskali Semide dei Agnei

Na divjem zahodu Julijskih Alp

✍ in 📷 Andrej Stritar

Divji zahod Julijcev: zadaj Strma peč, pred njo Jof di Miezdri, desno Jovet Blanc

Ura je bila pol treh popoldne in skorajda zmagoslavno smo si čestitali na Forci de la Puartate tam daleč na daljnem zahodu Julijskih Alp. Čakalo nas je sicer še skoraj pet ur nič kaj prijaznega sestopa, toda tega smo že poznali in smo vedeli, da bomo turo lepo zaokrožili. Še kako uro prej pa je črv dvoma še vedno malo vrtal po naših glavah, ker nismo bili prepričani, da se bo izšlo. Iskali smo prehod čez brezpotno in malo znano skupinico neverjetno razgibanih in nepristopnih vršičev s skrivnostnimi, privlačnimi furlanskimi imeni: Jovet Blanc, Jof di Miezdri, Il Ciastelat, Mont Jovet ... Tam v škrbini smo začutili nekaj olajšanja tudi zato, ker smo se znebili pravega uroka. Že nekaj let so nas ti »joveti« mučili in nas izzivalno privabljali k raziskovanju. Hoteli smo čeznje, hoteli smo iz Dunje v Reklanico, hoteli smo jih prečiti z ene na drugo stran.

UROČILE SO NAS SEMIDE

Bilo je pred kakimi petimi leti, ko nas je moja hči Mojca opozorila na zadnji odstavek Miheličevega vodnika po Julijskih Alpah. Tam je ta gorska

skupinica zahodno od Strme peči v Zahodnih Julijskih Alpah zgolj omenjena, naštetih so glavni vrhovi, zapisano je, da so težko dostopni in da so lokalnega pomena. V enem stavku pa je Mihelič omenil tudi škrbino Forca de la Puartate, 1811 m, čez katero da je speljan star in težaven pastirski prehod iz Dunje v Reklanico s skrivnostno zvonečim imenom Semide dei Agnei (pot jagenčkov). Taki stari izzivi nas vedno vznemirijo in smo vrtali naprej. V italijanskem vodniku Marini & Galli: Alpi Giulie Occidentali iz leta 1983 so te Semide celo opisane, omenja pa jih tudi Gino Buscaini v bolj znanem vodniku Alpi Giulie. Iz prebranega smo sklepali, da bo iskanje tega prehoda velik brezpotni izziv, ki bo težko izvedljiv v enem zamahu. Iskali smo podobne zagnance, s katerimi bi si delili breme prevozov v eno in drugo dolino, nekako kombinirali iskanje poti z ene in druge strani, si delili tovorjenje potrebne varovalne in bivak opreme ter bili drug drugemu v oporo. A malo je takih, ki bi sploh razumeli, kam jih vabimo in kaj naj bi tam počeli.

Ker se prečenja nikakor nismo mogli lotiti, smo se julija 2007 odpravili na »ogled« južne polovice.

Krenili smo iz vasi Patoc nad Reklanico. Z ženo Uršo in najino Mojco smo uspeli najti (no, saj ni težko, ker je označen) odcep stezice z udobne mulatjere, po kateri poteka Via Alta Raccolana s Pecola proti zahodu. Posamezne rdeče lise so nas vodile nesramno strmo navzgor skozi gozd, dokler se ta ni začel odpirati. Tam nekje na višini okoli 1570 m naj bi nekoč bila planina Stavoli Sbrici, danes pa še sledi ni več. Tam smo tudi prvič zagledali neskončna travna prostranstva pod vršnimi ostenji gore Ciuc di Vallisetta nad nami. Ta zelena pobočja se vlečejo vse od Pecola do tu in še malo naprej proti zahodu. Včasih so na njih veliko pasli in kosili, vendar so vse nekdanje stezice izginile. Prečjenje proti levi pod našo Forco de la Puartate in potem vzpon po teh travah sta bila igra za živce in kruta telovadba za podplate, saj so bile noge ves čas v nenaravnem položaju. Toda po skoraj petih urah smo ponosno pogledali čez rob v dolino Dunje in se zazrli v res brezdanje brezno pod nami. Potok na severni strani ni zaman dobil imena Sfonderat – brez dna! In tam nekje po robovih nad njim naj bi bile nekoč speljane naše Semide dei Agnei. Čez najzahtevnejša mesta so menda naredili celo mostičke, saj so prebivalci Dunje morali omogočiti prehod ovcam na pašna prostranstva južnih pobočij. S škrbine je na severno stran očitno umetno narejen širok prehod nekoliko bolj desno v manj strma pobočja. Nižje spodaj pa že takrat, leta 2007, ni bilo več videti sledi poti.

Takrat niti nismo nameravali kaj več in smo se pač vrnili po isti poti. Toda že samo ta lažja polovica prečenja nam je skupno vzela skoraj enajst ur. Na oni, severni strani pa sploh nismo točno vedeli, kje in kako. Torej bo bivak neizogiben.

CIMA ROBINIA ZA TOLAŽBO

Konec septembra 2008 smo se spet odpravili, tokrat bolj udarno proti severni strani. Prvi dan smo s Patoca po lepi prečni mulatjeri okoli gorovja prisopihali na vrh Cuel de la Baretta, 1522 m. Spanje na Cuelu me ni skrbelo, saj sem vedel, da je vrh prevrtan s prostranimi predori za nekdanje topniške položaje, v katerih bi lahko prespalo stotine ljudi. A del naše odpravice se ne bi dobro počutil v takih prostranih luknjah, saj je vendarle znano, da v njih živijo razna nadležna bitja, kot so kibube in gicipiji, zato smo se raje stlačili v manjši bunker tik pod vrhom in tudi tam prijetno dočakali jutro, zaščiteni pred namišljenimi in praviimi napadalci.

Semide smo nameravali »napasti« z markirane

poti št. 619, ki se z našega vrha spušča v Dunjo. Po njej smo se nekoliko spustili v zatrep doline Rio Ciondaris pod severno steno Jof di Miezdí. Na nasprotni strani te doline, kjer pot preči pod z rušjem poraslim slemenom proti severozahodu, smo potem zaman iskali kako prehodno sled v zeleno džunglo nad nami. Spustili smo se vse do mesta, kjer markacije na Cuel de la Lescja zavijejo desno. Po opisu bi Semide morale voditi od tam nekje naravnost navzgor po slemenu, a prehodov skozi ruševje ni bilo. Kasneje tudi na nobeni fotografiji, narejeni od daleč, niti z opazovanjem z nasproti ležečega Jofa di Dogna nisem odkril kake vidne poseke skozi tistih 400–500 višinskih metrov ruševja. Skleпам, da Semid v tem delu preprosto ni več, prerاسlo jih je ruševje.

Na večstometrsko borbo z zelenjem tistega dne nismo bili pripravljeni (tudi mazohizem ima svoje meje!). Spoznanje, da se še ne bomo rešili uroka Semid, pač ni prispevalo k dobremu razpoloženju. Bilo pa je še dopoldne in dan je bilo treba »rešiti«. Vrnili smo se mimo Cuela de la Baretta do razcepa markiranih poti v Rio Livinal in se predali novemu izzivu. Tam je namreč na skali narisana zanikrna puščica navzgor v grapo s komaj berljivim napisom C. Robinia. Na zemljevidu ni vrisane ne poti ne kake Robinie, torej je vse skupaj ena velika uganka.

Forca de la Puartate

Take uganke so pa za nas pravo prekletstvo, ki nam preprečuje, da bi kadar koli rekli: »Tako, zdaj pa res poznamo vse!« Kamor koli gremo, se odpre nekaj novega, najdemo novo kost, ki jo hočemo obglodati ...

No, ta Robinia je bila taka nova kost, ki se je še isti dan izkazala za prav slastno. Resda smo se najprej kar več kot uro temeljito razmigavali po ne ravno udobno prehodni grapi Rio Livinal. Toda prišli smo v samotni in divji zatrep te dolinice v osrčju »naših jovetov«, od tam pa so nas rdeče pike po brezpotju povedle levo ven na razgledno

vzpetino, Cimo Robinio, ki ima tudi ime Jovet Cadramazzo, 1722 m. Tako smo vendarle stopili vsaj na en Jovet in si glavna dva, Jof di Miezdin in Jovet Blanc, ogledali čisto od blizu. Naš urok, ki nas je gnal iskati prehod čez to skupinico, pa se ni prav nič pohladil. Še bolj nas je zagrabilo. Le da smo tu v Rio Livinalu in kasneje v knjigah našli še nove možnosti za »preboj«.

VTRETJE GRE RADO

Tokrat se nismo trudili do bunkerjev na Cuel de la Baretta, polegli smo kar na mulatjeri pod brezami

Na grebenu Jovet Blanca ni manjkalo strmih trav. Zadaj Zuc dal Bor in Chiavals.

blizu Rio Livinala. Malo po sedmi uri zjutraj smo že spet telovadili po grapi Ria Livinal, tokrat s težkimi nahrbtniki. Malo sem navijal za poskus v levo čez Forco di Dogna in po neki s podorom zasuti, izpostavljeni polički, ki nam jo je »prepustil« naš znanec in raziskovalno podobno obsedeni Igor Zlodej iz Bovca. Na enem od spletnih forumov je opisal, kako se je čez škrbino in ruševje prebil do izpostavljenega mesta, a naprej ni hotel tvegati. Zapisal je: »Nadaljnje raziskovanje tako prepuščam družini Stritar.« Hvala za zaupanje, čeprav nam ni čisto jasno, ali naj bi sloveli kot dovolj korajžni ali

kot dovolj trčeni. No, za take poskuse je potrebno oboje: nekaj korajže, precej norosti, vsekakor pa tudi veliko previdnosti in znanja.

Ženski del naše ekipe pa je odločil drugače. Namesto okoli po »Zlodejevi« polici smo šli iskat prehod iz Rio Livinal na Jovet Blanc, ki je opisan v Buscainijevem vodniku. Že leto prej smo z Robinie videli, da poteka po izraziti travnati polici, potem pa po zanimivem grebenu. Skrbel nas je prehod na polico, ki naj bi bil ključno mesto. Saj je bilo res zanimivo. Iz zgornjega dela doline smo se vzpenjali kar naprej v vedno bolj temno grapo na desni.

Cuel de la Baretta, 1522 m

Cuel de la Baretta je edina vzpetina na tem »divjem zahodu Julijskih Alp«, ki je primerna tudi za navadne planince. Vzpon po markirani poti ne zahteva nikakršnih mazohističnih trpljenj, prav nasprotno. Hoja po stari mulatjeri je kot sprehod po parku. Za nagrado na vrhu dobiš enega najlepših razgledov v Julijcih. S Cuela se namreč čudovito vidi zahodno steno Montaža, ki se po lepoti v Julijcih edina lahko kosa s podobo severne stene Triglava. Ta leptotica je od tu še okrašena še z »našimi« divje razgibanimi bližnjimi »joveti« in mogočnimi severnimi ostenji Ciuca di Vallisetta in Strme peči. Na vrhu so med prvo svetovno vojno imeli topniške položaje, zato so še danes pod njim ogromne kaverne.

Vsi ostali vzponi na vrhove in prehodi čez škrbine so popolno brezpotje, delno opisano v članku. Nekaj je ostankov starih steza, večinoma pa jih ni več. Semide dei Agnei so verjetno izginile v ruševju.

Lega: Skrajni zahodni del grebena Zahodnih Julijskih Alp, ki se začne na Montažu in se vleče čez Zabuš in Strmo peč (Monte Cimone) do teh pozabljenih vrhov.

Izhodišča:

Vas Patoc, 770 m, do kamor je iz doline Reklanice speljana ozka asfaltirana cesta, kjer je treba na ozkih ovinkih ponekod tudi malo zadenjsko.

Betonska brv za pešce ob glavni cesti v dolini Bele pri kraju Cadramazzo, 412 m, približno 2 km severno od kraja Chiusaforte (Kluže).

Brv čez potok Dunjo, 544 m, do kamor je treba sestopiti okoli 100 m s parkirišča na cesti skozi Dunjo.

Dostopi:

Iz Patoca navzgor eno uro do prečne mulatjere, potem po

njej levo – zelo slikovito – okoli gorovja na Cuel de la Baretta, 1522 m, skupaj 4 ure vzpona in vsaj 3 ure povratka. Markirana, nezahtevna pot.

Iz Cadramazza čez reko in desno do ostankov železniške postaje. Tam najdemo kažipot in sledimo zelo slikoviti markirani poti navzgor do prečne mulatjere v Rio Livinal. Od stičišča levo na Cuel de la Baretta, 3–4 ure vzpona in 2 uri sestopa. Markirano, nezahtevno.

Iz Dunje navzdol do brvi, potem desno gor strmo skozi gozd, višje pa desno po markirani poti na Cuel de la Baretta, 4 ure vzpona in 2–3 ure sestopa.

Koče in zavetišča: Jih ni!

Vodnik: Gino Buscaini: Alpi Giulie, Italiane e Slovene, CAI, 1974.

Zemljevid: Alpi Carniche Orientali - Canal del Ferro, Tabacco 018, 1 : 25.000.

Na vrhu
Jovet Blanca

Spremenila se je v pravo sotesko, strmo zarezano med visoke stene in brez kakega očitnega izhoda. V njenem zgornjem delu pa se je desno navzgor nakazala krušljiva polica. Navezali smo se in lotil sem se je. Videti je bila težja, kot pa je potem bila. Po 30 metrih, ko se je postavila pokonci, me je čakalo prijetno presenečenje. Čez najtežjih 5 metrov je pritrjena jeklenica, tako da sem bil ena, dva, tri na travnatih policah.

Po policah so gamsi (težko si predstavljam, da kdor koli drug!) speljali neverjetno udobno stečino, po kateri smo hitro napredovali do zahodnega slemena Jovet Blanca, kjer smo prišli na sonce. Tam smo prvič pogledali na južno stran v dolino Rio Fontanis in na verjetno najtežje pristopen vrh Il Ciastelat, 1811 m. Z nobene strani ne kaže šibke točke, prav povsod bi se bilo treba prebijati skozi navpično ruševje. Le koliko ljudi ga je sploh že obiskalo?

Pogled na nadaljevanje nas je malo razočaral, saj je bilo težje od pričakovanega. Navezali smo se in se previdno prebijali po travah med ruševjem ob grebenu. Res težko ni bilo nikjer, prav lahko pa tudi ne. Varovati je bilo enostavno, saj se je vedno našlo ruševje ali kak rogelj. Hitro pa smo se tudi navadili trdno grabiti šope trave, saj so nam bili glavna opora.

Ob enih popoldne smo prvič zagledali naš cilj Jovet Blanc, a sploh še ni bil blizu. Bali smo se še kake morebitne zapletene in zahtevne vmesne škrbine, ki bi nam občutno podaljšala plezanje. Črv dvoma nas je celo plašil, da se bomo morda morali

vrniti po poti pristopa, če ne bi šlo naprej! Z juga pa so se že začenjale vleči megle ... Zato je Urša res veselo zavriskala, ko se je prva znašla na predvrhu, s katerega se je videlo, da do vrha Jovet Blanca ni več težav.

Jovet Blanc ima dva vrha, ki sta precej narazen, a popolnoma enako visoka – 1940 m. Šli smo na desnega, saj se dviga tik nad Forco de la Puartate. To je tudi najvišji vrh v tej divji skupinici, hkrati pa verjetno najlažje dostopen. S Force de la Puartate je nanj le pol urice, kar pa še vedno pomeni, da je iz doline skoraj šest ur!

Na Forci je tudi vpisna knjiga. Leta 2009 smo bili mi šele tretja vpisana skupina! Leto prej jih je bilo le nekaj več, večina pa Slovencev. Kaže, da so spletni forumi pomemben vir informacij za marsikoga. Leta 2007 je o Forci de la Puartate na forumih pisal Igor Zlodej, ki je bil gor že pred nami. Očitno tak zapis postane kost za marsikoga.

Tam zgoraj v tistih strmih travah smo nad Semidami obupali in trdili, da v te naporne kraje ne pridemo več. Če smo prej še kdaj pomislili tudi na vzpon na najdrznejši vrh Jof di Miezdi, smo se mu takrat odpovedali. Je pretežko, prezapleteno, prenaporno. »Jovete« smo uspeli prečiti in s tem smo se znebili našega uroka.

Ampak zdajle, ko to pišem in prebiram vodnike, pa se mi vseeno še pletejo misli o teh presnetih Semidah. Kaj pa, če bi se vendarle dalo ... Lahko pa gremo vsaj na tisti malo nižji Mont Jovet, ki je takoj nad Patocom in zato izvedljiv v enem dnevu. Ali pa na ... ○

Plahi vitez

Rak koščak

✍ in 📷 Dušan Klenovšek¹

Jeseni se naše ture zaradi vremenskih razmer in krajšega dne iz visokogorja usmerijo v nižje ležeča hribovja. Dolinam in grapam, po katerih nas pogosto vodijo poti, dajejo poseben pečat večji ali manjši potoki, ki so jih skozi tisočletja oblikovali. Med prečkanji ali potešitvijo žeje vsaj za trenutek pozornost posvetimo vodi in življenju v njej. Takrat nam navadno bistra hribovska voda razkrije tudi svoje prebivalce – v kolikor se seveda ne skrivajo v varnem zavetju skal, razpok ali odpadlega listja. Če smo le dovolj pozorni, lahko v številnih potokih opazimo našega najmanjšega sladkovodnega raka – koščaka (*Austropotamobius torrentium*).

¹ Zavod RS za varstvo narave

Koščak je eden od treh avtohtonih vrst rakov naših celinskih voda. Jelševac (*Astacus astacus*) je največji predstavnik med njimi, tretji pa je koščeneč ali primorski koščak (*Austropotamobius pallipes*). Območje razširjenosti koščaka sta srednja in jugovzhodna Evropa, poseljuje pa po navadi le tekoče vode. Običajno gre za potoke, čeprav ga najdemo tudi v rekah, kakršna je Kolpa. Na območju med Posavskim hribovjem in Gorjanci, kar najbolj poznam, je navzoč v skoraj vseh potokih. V strugah s kamnitim in prodnatim dnom se podnevi skriva v špranjah med njimi ali si v mehkejši material pod kamnom izkoplje manjše zavetje. Na mirnejših odsekih z brežinami iz prsti si nekako v višini nivoja gladine vode izkoplje rov – račino. V odsekih

Parček v ljubezenskem objemu

z večjim padcem naseli mirnejše tolmune.

Na koščaka torej opozarjajo vhodi v račine, občasno pa je v tolmunih najti tudi dele njegovega zunanjega ogrodja – hitinjače. To je lahko znak uplenitve sive čaplje, vidre ... ali pa njegove levitve. Ogrodje namreč ne raste skupaj s telesom, zato ga večkrat 'sleče'. Obdobje rasti nove hitinjače preživi skrit, saj v tem času ne more loviti in se težje brani pred plenilci.

Literatura navaja, da je koščak zelo občutljiv na kakovost vode (Pöckl & Streissl 2005,² Streissl & Hödl 2002a,b³, povzeto po Govedič⁴ s sod. 2007). Kemikalije v komunalnih iztokih in pesticidi s kmetijskih površin so vzrok za odsotnost potočnih rakov v številnih vodotokih (Machino & Füreder 2005)⁵. Mnogi se še iz šolskih klopi spomnimo, da je račja kuga v prvi polovici 20. stoletja pokončala skoraj celotno račjo populacijo pri nas. Več kot dovolj razlogov je, da je kot ranljiva vrsta (V) uvrščen na Rdeči seznam in zavarovan (Uredba, 2004)⁶. Ker gre tudi v evropskem merilu za ogroženo vrsto, so po habitatni direktivi države članice Evropske unije zavezane razglasiti posebna varstvena območja (območja Natura 2000) za zagotavljanje ugodnega stanja njegovega življenjskega okolja (Uredba, 2004)⁷. 23 območij po Sloveniji je razpršenih med Savo Dolinko (izvir Koritno), Pohorjem in Belo krajino. Ker gre za prioriteto vrsto, je treba ohranjati ugodno stanje njegovega habitata tudi zunaj določenih območij. ○

² Pöckl, M. & F. Streissl, 2005. Austropotamobius torrentium as an indicator for habitat quality in running waters? Bull. Fr. Pêche Piscic. 376–377: 743–758.

³ Streissl, F. & W. Hödl, 2002a. Habitat and shelter requirements of the stone crayfish, Austropotamobius torrentium Schrank. Hydrobiologia 477: 195–199.

⁴ Govedič, M., Dodatne raziskave kvalifikacijskih vrst Natura 2000 s predlogom spremljanja stanja – raki (končno poročilo), Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 2007.

⁵ Machino, Y. & L. Füreder, 2005. How to find a stone crayfish Austropotamobius torrentium (Schrank, 1803): A biogeographic study in Europe. Bull. Fr. Pêche Piscic. 376–377: 507–517.

⁶ Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. (Ur.l. RS 46/2004, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08, 96/08, 36/09)

⁷ Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Ur.l. RS 49/04, 110/04, 59/07, 43/08).

Na Boču

Blodim z belimi mislimi
med suhimi plešočimi travami
in čutim silno žehtenje
svoje krvi.

Moč pomladnega sonca
zlata male cerkvice
in njih strmih bregov –
sladko skrivnost.

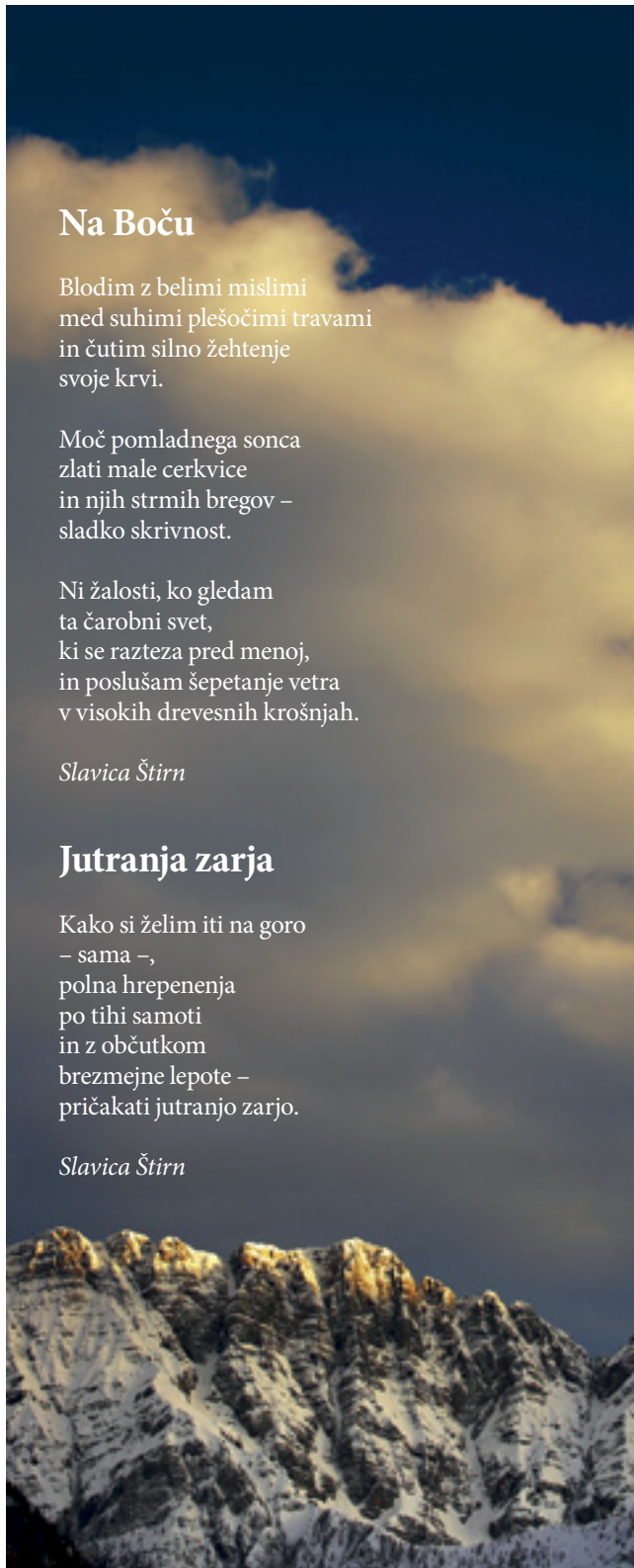
Ni žalosti, ko gledam
ta čarobni svet,
ki se razteza pred menoj,
in poslušam šepetanje vetra
v visokih drevesnih krošnjah.

Slavica Štirn

Jutranja zarja

Kako si želim iti na goro
– sama –,
polna hrepenenja
po tihi samoti
in z občutkom
brezmejne lepote –
pričakati jutranjo zarjo.

Slavica Štirn

Ukrotimo mraz

Pokrivala in rokavice

in Arnold Lešnik

Že stari hribovci so vedeli, da se brez kape in rokavic ne kaže podajati v gore. Modrost, ki je, ne glede na letni čas, še vedno aktualna. Danes ponuja tržišče nepredstavljive količine tovrstnih izolacijskih sredstev, zato je pravilna izbira ključnega pomena za dobro počutje v gorah. Naše zahteve so jasne: hitro odvajanje znoja ter zaščita pred vetrom in mrazom. Zato so tudi materiali precej podobni ali enaki tistim, ki smo jih že spoznali pri drugih funkcionalnih oblačilih. Alpinisti imajo drugačne predstave in zahteve kot turni smučarji ali pohodniki, zato je prvo vodilo nakupa odgovor na vprašanje »Za kaj bomo opremo potrebovali?«.

POKRIVALA

Glavo si lahko pred zunanji vplivi zaščitimo s **kapo**, **podkapo** ali z **naglavnim trakom**. Vsako pokrivalo ima svojo specifikko, v praksi pa je najboljše izbirati med vsemi tremi. Uporabljeni materiali so pretežno sintetični (*polartec 100*, *polartec power stretch*, *synchilla*), volneni (*merino*) in kombinacija obojega (volna/akril v razmerju 50/50 ali 30/70). Pokrivala so lahko izdelana z membrano, ki ščiti pred vetrom (*polartec windstopper*, *windshield* ali

V hribe nosimo pozimi dva para rokavic.

Podkapa in kapuca nudita najboljšo zaščito pred vetrom in mrazom.

podobno), vendar se moramo zaradi tega sprijazniti z nekoliko omejenim odvajanjem znoja.

Kapo in podkapo ali trak imejmo na turi vedno s seboj. Še posebej priročen je kvaliteten trak za glavo, ki ga imamo lahko kar v žepu vetrovke, jopice ali hlač. Pred nakupom moramo pokrivalo seveda preizkusiti. Velikosti se po navadi podajajo opisno od S do XL. Nekateri proizvajalci ponujajo celo eno samo številko izdelka s krilatico »eden za vse« (*one fits all*), kar seveda ne drži vedno.

Za največji mraz je uporabna podkapa, seveda v kombinaciji s kapuco ali dodatno kapo. Kadar uporabljamo kapuco, se naše vidno polje posledično zmanjša, zato ponujajo nekateri proizvajalci kape, ki so izdelane iz vodotesnih materialov. V tem primeru dodatna zaščita s kapuco ni smiselna, ker omejuje odvajanje znoja.

Če uporabljamo kapo, lahko izbiramo med tako, ki ima naušnike ali pa je brez njih. Nekatere kape je možno kombinirati in iz njih narediti trak, šal ali celo zaščito za obraz.

V primeru, da na turah uporabljamo zaščitno čelado, moramo to dejstvo upoštevati in izbrano pokrivalo preizkusiti s čelado. V tem primeru bo pokrivalo bolj oprijeto in brez nepotrebnih modnih dodatkov.

Zadnja leta postajajo vedno bolj popularne modne in funkcionalne **rute** (*buff*, *had*), ki jih je na glavo moč namestiti na številne načine (kapa, podkapa, trak) in nudijo omejeno zaščito pred vetrom, mrazom in soncem. Izdelane so iz 100 % poliestra ali kombinacije volne in polipropilena. So brez šivov in izredno elastične. Brezštevilni dizajni uspešno nagovarjajo sodobne potrošnike.

Prav tako uporabno zaščito ponujajo **obrazne maske**. Večinoma so iz neoprena ali drugih materialov, ki ne prepuščajo vetra. Učinkovito ščitijo spodnji del obraza z nosom. Lažje dihanje omogočajo luknjice v predelu ust. Maske so praviloma nastavljive z ježkom zadaj. Večinoma se izdelujejo v eni velikosti, čeprav obstajajo tudi manjše za otroke.

ROKAVICE

Rokavice nudijo učinkovito toplotno zaščito pred ohlajanjem rok oziroma prstov. V grobem bi jih lahko razdelili na **rokavice s prsti** in **rokavice na en prst** (palčniki). Druge so bistveno toplejše a hkrati bolj okorne in manj primerne za opravila, kjer je zahtevana ročna spretnost (obuvanje derez, fotografiranje ...). Tržišče ponuja moške in ženske modele. Razlikujejo se predvsem v velikostih oziroma v barvnih kombinacijah.

V trgovini moramo rokavice zato obvezno preizkusiti. Sistem označevanja velikosti je praviloma od najmanjše do največje (XS–XL) ali redkeje s številkami (6, 7, 8 ...). Prav tako je smiselno preizkus uporabnosti, na primer s prijemom cepina, pohodniških palic ali vrtenjem gumbov na fotoaparatu ali čelni svetilki. Hitro nameščanje in snemanje rokavic je ključnega pomena in mora potekati brez težav. V tem pogledu so zelo nerodne dvojne rokavice na prste, kjer se ponavadi zatika prav pri konicah prstov, ko nameščamo zunanjo rokavico.

V hribih je najbolje uporabljati dva para rokavic, kjer en par odigra vlogo rezerve ali je uporaben v primeru večjega ali manjšega mraza. V ta namen kupimo en par tanjših rokavic, najbolje z vetrno membrano, in drugi par debelejših (toplejših) rokavic. Zelo dobro se obnesejo kuhana volna oziroma sintetični materiali (*fлис*) v kombinaciji z nepremočljivo zaščitno rokavico (*protektor*) in morda dodatno toplotno izolacijo (*thinsulate*). Zelo popularne rokavice iz kuhane volne (*schladming*) so primerne za najhujši mraz. Poleg tega imajo dobro lastnost, da celo mokre ali zaledenele ohranjajo toplotno zaščito.

Veliko rokavic je pred obrabo na občutljivih

Izbiramo lahko med obrazno masko ali podkapo.

Posebna kapa, ki ščiti spodnji del obraza, in kapa s ščitkom, ki odlično služi v mokrem vremenu.

Naglavni trak sodi v vsak žep.

Funkcionalna ruta

Volnene rokavice: palčniki ali rokavice na prste.

Ledni plezalci imajo svoje zahteve.

Ali so dovolj priročne?

Odlična zaščita pred vetrom in dober oprijem.

delih (dlani, prsti) zaščiteneh s tanko plastjo umetnega ali naravnega usnja. Posebno skupino predstavljajo rokavice z odrezanimi prsti, ki jih je mogoče prekriti s posebno zaščitno kapico, in rokavice s tremi prsti, ki so namenjene izključno alpinistom.

Rokavice morajo biti udobne, nikakor pretesne. Vendar tudi ne prevelike, saj bo v nasprotnem primeru zelo otežen prijem ključnih hribovskih orodij (cepin, palice, ledni vijak ...). Najboljše so anatomsko oblikovane. Smiselno je, da so rokavice nekoliko daljše v zapestnem delu in da imajo na tem mestu patent, trak z ježkom ali nastavljivo elastiko na robu, ki jo lahko zategnemo z eno roko. S tem preprečimo vstop mrazu in snegu. Najbolje je izbirati modele, ki jih lahko med seboj kombiniramo. Sofisticirani modeli so vsaj na enem prstu opremljeni s posebnim materialom za brisanje nosu. Ledni plezalci cenijo rokavice, kjer so členki deležni posebne ojačitve (armatura iz ogljikovih vlaken, guma).

Izgubo rokavic lahko preprečimo na različne načine. Zelo praktične so krajše zanke, ki objemajo zapestje in jih je v primeru neuporabe možno odstraniti. Ker vse rokavice ne nudijo tovrstnih možnosti, se še vedno najboljše obneseta skrbnost in doslednost. V primeru izgube rokavic nas pred neprijetnimi posledicami varuje rezervni par v nahrbtniku.

VZDRŽEVANJE

Vzdrževanje pokrival in rokavic poteka v skladu z navodili posameznega izdelovalca. Pri pranju mehčalca praviloma ne uporabljamo. Med sušenjem delov oblačil ne izpostavljammo previsoki temperaturi. Še posebej bodimo pazljivi pri volnenih oblačilih, ki se lahko zaradi nepravilnega vzdrževanja hitro skrčijo oz. uničijo. Rokavice, ki vsebujejo dele iz usnjenih materialov, zahtevajo posebno nego s pomočjo krem za usnje.

Pokrivala in rokavice so zelo pomemben del gorniške opreme, katerega nakup zahteva tehten premislek. S pravilno izbiro se bomo zavarovali pred številnimi presenečenji, ki jih skriva gorski svet. ○

»Motivacija je gonilo vsega«

Luka Krajnc, mladi alpinist z vrhunsko plezalno sezono

Pogovarjala se je Manca Čujež

Plezalna zgodba o uspehu, bi lahko poimenovali letošnjo plezalno sezono 23-letnega Celjana Luke Krajnc, ki je letošnje poletje preživel v »osmicah«, slovenskih in italijanskih, zimo pa v švicarskih in francoskih zaledenelih slapovih. Motivacija ga žene naprej, vse do meja lastnih zmogljivosti, trenutno po severnoameriškem granitu.

Za tabo je neverjetna sezona, s katero upravičuejš lani podeljeno nagrado za perspektivne alpinistične dosežke. Si sezono dejansko zastavil tako velikopotezno ali si se bolj prepustil vrhunski plezariji, ki ji letos kar ni videti konca?

»V bistvu sem bil zelo motiviran in so me smeri kar same potegnile. Nisem jih posebej načrtoval ali se prisilil, da sem jih šel plezat ... Plezanje te tako potegne, da si pripravljen narediti marsikaj, trenirati, se pravilno prehranjevati, se odpovedati zabavam, prijateljem, vsem ostalim stvarim, ki spadajo v življenje običajnega študenta, in tisti čas posvetiti plezanju in treningu, da se pripraviš na smeri in izzive, ki ti jih ponujajo.«

Katero od svojih letošnjih preplezanih smeri ocenjuješ kot češnje na vrhu smetane?

»Meni osebno je bila to Mauro Minuzzo (8b, 500 m, op. a.) v Veliki Cini, Spominska smer Camilloto Pellesier, ker je bila najtežja med vsemi mojimi preplezanimi smermi. Poskusil sem jo že lani, pa mi ni uspelo oziroma mi je zmanjkalo časa. V to smer sem moral vložiti največ, ker je bila najbolj na meji.«

V letošnji in lanski plezalni sezoni si bolj malo plezal v slovenskih stenah. Si že večino trofej pobral v preteklih letih ali ti tuja skala bolj leži?

»Pri nas je manj težjih smeri, tako da ni nekega velikega izbora. Stene so predvsem manj strme kot druge, smeri so večinoma lažje, skala pa je slabše kakovosti kot na primer v Dolomitih ali Alpah. Predvsem to so razlogi, da me druge stene bolj privlačijo, ker so težje in strmejše in ponujajo več težjih smeri, s čimer mi predstavljajo večji izziv.«

Luka Krajnc FOTO: ANDREJ GRMOVŠEK

Kljub temu si julija opravil tretjo prosto ponovitev Smeri norčkov (8a, 350 m) v Šitah, ki ti je ob drugem obisku le dopustila lovoriko. Je upravičeno poimenovana Smer norčkov?

»Mislim, da ne, to je bilo najbrž v časih, ko je bilo tehnično plezanje prek te smeri večji izziv tedanjim generacijam plezalcev, je pa vsekakor dobro ime za dobro smer. Zdaj se na to smer gleda bolj s prostoplezalnega stališča, ker je zahtevna in je zato zanimivejša za nas. Tehničnih ponovitev pa se zdaj načeloma ne opravlja več oziroma niso toliko cenjene, ker je vse bolj usmerjeno k prostemu plezanju.«

V svoji bogati beri plezalnih vzponov si zamenjal številne soplezalce. Kakšen tip soplezalca ti najbolj ustreza?

»Najraje plezam z ljudmi, ki imajo smisel za humor in v steni niso preveč resni, zadržani, prestrašeni, z ljudmi, ki imajo izkušnje, ki vedo, kaj delajo, zakaj so tam in ki uživajo v svojem početju. S takšnimi plezalci se najbolje ujamem, ker tudi sam rad doživljam steno skozi veliko mero smeha, kajti v sproščenem vzdušju so tudi težave, ki jih preplezaš, mnogo lažje.«

Tvoj dom so tudi zaledeneli slapovi. V letošnji sezoni si osvojil slovenski pokal v lednem plezanju v moški konkurenci in nanizal vrsto impresivnih lednih vzponov v Švici in Franciji. Kateri je najžlahtnejše zapisan med tvoje zimske dosežke? Zakaj?

»Težko bi se opredelil samo za en letošnji vzpon, a med krajšimi, bolj opremljenimi mešanimi smermi, mi je največ pomenila smer Mach 3 (M9, WI6, 150 m, op. a.) v Kanderstegu v Švici, v katero sem tudi največ vložil. Vzpon sem opravil na pogled, kar mi največ pomeni, in sem moral iz svoje takratne forme iztisniti res veliko. Največ mi namreč pomenijo tisti vzponi, v katere vložim največ truda in se zanje najbolj namučim. V Franciji pa sem bil vesel, da sem splezal North Couloir Direct (VI, AI6+, M8, 700 m, op. a.) v Druju. Res dobra linija – ko jo pogledaš, je ves čas naravnost po tem velikem kuloarju, pa tudi plezanje je predvsem v strmem delu odlično.«

Katero dimenzijo, ki ti je letni alpinizem ne ponuja, ti odpira ledno plezanje?

»Predvsem to, da so razmere zelo spremenljive, kar je lahko dobra lastnost ali pa tudi slaba. Dobro je, da lahko greš večkrat plezat isto smer, pa bo vsakič drugačna, ker se bo naredil drugačen led, slabo pa je to, da lahko nekdo spleza smer in vanjo zelo veliko vloži, pride pa nekdo drug, ima boljše razmere in se mu ni treba toliko namučiti, da jo spleza. Vzponi torej niso absolutno primerljivi. V skali pa je smer vedno ista, oprimki so isti, kot so bili, in tako imajo vsi enake pogoje. Če jo je nekdo splezal pred desetimi leti, ti jo hočeš pa zdaj, imaš

v steni iste oprimke in boš moral narediti podobne gibe in porabiti podobno količino moči, da ti bo uspelo.«

Kljub svoji mladosti veljaš za psihično trdnega in zrelega plezalca. Katere svoje odlike, ki so pomemben del tvoje plezalske zgodbe o uspehu, bi še izpostavil?

»Za vse skupaj nimam neke magične formule, bistvo je predvsem v motivaciji. Zame je motivacija gonilo vsega. Če sem motiviran za eno smer, me vleče vanjo in mi ne predstavlja težave trenirati in se odpovedovati ostalim stvarim. Motivacija je lahko na primer ledni slap, lahko je neka težja smer v skali, za katero vem, da bom moral vanjo veliko vložiti ... Plezanje je tak šport, da več kot vložiš vanj, več ti vrača. Nič ni podarjenega in marsičemu se moraš odpovedati.«

Ukvarjaš se tudi z jogo. Je to razlog, da v steni deluješ tako uglašen sam s sabo in s steno?

»Ne bi ravno rekel, da se ukvarjam z jogo. Včasih sem obiskoval tečaj joge, zdaj pa občasno delam vaje za gibčnost ali za sprostitev telesa. To pomaga tudi v stenah – ko imaš pred sabo težje izzive, se v dani situaciji lažje fizično in psihično sprostiš ter lažje usmeriš misli tja, kjer so potrebne, in se ne obremenjuješ z ostalimi motečimi dejavniki.«

Tvoj element ni le zemlja, ampak tudi voda, vsaj po navdušenju nad surfanjem sodeč. S čim te je prepričal ta vodni šport?

»S surfanjem sem se ukvarjal, še preden sem plezal, pravzaprav že od malih nog, ko sem na

V Smeri norčkov v Šitah
FOTO: ALEŠ ZORKO

dopustu na morju prvič poskusil surfati. Potem me je pritegnilo surfanje v močnejšem vetru, prav zato, ker je tudi v tem športu določen element, ki je spremenljiv. Všeč mi je, ker je zelo raznolik šport, različni so vetrovi in lokacije, svari se spreminjajo, tako da ni dolgočasno, poleg tega pa je tudi adrenalinski šport. Pri surfanju lahko, tako kot pri plezanju, odklopim svoje misli in sem tisti trenutek samo tam in pozabim na vse, kar mi je prej rojilo po glavi. Hkrati mi je protiutež plezanju – kadar imam glavo preveč nasičeno s plezanjem, me surfanje res sprosti in preusmeri moje misli, tako da se potem poln energije vrnem v plezalni svet.«

Dotakniva se še trenutno aktualnega dogajanja v plezališču Kotečnik, ki mu zaradi širitve kamnoloma grozi izguba dveh sektorjev. Kakšno usodo napoveduješ priljubljenemu plezališču?

»Znano mi je, da hočejo zrušiti dva sektorja, Pisani svet in Dolino miru. Ne poznam podrobnosti, tako da težko rečem, kaj se bo zgodilo, niti ne vem, kako to napreduje. Pojavila se je peticija proti širjenju kamnoloma, ki sem jo podpisal tudi jaz. Če je stanje res takšno, kot ga opisujejo, potem nam ne kaže najbolje.«

Razjasni mi, prosim, še eno uganko. Od kod, pri tvoji izklesani postavi, izvira vzdevek Špeh?

»To je zgodba iz mojih začetkov, ko smo bili enkrat v Paklenici, in jaz, ki se rad šalim, sem v hecu komentiral, kako sem debel in poln špeha. Mimo je

prišla neka gospa, ki me ni poznala, in je bila prav zaskrbljena, kaj je z mano, da sem anoreksičen in da morda potrebujem kakšno pomoč. Ostali so ji razložili, da se le šalim, in se je malo pomirila, jaz pa sem od takrat naprej Špeh. Vse izvira iz šale, tako da, če si kdo predstavlja, da sem treniral sumo, ga moram razočarati, da se moti.«

Menda pa vseeno veliko pozornosti posvečaš zdravi prehrani.

»To je element, ki sodi k mojemu načinu življenja. Če želim največ iztisniti iz svojega telesa in od njega zahtevam maksimalne napore, mu moram tudi dati pravo gorivo – ne moreš recimo v športni avtomobil točiti kurilnega olja. Ne le, da bi zdravo jedel zato, da bi bolje plezal, gre za način življenja in vsakodnevno počutje.«

Katera hrana ti torej »da krila« v steni? S tem mislim na tvoj prehranjevalni režim pred, med in po plezanju.

»Na plezalne dni se je treba pred vzponom čim bolj najesti, ker je hrana v steni bolj borna oziroma je omejena na energijske ploščice, ki so koncentrirana oblika energije. Po navadi pred vzponi v daljših smereh zajtrkujem kosmiče z jogurtom, čez dan jem večinoma energijske ploščice. Zvečer pa jasno makaroni, ki so najcenejša hrana za plezalce in jih tudi sam največ pojem, ker mi res teknejo. Makarone s tuno lahko jem dva meseca skupaj. To sploh pride v poštev, ko greš kam

Med plezanjem
v Tofani
FOTO: ALBIN SIMONIČ

Zimski vzpon v Mont Blanc du Taculu FOTO: TANJA GRMOVŠEK

plezat in si finančno omejen, kajti povsod lahko kupiš makarone in tuno, to je enostavno in hitro za pripravo, pa še zadostno količino ogljikovih hidratov in beljakovin zaužiješ.«

Torej te dobra dva meseca testenin s tuno čakata tudi v Ameriki?

»Zagotovo, lani je bilo dva meseca to na jedilniku, tako da tudi za zdaj ne dvomim o tem. Sploh pa je to tudi način varčevanja na odpravah, ki so sicer velik finančni zalogaj, a mi na srečo pomagajo Iglu Šport, Karibu in City Wall, pa olimpijski komite, alpinistični odsek in starši. Del denarja si zaslužim tudi sam, predvsem pozimi, ko občasno učim smučanje in pomagam pri začetnih tečajih športnega plezanja na umetni steni.«

Povej še kaj več o tej plezalni odpravi v Združene države Amerike in česa se boš lotil letos.

»Na odpravo se odpravljam sam, ker nisem našel nobenega soplezalca, da bi se mi pridružil za toliko

časa. Lani sem se seznanil s počmi, kjer je tehnika plezanja popolnoma drugačna od evropskega plezanja. Za nas, ki tega nismo vajeni, je od začetka kozmično, potem pa se privadiš in napreduješ iz dneva v dan. Cilji za letos so odvisni od nabora soplezalcev, ki jih bom našel v Yosemiteh in na drugih destinacijah. Če bom našel prave soplezalce, bom vsekakor poskusil s prostimi vzponi v težjih smereh, sicer pa bo čim več osvajanja tehnike plezanja počti, ki mi bo izhodišče za vse odprave. Večina sten po svetu je namreč granitnih, tako da te na vsaki skalnoplezalni odpravi čaka granit. Je pa v Ameriki idealen prostor za učenje tega. Nekateri prihajajo v Yosemite celo življenje, ker je velik izbor smeri, lepo vreme – lani sem na primer v dveh mesecih imel le dva dni dežja, ostale dni pa sončno –, kratki pristopi, strme stene, skratka idealno. Hkrati pa je vse v civiliziranem svetu, priletiš v San Francisco in čez štiri ure si že pod steno, pa še avtomobila ne rabiš in takšno odpravo lahko izpelješ z manjšim finančnim bremenom.«

Bhagirathi 2009

Tri smeri na tri vrhove v alpskem slogu

✍ in 📷 Marko Prezelj

Prvo jutro vzpona na Bhagirathi 3 – Rok Blagus je zapustil zavetje šotorčka v amfiteatru pod Bhagirathiji, v ozadju Meru in Shivling.

Po več letih razmišljanja je želja dozorela v odločitev, da letos poskusimo uresničiti plezanje v skupini Rimo v vzhodnem Karakorumu. Izrazita prisotnost vojske na področju mejnega spora med Indijo in Pakistanom je obetala veliko truda pri urejanju dovoljenj, a nas to ni odvrnilo. Po polletnem delu, ko je že kazalo, da bomo uspeli preplezati birokratske ovire, smo tri tedne pred nameranim odhodom izvedeli, da indijska vojska alpinistične odprave na Rimo ne dovoli.

IZBIRA NOVEGA CILJA

Prvotno ekipo smo sestavljali Rok Blagus, Luka Lindič, Steve House in jaz. Steve se je že pred zapletom z dovoljenjem odpovedal udeležbi, ker je imel delo s promocijo svojega knjižnega prvenca *Beyond the mountains*. Ostali trije smo se odločili, da energije, vložene v celoten projekt, ne bomo zavrgli. Kupljene letalske vozovnice so nas le utrdile v odločenosti, da poiščemo zanimiv alpinistični cilj,

kjer se bomo lahko ustrezno preizkusili. Glede na kratek časovni rok in grenko birokratsko izkušnjo je bila skupina Bhagirathi še najbližje našim željam. Razmeroma kratek dostop, precejšna obljudenost ter visoke in strme stene, ki so obetale možnost prostega plezanja, so bila prepričljiva dejstva. Sam se nisem veliko ukvarjal z raziskovanjem novo izbranega cilja. Zanašal sem se na izkušnje in intuicijo, ki jo najmočneje aktiviram, kadar se nečesa lotim »na pogled«. Občutki me niso prevarali.

30. avgusta smo odleteli v Delhi, kjer smo naslednji dan uredili še zadnje birokratske zadeve, kupili nekaj hrane in spakirali opremo. Sledila sta dva dneva vožnje prek Uttarkashija do Gangotrija, romarskega izhodišča za predane hindujce in alpiniste, ki želijo plezati na Thalay Sagar, Shivling, Bhagirathi, Satopanth, ... Iz Gangotrija smo s petindvajsetimi nosači dva dni hodili do baze na Nandanvanu (~4350 m), kamor smo prišli 4. septembra – za natanko mesec dni.

Luka Lindič na začetku vzpona na Bhagirathi 3. Ta začetek se je izkazal za neuspešnega, ker je bil na polovici raztežaja nepredelan sneg, zaradi katerega je Luka sestopil in nadaljeval bolj proti desni.

BHAGIRATHI 4

Prvi teden dni nam vreme ni bilo naklonjeno. Velika količina novo zapadlega snega je že prvo noč podrla šotor, v katerem smo imeli jedilnico. Popravili smo ga, a se je po treh dneh ponovno sesedel pod težo ponoči zapadlega snega. Tokrat so bile poškodbe tako velike, da so morali iz doline prinesiti nadomestni šotor. Po tednu dni slabega vremena se je zjasnilo, zato smo lahko začeli s pripravami na plezanje. Razmere v gorah je skrojilo več kot pol metra novozapadlega snega, zato smo morali prilagoditi svoje cilje. Najprej smo utrli gaz v amfiteater na zahodni strani Bhagiratijev in do primernege mesta za šotor prinesli hrano ter opremo za bivak in plezanje. Vreme se še ni stabiliziralo, bili smo utrujeni od gaženja, zato smo en dan počivali v šotoru pod steno, nato pa v enem dnevu opravili vzpon na Bhagirathi 4. Za vzpon in sestop smo potrebovali 13 ur.

15. september 2009: Bhagirathi 4 (~6200 m), Z stena v levem delu, višina smeri 1000 m.

Kombinirana smer – prva polovica sneg in led, v sredini led in skala, zgoraj pa sneg in skala na dolgem in ostrem grebenu, splošna ocena D. Vreme dopoldan jasno, popoldan sneženje, v zgornji polovici smeri veliko nepredelanega snega. Sestop po smeri vzpona (4-krat spust z dvojno vrvjo v osrednjem delu).

BHAGIRATHI 3

Po treh dneh počitka v bazi smo zopet odšli do šotora pod Bhagiratiji. Ker je bilo v levem delu zahodne stene Bhagirathija 3 še veliko snega na strmih skalnih odstavkih, smo se odločili, da poskusimo v območju Škotske smeri. Tam smo se nadejali sprejemljivih razmer. Najprej smo poskusili v strmem začetnem delu desno od Nemške smeri, a smo po polovici raztežaja ugotovili, da sneg ni dovolj predelan za varno napredovanje. Zato smo preplezali logičen prehod proti desni, kjer razmere niso bile dosti boljše, vendar je bil teren tam manj

Rok varuje Luka v prvem povsem skalnem raztežaju vzpona na Bhagirathi 3. V zgodnjem popoldnevu je plezanje popestrila voda, ki je tekla prek gladkih granitnih plati.

Rok in Luka na zahodnem grebenu Bhagirathiya 2, kjer smo spoznali, da se v bazo lahko vrnemo le prek vrha.

strm z nekaj zahtevnimi odstavki. Dosegli smo greben, ki ločuje zahodni in jugozahodni del stene ter se z njega spustili po vrvi do snežišča, prek katerega poteka Škotska smer. Od tam smo sledili logičnim prehodom (Škotska smer kmalu zavije levo na skalnat raz, ki je bil še zasnežen in ni obetal dobrega plezanja) pretežno v ledu in snegu vse do sredine stene, kjer se začne skalni del. Pozno popoldne smo preplezali tri raztežaje prek skalnega dela in bivakirali na obli in neudobni polici. Razmere za plezanje sta začinila voda, ki je tekla prek skalnih plošč, in požled v počeh.

Zjutraj so bili prehodi nad bivakom močno poledeneli, zato smo najprej opravili en diagonalni spust po vrvi, da smo dosegli sistem razčlemb, po katerih smo priplezali do stika s Škotsko smerjo (vrh skalne tvorbe, imenovane Flake Pillar). Od tam smo vijugali po najbolj logičnih skalnih in mešanih prehodih in popoldne dosegli vršni

snežni del. Sneg je bil le delno predelan, pogosto na gladkih kamnih. V napredovanje smo vložili veliko energije in časa. Tik pred sončnim zahodom smo dosegli vrh – najprej severnega, nato pa smo prečili še na južni vrh. Z vrha smo na vzhodno stran gore v temi opravili pet dolgih spustov po vrvi ter bivakirali na ozki snežni polici v zavetju manjše skale. Naslednje jutro smo se še dvakrat spustili po vrvi in sestopili v vzhodje. Sledilo je naporno gaženje skorjastega snega do doline Vasuki, od koder smo po kopnem prišli do baznega tabora.

21. in 22. september 2009: Bhagirathi 3 (6454 m), Z stena, višina smeri 1300 m. Kombinirana smer – začetek desno od Nemške, nadaljevanje med Škotsko in Češko, v zgornjem delu pa v območju Škotske smeri, splošna ocena smeri ED (6b, M5, WI5, 2-krat spust z vrvjo). Vreme je bilo pretežno jasno. V spodnjem delu je bil nepredelan sneg na strmih in nerazčlenjenih skalah, v srednjem delu predelan trd

sneg in led ter skale, prek katerih je popoldne tekla voda, dopoldne pa je bil na njih požled. V zgornjem delu je bilo veliko nepredelanega snega. Sestop na vzhodno stran gore – najprej pet spustov in bivak, nato pa še dva spusta in sestop prek skorjastih pobočij okrog gore nazaj v bazo.

BHAGIRATHI 2

Po štirih dneh počitka smo ponovno odšli do šotora pod Bhagirathiji. Popoldne po prihodu v šotor je dve uri snežilo, vendar smo verjeli vremenski napovedi Jureta Jermana – pretežno jasno s popoldanskimi nevihtami. Zgodaj naslednjega jutra smo začeli s plezanjem v Bhagirathiju 2 v vpadnici izrazitega lednega slapu, ki je obetal logičen prehod prek strme stene. Sprva je šlo pretežno za plezanje v skali, kmalu pa so se razmere spremenile v resen kombiniran teren, kjer smo morali spretno uporabljati cepine. Ključni del smeri je bil prehod prek lednega slapu. Vanj je že svetilo sonce, zato je bil led moker in odstopljen od skale.

Nad lednim raztežajem smo preplezali še en kombiniran raztežaj do bivaka – Rok in Luka sta se drenjala v ozki škrbini, jaz pa sem slonel na nagnjeni polici deset metrov nad njima.

Zjutraj naslednjega dne smo začeli s skalnim plezanjem in tako napredovali do zadnjega raztežaja pred bivakom, kjer smo se ponovno obuli v čevlje in nataknili dereze. Skalno plezanje je bilo ves čas strmo in zanimivo, granit je bil prvovrsten. Bivak smo si uredili na razu pod vršno piramido, kjer je

bil teren nekoliko manj strm in je obetal možnost prehodov v snegu. Zjutraj smo prek stene v smeri našega šotora v vznožju odvrgli transportno vrečo z opremo, katere za plezanje nismo več potrebovali. Naslednje jutro smo našli logičen prehod prek skalne stopnje, nato pa nadaljevali prek strmih snežnih prehodov vse do zahodnega grebena, od koder smo prečili na severno stran. Tam nas je presenetil nepredelan sneg, ki je pokrival strm in trd led. V dveh raztežajih smo dosegli vršno snežišče, prek katerega smo okrog poldneva priplezali na vrh. Sestopili smo na vzhodno stran gore do gazi, ki smo jo utrli ob sestopu s trojke, in naprej do baze.

29. september–1. oktober 2009: Bhagirathi 2 (6512 m), JJZ stena in Z greben, višina smeri 1300 m. Kombinirana smer, splošna ocena smeri ED+/ABO (6b+, M8, WI6+, 5 m v tegu vrvi v zgornjem delu, ostalo prosto na pogled). Vreme je bilo pretežno jasno, v spodnji polovici smeri skalno in kombinirano plezanje v navpični steni (~800 m), nad drugim bivakom pretežno nepredelan sneg in led. Sestop na vzhodno stran gore prek skorjastih pobočij okrog gore nazaj v bazo.

Naslednji dan smo pod steno pobrali odvrženo transportno vrečo in v bazo odnesli vso opremo, ki je še ostala v šotoru pod Bhagirathiji. Po dnevu pospravljanja in pakiranja smo zapustili bazo in v štirih dneh prišli 8. oktobra domov. Celotna odprava je bila zelo uspešna tako po človeški kot po plezalski plati. V alpskem stilu smo preplezali tri smeri na tri vrhove in se vrnili domov kot prijatelji. ○

Marko Prezelj, Rok Blagus
in Luka Lindič na vrhu
Bhagirathija 2.

Ašenbrenerjeva preizkušnja

Zgodba iz slavne klasike

✍️ Nina Bernard

Zadnji dan v letu je in z Uršo s smučmi na Zramenih grizeva strmino proti Jalovčevem ozebniku. Privoščiva si spust po ozkem ozebniku in prav zadovoljni sva, da sva lahko izkoristili dan pred novoletnimi zabavami in praznikom, primernim za lenarjenje. Na poti do kraja, kjer naj bi z družino pričakali novo leto, narediva še obvezen postanek pri Kristlnu na Dovjem. Pri teh zadevah ženske nismo prav nič drugačne od moških. Dobrega piva se ne branimo, po dveh vrčkih ravno tako postanemo pogumne za razna govoričenja in obljube. Ne spomnim se več dobro, kako sva prišli do te ideje, ampak z Uršo si seževa v roko, da poleti splezava Ašenbrenerjevo smer v Travniku.

Kompaktna in lepa plezarija v eni izmed šestic FOTO: URŠA ERMAN

OD BESED K DEJANJEM

Meseci do poletja kar letijo, skalna sezona je v polnem zamahu, o najini novoletni zaobljubi pa ne duha in sluha. V resnici nisva pozabili nanjo, le misel na to klasiko nama jemlje pogum, da bi se o njej pogovarjali na glas. Ljudje smo prepogosto zleknjeni v fotelj lastnega udobja in prav težko nas je zbežati iz njega, da bi se lotili nečesa novega, težjega, nečesa, česar se malce bojimo. Pri izbiri plezalnih višjih ciljev zelo radi izbiramo tudi soplezalce, ki so bolj izkušeni, ker nam to zagotavlja varnost, pa tudi potuho. Težke raztežaje seveda dobrodušno odstopimo njim. Pogosto smo prav ženske tiste, ki se naslanjamo na druge, predvsem moške soplezalce. Z Uršo se zavedava, da nisva izkušena naveza, da bi morali splezati še ne-vem-koliko dolgih in težjih smeri, preden se lotiva kompleksnejše. Ampak ljudje smo vedno polni izgovorov, da nečesa ne storimo. »Samo še en mesec, potem pa definitivno začnem s shujševalno kuro,« ali pa »Samo še ta vikend, potem pa res začnem trenirati« ... Trdno se odločiva, da naju šibkost ne bo odvrnila od zastavljenega cilja, ker se da, le v smer se morava spraviti. Tako se že takoj na začetku tedna zmeniva, da se v petek zvečer odpraviva v Tamar.

Zvečer si pripravljava nahrbtnika in kuhava večerjo, ko ugotoviva, da nimava fotografije stene z vrisano smerjo. Bova že nekako, se tolažim, tako ali tako sem si smer neštetokrat ogledala že doma in znam njen potek že skoraj na pamet, vendar bi se ob misli, da bi si zaradi take *šlamparije* pokvarili težko pričakovano turo, najraje kar zjokala. Topla avgustovska noč je in spalka je občutno pretopla, zato se nenehno odkrivam in pokrivam. Slab spanec prekine dež, ki sploh ni bil napovedan. Prav smešni morava biti videti, ko v spodnjih hlačah in s spalkami v naročju tečeva v kapelico, ki nama do jutra nudi streho. Tura se lahko razvleče na ves dan, za povrh pa so popoldne možne še plohe, zato si navijeva uro za ob štirih zjutraj. Ko zvoni budilka, je še vedno oblačno in mokro, zato vstajanje prestaviva na peto in preden se pripraviva za odhod, je že skoraj šest.

NE GRE VSE GLADKO, A GRE!

Dostop, ki bi moral potekati po nekakšni grapi, se sprevrže v plezanje po mokrih travah, rušju in skalah. Šele dostopava, pa se nama je že zataknilo, razmišljam, nato pa Urša *blekne* v svojem stilu: »Veš, Nina, Ašo naju preizkuša,« da se nasmejeva in preženeva dvome. Od trav premočeni vstopiva v smer. Spodnji raztežaji do izrazitega kamina so lažji in pričakujeva, da bova hitro pri Vilicah, mestu, kjer se začne bolj napet del smeri. Vendar nama Ašo nagaja tudi tukaj. Plezava previdno in počasi, saj je skala videti kakor napolitanke, ki se bodo vsak čas zmlele v drobtine. Komaj čakava, da se začnejo resnejši raztežaji, ki obljublajo bolj kompaktno skalo. Ko sva pod Vilicami, se nama zdi, da sva zgrešili, ker »to pa ne more biti petica! Vsakič znova se čudim, kako težke se mi lahko zdijo petice, in me potem že prav skrbi, kakšne bodo šele šestice. Naslednji raztežaji so neizprosno navpični, a kompaktni, prav uživava in tudi plezanje bolj steče. Pošteno se zmotiva, ko misliva, da splezava le še en raztežaj, potem pa še nekaj lažjih in imava, kakor obljublja vodniček, »Peharja« skoraj že v žepu. Urša zagriže v poč, ki naenkrat postane gladka zajeda, brez stopov in z majhnimi prijemi. »Ta Ašo je bil čisto ubrisan tip!« se zadere, ko pride do varovališča, presenečena nad težavnostjo raztežaja. Tudi jaz sopiham in kar nekaj časa porabim, da pridem čezenj. Zaplezali sva v novejšo izstopno varianto (moral bi zaviti bolj desno), kar naju stane kakšno uro več. Popoldne je že, ko plezava zadnje lažje raztežaje, ki jih kar noče biti konec. Utrujeni sva, še misel na pivo v dolini mi je odveč. Če že drugega ne, nama je vsaj do sedaj služilo vreme, sestop poznavava, tako da bo vse samo še mehansko premikanje nog. Na poti v dolino ni pravi čas za razmišljanje o vtisih o smeri. Tečeva pred oblaki in dežjem ter se veseliva, da nama je uspelo.

Zadnji lažji raztežaji FOTO: NINA BERNARD

Ašo, ki je kot nekakšen duh prvopristopnika bedel nad nama ta dan, naju je dobro preizkusil in poskrbel, da nama ni šlo vse kot po maslu. Če se moraš za neko stvar potruditi, to še bolj ceniš in tudi zato mi bo ta smer v spominu ostala kot ena izmed lepših in predvsem nepozabnih. ○

Družinsko plezanje v Ailefroide

Priповed novepečene mame

✍ Vesna Pavlovič

Ob glasnem rožljanju kompletov in lovljenju sape sva hiteli po cestici iz kampa, prečkali glavno cesto vasice, kjer je bilo sredi dopoldneva že kar živahno, in se začeli vzpenjati po gozdni potki proti vstopu v smer Two hot men istoimenskega sektorja. Bili sva hitri in začetka smeri ni bilo težko najti, vendar naju je ob pogledu na tri starejše plezalce, ki so stali pod steno in se v miru pripravljali na začetek plezanja, rahlo zaskrbelo. »Nama bo uspelo v treh urah priti nazaj v kamp in nahraniti svoja lačna otročička?« Preverili sva situacijo v sosednji smeri, vendar je tam kar mrgolelo navez, vrnili sva se k našim trem »prijateljem«, od katerih

je prvi končno začel plezati. Zobali sva maline in nemirno pogledovali počasno premikanje prvega v navezi. Zdelo se nama je, da bi lahko bil vodnik z dvema klientoma, a plezanje mu res ni šlo najhitreje. In ko se je nekje na polovici raztežaja, ki ne bi smel biti pretežek, obesil na komplet, sva se spogledali in soglasno sklenili, da nama danes ta smer ni usojena. Čas, ki nama je še ostal, sva izkoristili za prvi raztežaj te smeri, nato pa sva zlezli še nekoliko težjega v sosednji smeri. Takoj ob prvi naslednji priložnosti se vrneva v to smer, vendar bolj zgodaj, da bova zagotovo prva naveza, saj si čakanja nisva mogli privoščiti. Odhiteli sva nazaj

Kamp v Ailefroide FOTO: ANDREJ VRBEC

v kamp, kjer sta se najina otročička veselo zabavala vsak s svojim atijem in že nestrpno pričakovala novo dozo mleka.

DRUGAČNA TAKTIKA

Tako je bil videti prvi poskus plezanja novopečenih mam v Ailefroide, čudoviti vasici med francoskimi Alpami pod okriljem štitritisočaka Barre des Ecrins. Nekaj mladih družinic in posameznikov se nas je zbralo z namenom raziskovanja okoliških granitnih sten, ki so polne lepih, zelo dobro opremljenih smeri z relativno kratkimi dostopi. Utaborili smo se v ogromnem kampu, kjer lahko iz šotora dobesedno opazuješ gibanje navez v bližnjih stenah. Prvi dan smo pokukali v nekaj plezališč, vendar smo hitro ugotovili, da za majhne otroke niso najprimernejša, in se tako odločili, da bomo poskusili rajši v daljših smereh, ki so nam bile tako in tako vabljivejše. Z Nevenko sva si želeli plezati skupaj, vendar se še nisva zavedali, da usklajevanje spanja in dojenja dveh šestmesečnikov ni tako preprosto.

Po prvem neuspelem poskusu sva se naslednje jutro bolj organizirano lotili projekta. Opremo sva pripravili že zvečer in se dogovorili, da ob sedmih zbudiva svoja korenjaka, ju podojiva in nato odbrziva. Budilko sem si nastavila petnajst minut prej, na hitro zbasala vase skodelico kosmičev, a bolj ko se je bližala sedma ura, bolj se mi je trgalo srce ob misli, da bom morala zbuditi svojo zlato dekllico, ki je še tako sladko spala. Na srečo je ravno takrat zapiskalo na mojem mobilnem telefonu. Nevenkin SMS: »Samo še spi ...« Še preden sem ga do konca prebrala, sem že hitela odgovarjat: »Ja, počakajva, da se prvi zbudi, nato bova po potrebi zbudili še drugega!« Tiho sem upala, da bo prva Nejka.

Kakšne pol ure pozneje sva že veselo korakali svoji smeri naproti. Zadovoljni, ker sta se Samo in Nejka zbudila sama od sebe in ker sva jih skoraj hkrati nahranili. Dodatno naju je razveselilo dejstvo, da pod smerjo ni bilo nikogar, in lahkotno sva se zapodili v nama že znani prvi raztežaj. Plezali sva dokaj hitro, vmes izkoristili čas tudi za kakšno fotografijo, a ves čas naju je vseeno preganjala misel, ali nama bo uspelo izplezati v pravem času. Smer je bila lepa, vmes malo lomastenja med grmovjem in šalili sva se, da morda srečava dva vroča moška, glede na to, da se imenuje Two hot men. Dva raztežaja pred vrhom sem si prvič upala pogledati na uro in presenetilo me je, da sta od najinega odhoda iz kampa minili že dve uri in pol. Računali sva, da bo naslednje hranjenje potrebno

V smeri Two hot men FOTO: NEVENKA PREDALIČ

nekje čez tri ure. Pohiteli sva čez ključni raztežaj in se po zadnjem, lažjem znašli na planinski poti, kjer je bil vrh smeri. Hitro sva pospravili opremo, naredili fotografijo nasmejanih mam na vrhu, nato pa že odbrzeli v dolino. Planinci, ki so se po poti vzpenjali na vrh bližnjega hriba, so se imeli komaj čas umakniti, ko sva v teku, opletajoč s kompleti okoli pasu, lovili ravnotežje na ozki ovinkasti potki. Ta dan sva se k šotorom vrnili precej bolj zadihani, a široko nasmejani. Kakšen dober občutek je, ko k sebi stisneš svojo dekllico in ta začne zadovoljno hlastati po mleku, ti pa veš, da imaš za sabo lepo preplezano smer in da otrok zaradi tega ni prav nič trpel. Nasprotno, v družbi svojega atija se je prav lepo imela in kar malo pozabila na lakoto.

POMEMBEN SKLEP IN NOVA SMER

Čez dva dneva sva spet prišli na vrsto za plezanje. Vendar je bil jutranji odhod neuspešen. Namesto

da bi se Nejka na željo mame pošteno najedla in si naredila zaloge za naslednjih nekaj ur, ni kazala nobenih znakov hude lakote in se je na prsih veselo zabavala, medtem ko se je Samo ravno lepo nasitil. Lotila sem se črpanja mleka, da bi jo lahko pozneje nahranil David, vendar se je poznalo, da sem bila malo živčna, in je bil izkupiček v steklenički bolj boren. Ko sem se že skoraj odpravila, je ritka močno zaropotala in Nejka je bila pokakana do vratu. V taki situaciji Davida res nisem mogla pustiti samega in skupaj sva jo rešila iz umazanih oblačil. Takrat sem se odločila, da tako ne bo šlo, spraševala sem se, v čem je smisel tega hitenja in živčnosti, namesto da bi na počitnicah sproščeno uživala. Odpravili smo se na kavo v enega od redkih barov v vasi in se zmenili, da kolikor bomo plezali, pač bomo, na silo ne bomo počeli ničesar.

Bilo mi je lažje in istega popoldneva sva z Nevenko že uživali v eni najbolj plezanih smeri tod okoli, imenovani La snoopy. Tekoče sva premagali prvih nekaj raztežajev, na delu, kjer obstajata dve možnosti, pa se je ustavilo. V vsaki od njiju je že bila naveza. Stala sem pod njima in poskušala oceniti, katera se bo premikala hitreje. Odločila sem se za levo, nekoliko lažjo, a načrt, da bova tako prehiteli vsaj eno od navez, ni uspel. Kmalu se smer spet združi v eno in pod najtežjim raztežajem smo se zbrali vsi skupaj, kot bi želeli skupinsko našturirati ključne gibe. Zbrali sva pogum in navezo, ki sta jo sestavljala prijazen starejši gospod in nekoliko mlajše dekle, vljudno vprašali, ali bi smeli iti pred njima. »Dojenčki, mame ...« so bile besede, ki so ju prepričale, in brez povelj sva ju lahko prehiteli. »Zdaj se moram res potruditi in teh nekaj težkih gibov narediti brez obotavljanja,« sem razmišljala, ko sem plezala naprej in pod sabo čutila napete poglede treh parov oči. Uspelo je, obe sva bili zelo hitri in kmalu daleč za nama ni bilo več videti čelad.

Zadovoljni sva plezali naprej, a ne dolgo, spet sva se »zaleteli« v gručo navez. Tokrat se je pridružilo še nekaj navez iz sosednje smeri La snoopy directe. Bližala sem se enemu od varovalšč in se opogumila ter mlada fanta, ki sta stala tam, vprašala, ali se jima mudi. Nisem želela spet omenjati otrok, a ko sta negotovo namignila, da malo pa že, in nakazala na zgornjo navezo, ki ju je že prehitela, sta se mi kar malo zasmilila. Opustila sem misel o prehitovanju in se jima pridružila ter pričela varovati Nevenko, ki je prihitela za mano. Ko sva končno prišli na vrsto in je Nevenka izginila za vogalom naslednjega raztežaja, sem slišala samo: »Vesna, ojoj, ko bi ti videla, kaj je šele tukaj!« in potem je vrv za nekaj

Ailefroide

Kako do tja: Po avtocesti Benetke–Milano–Torino, prek prelaza Mt. Genevre do Briançona ter skozi Argentière proti Ailefroide. Približno 8 ur vožnje z avtom.

Prenočišča: Avtokamp Camping municipal d'Ailefroide, 05340 Pelvoux. Poleg kampa je možnost prenočevanja tudi v hotelih in apartmajih.

Plezalni vodniki:

J. M. Cambon. Topos d'escalades autour d'Ailefroide. Cambon, 2007.

Yann, Martine et Jean Jacques Rolland. Escalade en Briançonnais, Haut Val Durance, Queyras. Editions du Fournel, 2009.

Vrste plezalnih smeri: Dolge športnoplezalne in alpinistične smeri, plezalni vrtci, balvaniranje. Kamnina je granit. Športnoplezalne smeri so večinoma zelo dobro opremljene.

Ostale aktivnosti: pohodništvo, soteskanje, rafting, gorsko kolesarjenje.

časa obmirovala. Nevenka je morala sredi raztežaja čakati, da se sprosti naslednje varovališče. Ničesar nisva mogli narediti. Oprezali sva za možnostjo prečenja v sosednjo smer, vendar naju granitne plošče niso prepričale, da bi tvegali zdr.

Potrpežljivo sva čakali in plezali in čakali, vmes pa napenjali ušesa, ali se spodaj v kampu že sliši znan otroški jok. In tako sva počasi prišli na vrh. Že izurjeni v hitrostnem pospravljanju opreme sva bili v trenutku pripravljeni za sestop, na hitro pozdravili soplezalce iz smeri, ki so sedeli na vrhu in v miru kramljali, zraven pa sva si mislili: »Komu se zdaj mudi?« Sestop ni ravno preprost, saj moraš na par mestih poplezati in se sprehoditi čez ozek izpostavljen del, vendar sem se sama sebi čudila, od kdaj je moj korak navzdol postal tako hiter in zanesljiv.

PLEZANJE ČEZ SLAP

Moj naslednji plezalski podvig je bil nekoliko enostavnejši. V steno sva šli s Tanjo, kar je pomenilo dojenje samo enega otroka. Izbrali sva smer Cascades blues, ki je še posebej atraktivna, saj dvakrat preči velik slap. Plezalni čas, ki sva ga imeli na razpolago, sva optimizirali s tem, da smo skoraj do pod stene pristopili skupaj z Nejko in Davidom. V daljavi je bilo opaziti, da je v smeri že nekaj navez in da je ena še na vstopu. Odločili smo se, da še malo počakava, in se usedli na bližnje skale, od koder je bil lep razgled na smer. Nejko sem privla k sebi in

jo zadovoljna opazovala, kako je med pitjem mleka veselo cmokljala. Naenkrat se spodaj na cesti ustavi avto, iz njega izstopita gospa in gospod in začeta brskati po prtljažniku. Na prvi pogled nista bila videti kot plezalca in sklepali smo, da si bosta samo od daleč ogledala slap, v prtljažniku pač iščeta jopico. Toda ne, že v naslednjem trenutku sta jo z nahrbtniki na rami mahnila točno proti vstopu v najino smer. »Tanja, teci!« smo vzkliknili v en glas, Tanja je pograbila vso najino opremo in odvihrala po klancu navzgor do začetka najine smeri. Uspelo ji je priti pred novima »obiskovalcema« in upala sem, da bosta tako razumevajoča in bosta počakala, da pride še drugi del naveze.

Nejka se je na srečo kmalu nasitila in zadovoljno zabrundala, ko sem jo predala atiju, se poslovila in dobesedno tekla po hribu navzgor do Tanje. Na srečo je prvi raztežaj padel na Tanjo, tako da sem imela čas malo ujeti sapo. Gospa in gospod sta mi prijazno pokimala v pozdrav, bila sta Italijana in takoj smo padli v debato o dojenčkih, tudi sama sta imela ravno šest mesecev staro vnukinjo, tako tem za pogovor ni zmanjkalo. Jaz pa sem bila tudi zadovoljna, da sem lahko malo vadila svojo italijanščino.

Smer me je navdušila, verjetno predvsem zaradi prvega prehoda čez slap, ki je res zanimiv. Po vzoru predhodnih navez sem se tudi jaz iz plezalnikov preobula v čevlje, za kar mi ni bilo žal, saj si pri prestopu čez vodo moker do stegen. Če se zadeve lotiš tako kot Tanja, ki ji na misel ni prišlo, da bi prišla za pomožno vrstico, ki se naravnost ponuja ob robu slapu, pa si moker do vrh glave. »Tole je pa kot v vodnem zabaviščnem parku!« sem smeje komentirala, ko sem jo opazovala med prečenjem. Na vrhu smeri sva bili kljub številnim navezam pred nama v zglednem času in tudi dva spusta po vrvi na sestopu sva opravili zelo hitro. Tanja mi je pred

zadnjim spustom ponudila, da naj jaz kar odhitim v kamp, da bo že ona pospravila vrvi in počasi prišla za mano. Brez obotavljanja sem sprejela ponudbo, in šele ko sem hitela po cesti proti kampu, me je prešinilo, da verjetno se pa res ne mudi tako zelo, da ne bi Tanji vsaj vrvi pomagala pospraviti. Kaj če se ji vrv, ko jo bo potegnila iz sidrišča, kje zatakne? S slabo vestjo sem odcapljala dalje, ko sta mi nasproti prišla moja dva zaklada. Nejka je v vozičku mirno spala, David pa je takoj videl, kaj me tare, in že naslednji trenutek sem hitela nazaj Tanji naproti.

ZA KONEC V STENO ŠE OBA STARŠA SKUPAJ

Zadnji vzpon na teh počitnicah sem opravila skupaj z Davidom. Z Nevenko in Andrejem smo se dogovorili, da vsak par izbere krajšo ali vsaj lažjo smer, drugi par pa bo medtem čuval oba otročička. Midva sva izbrala stometrsko, vendar nekoliko težjo smer z imenom La meche fatale v neposredni bližini meni že znane Cascades blues. Dostop in sestop sem naštudirala že prejšnji dan, tako da nisva izgubljala časa z iskanjem. Kot že uigrana naveza sva bila res hitra tudi v najtežjih delih in spust sva opravila v pičlih petnajstih minutah. Res pa je, da sva bila v smeri popolnoma sama. In neizmerno sva uživala, saj kot mlada starša nimava veliko priložnosti, da bi plezala skupaj.

Hvaležna sva Nevenki in Andreju, da sta nama to omogočila, Nejki pa v družbi Sama tako ali tako ni bilo dolčas. Sledila je menjava in na preizkušnjo, kako je imeti dvojčka, sva prišla midva. Vsak s svojim vozičkom sva se sprehajala po idilični vasi Ailefroide in niti malo nama ni bilo težko animirati obeh otrok. Sploh, ker so ti naši otroci res pravi sladkorčki, če pa kot starš plezalec zadovoljiš še svoje plezalske strasti, si res najbolj zadovoljno bitje na svetu. ○

Neznani vrhunski alpinisti med nami

Cveto Kemperle

✍️ Joža Mihelič

Konec avgusta me je hribovski prijatelj po elektronski pošti vprašal, ali poznam starejšega alpinista na priloženi sliki, ki jo je njegov prijatelj posnel na vrhu Špika, ko je omenjeni neznanec sam samcat izplezal iz Direktno smeri. Takoj sem pomislil, da je bil to najbrž Cveto Kemperle, s katerim sva prijatelja iz mladih dni. Vem, da že lep čas vsako leto solira Direktno.

Intuicija me ni izdala in zares se je pokazal na sliki, siv, kar je pri šestdesetih povsem normalno, vendar kljub temu vsa leta enako vitalen, tih častilec gorske lepote. Tokratna solo ponovitev je bila menda osemnajsta! Kovač v jeseniški železarni je našel družčino med gorjansko-blejskimi alpinisti take vrste, da so že kot mladeniči segali po naslovih državnih prvakov v smučarskem teku in od tam prestopili v alpinizem. Z uspehi, ki tudi v alpinizmu niso bili majhni, se niso nikoli kaj prida hvalili, kajti dokazali so se že zdavnaj. Postali so *klapa*, ker je tudi Cveto iz istega testa. Tudi on je bil neke vrste državni prvak v smučanju, čeprav ni imel za pot v vrhunski šport na svoji Bači pri Podbrdu niti najmanjših pogojev. V debelem, tudi novem snegu se je sleherni smučarski dan prebil po strmih, neskončno dolgih in plazovitih žlebovih nad vasjo

Cveto Kemperle

do Bisagarjevega rovta in naprej na Koblo, kjer se nam je pridružil na smučanju. Šele ko sva nekoč z bratom Tinetom izplezala iz Zlatorogovih stez v Triglavu, sem opazil, da tudi pleza, kajti tistega dne smo se srečali na izstopu Ljubljanske smeri.

Ljudi v Baški grapi sem spoznaval postopoma. Otroci smo srečevali vaškega pastirja, doma iz Podbrda, in se nam je zdelo čudno, da ne zmore reči č, ž ali š. »Reci žaba,« smo bili poredni. Zdaj vem, da so okoli leta 1250 tiste kraje naselili z Nemci, tako da se na Bačo pride iz Podbrda po cesti skozi dolino Kacenspoh (Katzenbach – Mačji potok). Kasneje sem imel sošolce, ki so se v višje razrede osemletke k nam v Bohinjsko Bistrico vozili skozi tunel. Nekoč, že v študentskih letih, ko sem s smučmi stal na vrhu Črne prsti, sta se neznana smučarja odpeljala po njenem gladkem južnem pobočju, nekakšni Krnski plošči v malem, le da je bolj skrita očem! Sledil sem jima in med pomladnimi zvončki na spodnjem robu snegov našel čudovit svet, ki sem mu ostal zvest do danes. Od takrat so tiste gore zame »Peči« in ne »Spodnje Bohinjske gore«, česar celo med Bohinjci doslej nisem slišal reči nikogar. (Upam, da me bo slišal kakšen kartograf in prav zapisal na karto, kajti gore kot vzvišene svetniške zavetnice (Stanko Klinar) nikakor ne morejo biti »spodnje«, pa četudi je to lahko v zvezi s Spodnjo Bohinjsko dolino.)

Med prijatelji vseh starosti, ki sem jih našel tam, sta bila tudi Cvetova starša, mama Angela in oče Albin, ki je kot zadnji izdeloval najboljši sir na Bači po pristnem tolminskem receptu. Takrat sem opazil, kakšno skrb ima Cveto za svoj dom, ki stoji v tako strmem (in slikovitem) svetu, da morajo celo kokoši imeti sleherni dan privezane košarice, da se jim jajca ne skotalijo v dolino. V nekem ranem zimskem jutru sem tam tudi izvedel, da ob svitu tišči sonce mraz pred seboj. Kako lepa primerjava na oster jutranji mraz, ki zareže! Navadil sem se, da sem dvema starejšima prijateljema, Albinu Kemperlu in Jožetu Torkarju s soslednjega Kala, vsako leto pred novim letom odnesel koledar. Pa sem nekega leta našel Angelo v črnem in potem ves žalosten gazil čez Kalarsko Brdo proti Kalu ter tam

Venec martuljskih gora FOTO: MATEJ VRANIC

naletel na prazno hišo in hlev. »Kaj niste vedeli?« me je vprašala sosedica, ena od petih preostalih ljudi v vasi. »Jože se je ubil na stopnicah v lastni hiši,« pa ni nikoli pil.

V zadnjem času imam odlične stike z Osnovno šolo Simona Kosa iz Podbrda. Njihovi šolarji nikoli ne razočarajo. Kljub temu da je šola majhna, imajo planinsko skupino brez primere, veliko in vitalno. Pravi nasledniki Anderletovega planinskega društva, ki živi in uspeva, ker v njem delujejo člani tipa Cveto Kemperle. Zaradi takih in podobnih zgodb mi je povsem jasno, zakaj se nikoli čisto zares ne odveže od svoje Bače, ki je med pravimi domačini v resnici »Baca«. Do konca je zvest in vdan svojemu domu, Črni prsti in kot pravi Primorec tudi domačim, družini, zato mu najbrž tudi pustijo

njegovo silno strast, ker drugače ne kadi in ne pije. Kako pa tudi bi, če pri šestdesetih solo zleze slavno in neskončno lepo, vendar spoštljivo navpično, gladko in težko Direktno v Špiku.

Iz pesmi slavnega črnega pevcu in trobentača Armstronga sem se naučil, da prijateljski »kako si kaj« v resnici pomeni »rad te imam«. Zato se pravim prijateljem ob ponovnem srečanju zasvetijo oči. Iskreni čestitki za izjemni podvig bi rad dodal, da je osemnajst čudovita številka, ker lahko osem neskončno dolgo »voziš« s prstom, pa se nikoli ne izteče in nikamor ne zatakne, enka spredaj pa ji dodaja pomen redkih, ki dosežejo magično »No. 1«. Prav zaradi »šestdesetke« s tem v zvezi, zaradi njenega pomena, ki se mu reče zvestoba, ki ustvarja izjemne posameznike. ◉

Veliki vrh nad Jezerskim

Jesensko plezanje nad zlatimi macesni

✍ in 📷 Bor Šumrada

Bilo je nekega poznega jesenskega popoldneva na »Rimcu« (Rimski zid v Ljubljani, priljubljeno zbirališče plezalcev), ko so bili dnevi že kratki in premrzli za plezanje v gorah, tako da se je skalno plezanje s hribov že preselilo v topla primorska plezališča. Med poplezavanjem na zidu prijatelju omenim, da nameravam iti plezat nekam na toplo čim bliže morju, hkrati pa potarnam, da mi je plezalna sezona v hribovih prehitro minila in da bi dal vse za še en dan plezanja v hribovih. Vprašam me, če sem že slišal za Veliki vrh nad Jezerskim; spomnim se, da sem pred mnogimi leti bil tam s starši na planinskem izletu. Vprašam ga, kje naj bi se pa tam plezalo – v spominu imam samo gozd in ruševje, nobene stene. Pove mi, naj le pobrskam malo po spletu, pa bom našel odličen vodniček. No, pa gremo pogledat, si rečem, ko zvečer preletim vodniček.

Z Vidom naslednji dan iz Ljubljane v slabi uri prideva na Jezersko, kjer v megli poiščeva odcep za cesto do slapa Čedce, kasneje pa slediva makadamski cesti proti Ovčji koči. Po solidni cesti se skozi prijeten gozd peljeva najprej po severnih pobočjih Velikega vrha, nato pa okoli zahodnega grebena na njegovo južno stran. Parkirati morava nekoliko prej, ker nama nadaljevanje po cesti zapre gozdna žičnica, ki so jo postavili gozdarji. Tako se dober kilometer sprehodiva po cesti do velikega parkirišča. Ob njem poiščeva z rdečimi puščicami

označen kolovoz, ki mu slediva v strmo pobočje, nato pa nadaljujema po široki poti, ki se kmalu na gozdnem rebbru spremeni v ozko potko. Po slabe pol ure hoje prideva pod steno, kjer nama že prvi pogled pove, da je pred nama uživaški plezalni dan v odlični kompaktni skali. Medtem naju pozdravi tudi sonček in v trenutku postane prijetno toplo. Odločiva se za eno od lažjih smeri, po kateri naj bi potekal tudi urejen spust po vrvi. »Plezarija« nama lepo steče in že sva na vrhu prve smeri. Nato se spustiva po vrvi nazaj pod steno ter nadaljujema s plezanjem tja do poznih popoldanskih ur, ko sonce že izginja za Storžičem in počasi postaja hladno. V celem dnevu splezava tri smeri, vsaka je dolga približno 150 m, kar skupaj nanese skoraj 500 m. To je že kar lepa višina, tako da je bil tole dober plezalni trening. S preplezanjem sva zadovoljna, dan se počasi poslavlja, že v mraku prispeva do avta ter se odpeljeva nazaj domov – sicer utrujena, vendar s pozitivnimi mislimi in občutki, ki bodo pomagali premagati naslednje delovne dni.

Veliki vrh nad Jezerskim (1696 m) je prvi izrazit vrh v severozahodnem grebenu Kočne, pravzaprav začetek dolgega glavnega grebena Kamniško-Savinjskih Alp. Na njegov vrh lahko zlahka pridemo po markirani poti z Jezerskega. Za plezalce je Veliki vrh zanimiv predvsem zaradi približno 150 m visoke stene v jugozahodnem pobočju, kjer je odlično opremljenih

skoraj petnajst smeri; v težjih raztežajih si lahko ob morebitnih težavah pomagamo s tehničnim plezanjem. Težavnost smeri je v okviru VI. do VIII. stopnje. Najprimernejši čas za obisk stene je zaradi prisojne lege spomladi, ko najvišje vrhove še pokriva debela snežna odeja, ali pa jeseni, ko lahko naravo občudujemo v najbolj pisanih barvah. Ob oblačnem dnevu tudi poleti ni prevroče. Sonce obsije steno ob enajsti uri. Nekoliko nevšečnosti nam lahko povzročijo prepletenost smeri ter labirinti svetrovcev, tako da včasih sploh ne bomo vedeli, katero smer plezamo, čeprav ima praviloma vsaka smer svojo vrsto svetrovcev.

Dostop: Z Jezerskega po sprva asfaltni, nato po makadamski cesti proti slapu Čedca in nato proti Ovčji koči do velikega parkirišča. Od tu je do stene, ki je dobro vidna s parkirišča, dvajset minut hoje. Z Jezerskega približno pet kilometrov makadama.

Sestop: Po slabo vidnih stezicah je možno sestopiti levo ali desno z vrha stene, najbolje pa se je spustiti po urejenih sidriščih za spuste, zadostuje 60 m vrvi.

Vodniška literatura: Spletna stran Suzane in Viktorja Relje, kjer najdemo detaljne opise, fotografije stene in skice smeri: <http://users.volja.net/relja/veliki-vrh.html>. ●

Novice in obvestila PZS v elektronski predal

Planinska zveza je za svoje člane (simpatizerje) pripravila tudi e-novice. Na e-novice PZS se prijavite preko spletne strani PZS (iPlaninec).

- **Že registrirani uporabniki iPlaninca:** V Nastavitvah odkljukate Želim prejemati novice www.pzs.si (prejemali boste e-novice). Za prejemanje Obvestil PZS v elektronski obliki odkljukajte Želim prejemati Obvestila PZS.

- **Neregistrirani uporabniki:** Prijavite se v iPlaninca, potem pa se ravnate po navodilih za registriranega uporabnika.

Dodatne informacije: Maja Rode, maja@pzs.si, 01 43 45 690.

Planinska zveza Slovenije tudi na Facebooku

PZS se predstavlja tudi na Facebooku, kjer ima svojo »fan« in osebno stran, preko katere bomo vse člane obveščali o novostih, dogodkih in zanimivostih. Pridružite se nam tudi na Facebooku.

AKCIJSKIH

5

Visoki pohodniški čevlji Exum Guide

-17%

99,90 € redna cena: 119,90 €

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU

ostale izdelke v akciji si oglejte na:
www.kibuba.com

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

NOVICE IZ VERTIKALE

Vrh nad škrbino

Simon Markočič in Jože Makuc (AO Cerknjo) sta 27. septembra v zahodni steni Vrha nad Škrbino splezala zelo verjetno novo smer in jo poimenovala **Vijuga** (V/III–IV, 200 m). Zahodno steno te gore prav tako krasi odlična skala kot v sosednji južni steni Škrbinske plošče, le da je prva strmejša. Severnjakom je stena precej oddaljena, a verjamem, da več kot primerna za lepo jesensko plezanje.

Rzenik

Odlična novica je prišla iz kamniškega konca. Tadej Krišelj je v navezi z Davidom Debeljakom konec septembra prosto preplezal smer **Peklenska cedevita** v severni steni Rzenika. Davidu je zmanjkalo za las, saj se mu je tik pod stojiščem odlomil oprimek.

Stena Rzenika je bila nekdanj močno oblegan plezalni cilj in ima velik zgodovinski pomen. Večina alpinistov, ki so se šolali v zadnjih nekaj letih, pa verjetno sploh ne ve zanjo. V tridesetih letih prejšnjega stoletja se je med ljubljanskimi in kamniškimi plezalci bil pravi boj za prvi vzpon preko te – ene najstrmejših – sten pri nas. Tudi v zlati dobi plezanja v slovenskih gorah, v osemdesetih, je bila stena redno na repertoarju vseh ambicioznejših alpinistov, čeprav je skala večinoma slaba. Centralni steber oz. smer Dular-Juvan je bila na primer plezana kot vse ostale velike klasične smeri naših gora. S pojavom *instant* alpinizma, uporabe pesticidov pri pridelavi hrane in posledicami, ki jih ima to za moškost, je število vzponov preko te stene upadlo skoraj na nič. Vseeno se je uspela v polpretekli zgodovini praktično obdelati

po dolgem in počez. Med zadnjimi je bila v kopni zimi 1989 preplezana smer **Peklenska cedevita**. Zmagovita naveza je vsebovala takratne *frontmene* mengeško-kamniškega modernega alpinizma: Marka Prezlja, Janeza Kešnarja in Tomaža Wieceleja. Smer je bila še enkrat ponovljena, potem pa je idejo o prosti ponovitvi dobil Grega Kresal. Projekt je udeležil spomladi 2005, ko jo je prosto preplezal z mešanico uporabe magnezija in ledne opreme.

Ante je tokrat smer preplezal v pravi, letni prostoplezalski maniri in dobili smo popravljenec ocene za najtežji del 7b+, 6c+, 7a, 6b ter opombo, da gre za dokaj lepo in zaradi centov železja v smeri tudi relativno varno plezanje. Razmerje med težavami in varnostjo pa se močno spremeni in obrne v položnejšem, a zelo krušljivem zgornjem delu.

Nad Krmo

Miha Zupan in Maja Duh sta septembra opravila eno redkih ponovitev **Tržiške smeri** v Velikem Draškem vrhu. Smer ima že prosto ponovitev (VII+/VIII-, Urban Ažman in Urša Repec), a Miha in Maja sta se lotila klasičnega vzpona, kakor prvopristopnika (Janez Primožič in Slavc Rožič) s pomočjo tehnike. Smer je bojda prava lepota.

Omenjena plezalca sta v Trapezu iste stene obiskala tudi **Spominsko smer dr. Tomaža Ažmana**, ki sta jo leta 1993 kot prva preplezala Filip Bence in Janez Primožič – Brus. Smer je bila letos nekajkrat ponovljena; ker je lepa in ne preveč opremljena, z lepimi prehodi, jo priporočata tudi ostalim.

Jesenska Jerebica

Tomaž Jeras in Darko Podgornik sta v prvih dneh oktobra obiskala veliko

jesensko klasiko, **Sivi ideal** (VI/V, 450 m) v južni steni Jerebice. Dan je bil ob lepem jesenskem vremenu in čudoviti smeri popoln.

Grega Lačen (AO Črna na Koroškem) po poškodbi dobro okreva. Z drugim precej znanim koroškim plezalcem Nejcem Čuješem (AO Slovenj Gradec) je preplezal legendarno **Vaya con dios** (VII/VI, 450 m) v južni steni Jerebice. Smer je Peter Podgornik posvetil svoji mami, preplezal pa jo je s prav tako zelenim alpinistom, a zelo dobrim športnim plezalcem Vladimirjem Slamičem – Ajotom, ki je slovel po silni moči in se je podobno pritoževal nad sestopi in dostopi, malo pa tudi nad travami in neopremljenostjo takrat še deviške linje.

Za Miho

22. in 23. septembra sta Tomaž Jakofčič in Miha Hrastelj preplezala novo smer, **Spominsko smer Mihe Valiča** (VIII+/VI–VII, 1000 m, od tega 650 m prvenstvenih) v severni steni Triglava. Posvetila sta jo spominu na prijatelja Miho Valiča, ki se je 4. oktobra lani ponesrečil v Himalaji. Leta 2006 sta Jakofčič in Valič že poizkusila preplezati novo smer. Valič je takrat, ko jima je že malo odleglo po najtežjih raztežajih, padel petdeset metrov, letos pa sta Jakofčič in Hrastelj smer dokončala. Spodnji, težji del poteka med Peternelovo in Na drugi strani časa ter izstopi na vrh Skalaškega turnca, zgornji del nad Gorenjskim turncem pa vodi med Skalaško in Srpom ter se zaleti v Ladjo. V smeri sta pustila 14 klinov in en svedrovec na stojišču. Bivakirala sta na Gorenjskem turncu, seveda pa smeri poleti ne bo problem ponoviti v enem dnevu. Ne samo, da si je Miha zaslužil smer v steni, katere najboljši poznavalec je bil, temveč je

Finale državnega prvenstva v športnem plezanju, v balvanih in težavnosti.

Kranj, športna dvorana Zlato polje, 4., 5. in 6. dec. 2009

Tekmovanje bo spremljal tudi zanimiv spremljevalni program, med drugim predavanje in projekcija filma *Chalk & Chocolate*, razstava fotografij z natečaja *Plezam, torej sem!*, otroški kotiček, in še, in še.

Več na spletni strani <http://pdk.aokranj.com>

AO
KRANJ

Spominska smer Mihe Valiča
FOTO: TOMAŽ JAKOFCIČ

prav v tej smeri nazorno pokazal svoje plezalsko mojstrstvo. Ponavljavcem se bo to razkrilo v najtežjem raztežaju, ki ga je Miha leta 2006 kot prvi preplezal brez vedenja, ali se bo prečka nad polico izšla, in brez *prusika*, ki sta ga Jakofčič in Hrastelj dodala v očiščeno skalno uho sredi prečke. Smer premore odlično skalno v najtežjih raztežajih in je vredna ponavljanja.

Novo v Martuljku

Nova smer je konec septembra nastala tudi v Vrhu za stenami nad krnico Pod srcem. Nejc Marčič (AO Radovljica) in

Direktna nad Srcem

Matic Košir (AO Jesenice) sta preplezala smer **Direktna nad Srcem** (VI+/V+), ki vstopi v vpadnici velikega odloma. Prvi raztežaj sta plezala po zajedi, iz katere sta se previsu višje umaknila desno v plošče. Skala v smeri je večinoma dobra, večino varovanja pa sta ob pomanjkanju širših razpok uredila s klini, enega sta pustila v najtežjem raztežaju. V opazni zajedi, 50 metrov levo od vstopa nove smeri, sta nad vstopnim previsom opazila svedrovec s *prusikom* in vponko. Priporočata se za informacije.

Rušica

Matjaž Jeran in David Debeljak sta prve dni oktobra v južni steni Rušice opravila prvo ponovitev smeri **Levi pas** (VII+/VI, 200 m). Ena naših najlepših sten je bila suha in je torej godna za uživaško jesensko plezanje vse tja do novembra, ko se pot sonca pomakne za gmoto Špika.

Ameriške sanje

Andrej Erceg in Marko Šturm sta v začetku septembra v Visoki Sierrii opravila z najbolj razvpitimi smermi. Po nasvetu Petra Crofta oz. njegove knjige *The Good, the Great and the Awesome* sta izbrala štiri najlepše: **Hardingovo smer** (5.10d, 400 m) v Mt. Coness, smer oz. bolje rečeno smer z grebenskim prečnjem **Dark Star** (5.10b, 750 m) v Temple Cragu, **Hardingovo smer** (5.10c, 450 m) v Keeler Nidllu in mogoče najbolj znano **Positive Vibrations** (5.11a, 450 m) v Incredible Hulku. Štiri res velikopotezne ture, ki so vsaka zase precejšen zalogaj z dolgimi dostopi in sestopi, pri katerih se mora človek res potruditi, da stvar opravi v enem dnevu.

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič.

12. memorial Janeza Jegliča – Johana

17. oktobra 2009 je v veliki osapski steni potekal že 12. memorial Janeza Jegliča – Johana. Cilj tekmovanja je bil že tretje leto zapored enak – čim hitreje in z varovanjem od zgoraj preplezati slovito smer Magična goba oz. njenih prvih pet raztežajev (6b, 7b, 6c, 7b+ in 7c, 90 m). Organizatorji so že dan prej v smer obesili vrv, tako da so fantje lahko smer naštudirali v tekmovalnem ritmu. Rezultat je bil kmalu opazen. Leta 2007 je Franci Jensterle do zmage priplezal s časom 17:33, lani je Klemen Bečan s časom 9:09 za dve sekundi ugnal Miho Škofa. Na štartni listi je bilo deset tekmovalcev, ženske kategorije letos žal ni bilo. Že začetek je bil obetaven, saj so vsi plezali v časovnem okviru zmagovalca izpred dveh let. Anže Štremfelj

je smer zmogel s časom 11:47, kar je bilo na koncu dovolj za 3. mesto. Neposredno za njim je Jure Bečan s hitrim plezanjem verjetno poskrbel za manjši dvig pritiska pri Anžetu, a na koncu je za njim zaostal za več kot dve minuti. Matej Sova je prvi ogrozil »rekord proge« z odličnim časom 9:15. Naslednji pa se je v smer dobesedno zapodil Klemen Bečan in pozvonil po vsega 7 minutah in 41 sekundah plezanja. In da ne bo pomote, tudi zanj je zvonec visel na koncu petega raztežaja. Rezultati: 1. Klemen Bečan (7:41), 2. Matej Sova (9:15), 3. Anže Štremfelj (11:47), 4. Jure Bečan (13:54), 5. Franci Jensterle (16:05), 6. Izidor Zupan (19:15), 7. Klemen Kejžar (19:42), 8. Jernej Kruder (86,5 m), 9. Nejc Potrebuješ (67 m), 10. Matjaž Zorko (65 m).

Sledila je podelitev pokalov in nagrad najboljšim ter ogled plezalnih filmov iz programa festivala gornjskih filmov.

Peter Mežnar

NOVICE IZ TUJINE

Naval na Čo Oju

Čo Oju je eden najbolj obleganih osemstisočakov. Seveda to velja za njegov normalni pristop, precej bolj pa samejajo njegove druge stene. JV stena (iz Nepala) je sorazmerno nevarna in strma, severna bolj mrzla in do nedavnega je bila zelo slabo znana tudi JZ stena, čeprav je vsega nekaj ur hoda oddaljena iz baznega tabora pod normalno smerjo. To steno so prvi preplezali legendarni himalajci Loretan, Troillet in Kurtyška, pozneje je novo smer v njej dodal še Japonec Yuji Yamanoi. Verjetno je steno populariziral prav vzpon Pavleta Kozjeka, ki je zanj dobil tudi zlati cepin, nagrado občinstva. In letos se je zgodilo, da kar dve odpravi želita preplezati novo smer v tej steni. Pod goro so že Čehi, ki si ogledujejo izrazit steber v sredini stene, zanimive cilje – čeprav se še ne ve natančno, kakšne – pa ima tudi Italijan Simone Moro, ki se je za odpravo združil z alpinistom iz Aoste Hervéjem Barmassom. Z malo sreče se tako lahko zgodi, da bomo v eni sezoni dobili kar dve smeri na Čo Oju v isti steni.

Prosto čez Eiger

Prosti vzpon je končno dočakala tudi Japonska direttissima v severni steni Eigerja. V zadnjih avgustovskih dneh sta jo opravila Roger Schaeli in Robert Jasper. Za vzpon, ki sta ga ocenila s spodnjo deseto stopnjo, sta potrebovala štiri dni plezanja z v glavnem precej slabim varovanjem in večkratno kanonado zapadnega kamenja.

Spomnimo, da sta to smer, ki je nastala po japonskem obleganju leta 1969, le malo za tem prva ponovila Velenjčana Ivč Kotnik in Franc Verko.

Prav tako avgusta se je v Eigerju mudil tudi Španec Jordi Tosas, ki pa je plezal v desnem, skalnem delu. Odločil se je za 900-metrsko smer Piola-Anker, ki je ocenjena z osmo stopnjo. Tosas je smer preplezal prosto in popolnoma brez varovanja z vrvjoo.

Sezona v Karakorumu

Letošnja sezona v Karakorumu je bila milo rečeno slaba, tako glede vremena kot posledično glede razmer in uspešnosti odprav. Najbolj se je vse skupaj seveda poznalo na osemtisočakih. Na Gašerbrumu 2, ki je najbolj obiskan pakistanski osemtisočak, sta letos dosegla vrh samo dva alpinista. Na Broad Peaku ni uspelo prosti na vrh nikomur. Prav tako ni nihče stopil na najvišjo točko K2. Še najbližje je bil Španec Jorge Ecoagoachea, ki je sam prigazil do 12 metrov pod vrh, a si ni upal nadaljevati zaradi klože. Veliko odličnih alpinistov, ki so letos poskušali na K2, se je obrnilo na višini 8300 metrov. V zadnjih desetih letih je K2 »dovoli« alpinistom na svoj vrh samo v petih letih.

Še največ uspeha je bilo to sezono torej na Gašerbrumu 1. Na vrh so se med drugim povzpeli korejska alpinistka Oh (to je bil zanjo že 13. osemtisočak), Finec Veikka Gustaffson, ki je z uspešnim vzponom zaključil svoje zbiranje 14 osemtisočakov, na najvišjo točko pa se je povzpел tudi 70-letni Španec Carlos Soria.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

O Kleku

Zelo me je razveselil zapis gospoda Škodiča o Kleku. Seveda mi je kot Hrvatci in planinki dobro poznan. Z Reke smo na Klek potovali z vlakom, ker pametnih avtobusov ni bilo. Vendar Ogulin nima postaje na progi Zagreb-Reka, zato smo morali izstopiti v Oštarijah in tam prestopiti na nekakšen čuden lokalca, na kateriga je bilo treba čakati več ur. Z Reke smo odpotovali v soboto popoldan, pod noč prišli v Oštarije in se utaborili na postaji v nekoliko

primitivnem počivališču za železničarje, to je bilo nekaj nagnjenih pultov, na katerih se je dalo lepo počivati. Tako so počivali tudi železničarji, če so imeli kako urico prosto. Nekoč so prišli, ko smo mi tam počivali, in so se menili: »Šta rade ovi fiskulturnici ovde?«¹ »To su neki

nogometiši.«² »Nisu, ima i drugarica.«³ »Da nam ne ostave kakve buhe.«⁴ Ena od 'drugaric'⁵ jim je jezno odgovorila: »Nači ćete ih prilikom inventure!«⁶ Ko smo potovali v Zagreb, smo z vlaka vedno gledali Klek. Otrokom so nam govorili, da tam spi kraljevič Marko. Saj res, gora ima podobo spečega moža; Klečice so za noge ...

Ogulin je zelo zanimiv kraj. V ogulinski frankopanski trdnjavi so bili v času prve Jugoslavije zaprti mnogi komunisti, med njimi tudi Tito. V Ogulinu se je rodila hrvaška pisateljica Ivana Brlić - Mažuranić - njen doprni kip krasi ogulinski trg. Na hiši, ki je zgrajena na mestu njene rojstne hiše (ki so jo podrli), je spominska plošča, ki jo je financiralo gozdarsko podjetje, ko je prevzelo zemljišče in tam gradilo. Ivana je tam preživela prva leta življenja in bajke, spletene okrog Kleka, so nanjo zelo vplivale - kar je videti v njenih Pripovedkah iz davnine. Kar zadeva brezno Đulin ponor: tako se imenuje po Đuli (Julki) Frankopanski, ki je tam končala zaradi nesrečne ljubezni - ne vem, ali prostovoljno ali so jo vrgli noter.

Nada Kostanjević,

Dom starejših občanov Ajdovščina

² To so neki nogometiši.

³ Niso, vmes so tudi ženske.

⁴ Da nam ne bodo pustili bilo.

⁵ Prisotnih.

⁶ Naši jih boste ob inventuri!

LITERATURA

Brez ledenih viharjev ...

Življenje alpinista, Pavle Kozjek in soavtorji, Didakta, Radovljica, 2009.

»Se ni vsak od nas sredi obujanja lepih spominov kdaj pa kdaj za hip ustavil, zamislil in se potihem vprašal: zakaj pa sem potem sploh odrinil v ta okrutni, za življenje neprimeren svet? A tega zlepa ni kdo izrekel na glas, saj smo vsi vedeli, da brez ledenih viharjev ne bi znali prav ceniti prijazne toplot.« Stavek iz knjige **Življenje alpinista** je zapisal njen avtor, **Pavle Kozjek**. In stavek odraža pravzaprav življenje samo: brez preizkušenj, najmanj pa brez truda, ne znaš ceniti dosežkov, miru, sproščenosti. Pavle je do dobra preizkusil samega sebe, svojo voljo in moči, in ko se je zdelo, da je našel umirjeno pot, ga je gora spet poklicala. Kot tolikokrat je šel visoko na grebene iskat nekaj, česar tam gori sploh ni izgubil, kot pravi v enem svojih zapisov. Avgusta 2008 je stopil na tisto stran gore, ki sega v onostranstvo. V dolini so ga čakali njegovi, čakali so prijatelji, čakali vsi, ki jim je že obljubil tudi knjigo o svojem življenju - življenju alpinista. Zaman.

A gradiva je bilo dovolj in po letu dni je pred nami odlična knjiga, ki na skoraj tristo straneh izčrpno prikaže pot alpinista Pavleta Kozjeka. Zapise je zbral in uredil Marjan Žiberna, fotografsko gradivo pa Urban Golob. Večji del besedila je iz Pavletovih dosedanjih objav v različnih revijah (Planinski vestnik, Grif ...), odlično pa ga dopolnjujejo prijatelji in soplezalci, s katerimi je napredoval preko sten, drgetal v himalajskih vesnah in vriskal z vrhov domačih gora. Na koncu knjige so občutene besede zapisali tudi Pavletova žena Nada s hčerko Ano Karin in Pavletova sestra Urška. Miha Lapreht je v uvodnem prispevku Simfonija za Pavleta rekel: »Simfonija je del težkega in plemenitega bremena, ki nam ga je nehote naložil prijatelj, ki je vsakomur od piščoeh v pričujoči

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana

T: 01 2410 656,

E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gornišstva, alpinizma, fotomonografij in potpisov

Mark F. Twight and James Martin:

EXTREME ALPINISM

Climbing light, fast & high

The Mountaineers Books, 7. izdaja, 2008

(mehka vezava;

238 strani; barvne fotografije; cena 23,86 €)

¹ Kaj delajo tu ti rekreativci?

monografiji podelil del sanj in uresničene hrepenenja.« Vsakomur, ki bo podrobno prebral drugi del knjige, kjer so zbrane Pavletove kolumne, bo plemenita naloga jasna. Kajti prav v kolumnah je Pavle najbolj Pavle, tak, kot smo ga po zadržanem videzu lahko le slutili, po dejanjih pa vedno znova prepoznali. Ko je bilo najtežje, je drugim pomagal nositi težke nahbntnike. Ko je bilo treba goro pustiti tako, kot si jo dobil, se je nanjo odpravil brez kisika in sam. Ko je bilo treba svetu zakričati resnico o okrutnem rvananju kitajske vojske s Tibetanci, si ni pomišljal in objavil slike poboja. Etika na višini – tako je naslovil eno od svojih kolumen. Čeprav je pisal o gorskih višinah, je nehote sporočil tudi, kakšna je njegova etika. Na višini! Ni čudno, da je knjiga, čeprav Pavle medijsko ni bil najbolj »hrupe«, in predstavitev privabila mlade in stare. Tiste, ki mu bodo sledili navzgor, in tiste, ki so s Pavletom plezali in ga srečevali v stenah.

Pavletova bera vzponov in odprav naredi vtis. Pet osemstisočakov: Everest brez kisika in sam, prvenstveni vzpon na Čo Oju v štirinajstih urah in pol (zanj je dobil nagrado Zlati cepin) pa prvenstveni Slovenski steber v Šiša Pangmi na alpski način in dva osemstisočaka v petih dneh – Broad Peak in Gašerbrum II. Kar nekajkrat je zmanjkalo sreče tik pod vrhom: Jalung Kang, K2, Daulagir. Ko je leta 1987 bivakiral brez opreme tik pod vrhom slednjega, se je komaj rešil in v dolino prišel izčrpan in pomrznjen. A to ga ni spremenilo in z dolgega in mučnega povratka se ga lztok Tomazin takole spominja: »Ljudje smo v stanju boleznii in trpljenja pogosto zlovoljni, umaknjeni vase in hkrati zopno ekstravertirani, ko del svoje stiske zlivamo po drugih, Pavle pa je ostal tak, kot ga imam v spominu ves čas odprave: prijazen, dobrovoljen, umirjen in vztrajen.«

Gotovo pa so najlepši kar Pavletovi lastni spomini na gore, ki so mu bile še posebej pri srcu – na domače Julijce, na Dolomite in na južnoameriške Ande. Kar neverjetne so zgodbe o dobi »tekanja« po naših stenah – tri Skalaške (Špik, Škrlatica in Triglav) v enem dnevu, pa pet smeri v Travniku in Šitah v enem dnevu, vzponi in sestopi, kot bi se pajek sprehajal bo belih apnenčastih stenah naših gora. Tudi v Andih si ni dal počitka in zavedal se je, da v gorah ni zabave – svojo smer v Južnem Huandoyu je poimenoval kar z No fiesta hoy dia (Danes ni zabave). Knjiga Življenje alpinista ni le spomin na Pavleta Kozjeka, ni le kronika njegovih odličnih vzponov, je tudi bogata in zgovorna osvetlitev preteklih štirih

desetletij našega alpinizma, ki mu je Pavle dal posebno noto. Knjigi je priložen tudi DVD s skoraj poldrugo uro filmskega gradiva o avtorju: vzpon na Cerro Torre, Slovenski steber v Šiša Pangmi, Tri Skalaške, Čopov steber (Pavle tam nastopa kot filmski igralec – dvojnik – in igra legendo, Jožo Čopa), pa še dva dokumentirana podviga iz Andov (Južni Huandoy in Trapecio). Predvsem pa je knjiga živ in plemenit spomin na človeka, ki kljub drugačni smeri razvoja pri obiskovanju najvišjih gora ni odstopal od svojega prepričanja: na goro naj gredo tisti, ki to sami zmorejo, na karseda prvinski način, pri tem pa naj upoštevajo nenapisana pravila, ki so si jih alpinisti skozi številne generacije določili sami. Kolumne Kraji, kamor se vračamo, Naprej izpod previsa, Ne nagibajte se ven, Etika na višini in Nostalgija so Pavletove najbolj osebne. Vse pa povedo besede, ki jih je Pavletu na povratku iz Biokova izrekel postarani pastir: »Mora nešto da traži čovik ... (Nekaj pač človek mora iskati).« Iskanje nečesa, pa čeprav nisi ničesar izgubil. Bralci bodo v knjigi Življenje alpinista gotovo našli nekaj: etiko in plemenitost, o katerih danes le redkoko govori. Pavle je!

Marjan Bradeško

Jezerko

Jezerko, planinsko-izletniški vodnik, Irena Mušič, Planinska zveza Slovenije, 2009.

Kadar koli smo se pripeljali na Jezerko, se nam je mudilo. Zjutraj, da bi čim prej vstopili v steno, po končani turi pa na pivo ali kuhano vino. Nikdar se nisimo posvetili dolinskim znamenitostim. Ne trdim, da bo zdaj, ko sem prebral simpatično knjižico Irene Mušič, v kateri brez patetike, preprosto in privlačno opisuje zeleno dolino med visokimi gorami, nad lepotami katere se je navduševal že Rudolf Badjura leta 1922 v

svojem Vodniku po jugoslovanskih Alpah (Jugoslovenske Alpe: lečilišta, letovišta, kupatila, prirodne znamenitosti, izleti, alpske ture. 1. deo. Slovenija), kaj drugače. Še vedno se nam bo mudilo. Toda zdaj si bo treba vzeti čas za izlet z družino ali s prijatelji, ki niso ravno zagrizeni hribolazci, in si ogledati Šenkovo domačijo, staro cerkev sv. Ožbolta, Jenkovo kasarno, Ankova slpova in ostale znamenitosti prelepe doline, ki je še vedno nekoliko odmaknjena od glavnih prometnih in turističnih tokov.

Ko sem zapisal prelepe, se mi je pred očmi pojavila slika pomladi v Makekovi Kočni – v svežem zelenilu doline beli cvetovi češenj, visoko v hribih zasneženi vrhovi, nad vsem tem pa po brezhibni modrini neba plavajo izgubljeni oblaki. Pravljica!

Vodnik je razdeljen v več tematskih poglavij. V Predgovoru sta predstavljeni lega in kratka zgodovina kraja. Ste vedeli, da je bilo tu nekoč ogromno ledeniško jezero, ki se je do 15. stol. že skoraj izsušilo? Sledijo Praktični napotki s koristnimi informacijami, kot so razne telefonske številke in elektronski naslovi ter delovni čas Turistično-informativnega centra Jezersko, seznam planinskih koč in razlaga klasifikacij poti. Nekaj besed je namenjenih tudi primerni opremi, ki je potrebna za določeno vrsto izleta oziroma planinske ture. Tudi Društvu gorske reševalne službe Jezersko, za katero upam, da je ne boste potrebovali, je posvečenih nekaj stavkov. Na koncu poglavja so naštetii vsi trije primerni zemljevidi.

Sledijo dolinski sprehodi in izleti, ki so razdeljeni v tri sklope: slikovit dolinski sprehod po Jezerskem, Makekova Kočna ter planinska izleta do Češke kočice na Ledinah, po domače Vadinah. Naslednje poglavje zajema sredogorske izlete na Veliki vrh, Goli vrh, Virnikov Grintovec, Stégovnik, Pristovski Storžič in Vratca. V zadnjem poglavju najdemo predstavljene visokogorske ture. Z nekaterimi od njih se ni »za hecatii« in jih jemati z levo roko, saj zahtevajo dobro kondicijo in zanesljiv korak. To so ture na Ledinski vrh, Jezerko Kočno, Grintovec, Dolgi hrbet, Skuto, Koroško in Kranjsko Rinko ter Veliko Babo. Pri vseh turah so podani višinska razlika, potrebna oprema in čas vzpona, sestopa ter skupno trajanje ture. Pri nekaterih izletih so poudarjene tudi značilnosti, na primer: »Vzpon poteka v zadnjem delu po strmem pobočju, ki lahko, posebej pri sestopu v mokrem, postane nekoliko sitno.« (str. 47). Po opisih sodeč je avtorica prehodila vse

opisane poti, zato kar verjemite temu, kar govori.

Vodnik krasijo lepe fotografije, nekatere so dvostranske. Skratka, pred vami je nova priročna knjižica z vsemi napotki, ki jih potrebuje planinec, da doseže zastavljeni cilj, če mu telesna pripravljenost in vreme dopuščata.

V vodniku sicer ni zemljevidov, vendar se osveščen planinec nikoli ne poda na turo brez primerne karte. S seznamom uporabljene (in uporabne) literature se knjižica zaključuje.

Za konec naj vam izdam svojo najljubšo turo. To je vzpon na Veliko Babo. Veličastna grebenska tura, na kateri boste uživali v razgledih na obe strani – avstrijsko in slovensko – ter na severna ostenja prvakov Kamniško-Savinjskih Alp. Grebena še niso degradirali z železnimi pomagali, zato na njem ne bo gneče. Priporočam dostop od Kranjske kočice in sestop preko Jenkove planine. Če imate dovolj časa in volje, lahko mimogrede skočite še na Goli vrh. Potem se bo tudi vam mudilo na pivo ali kuhano vino.

Mire Steinbuch

Za pustolovce

Bled in Bohinj, pustolovski vodnik, Mojca Stritar et al., Kibuba, Ljubljana, 2009.

Pogled na naslovnico je prav vratolomen. Silhuete adrenalinskih športnikov visijo s sten, s kolesom drvijo v prepad, preskakujejo globine ... Brez strahu! Vsebinsko ni tako hudo drzna in tudi tisti, ki jim zadostuje miren sprehod na bohinjsko Rudnico, bodo prišli na svoj račun. Je pa nekaj, po čemer se ta »pustolovski« vodnik gotovo razlikuje od drugih – zaradi zgoščenih in jedrnatih informacij od uporabnika zahteva, da se pač nekoliko znajde, da malo raziskuje, da pogleda na zemljevid – predvsem pa, da dobro opazuje okolico,

naravo, po kateri hodi, kolesari, pleza ali soteska. Te štiri dejavnosti so namreč našle mesto v pustolovskem vodniku Bled in Bohinj. Kar je vredno vse pohvale, je, da avtorji predlagajo večkrat tudi kombinacije – npr. s kolesom do vznožja, potem pa peš. Pustolovsko dogajanje se odvija na sedemintridesetih mestih oziroma področjih v južnih pobočjih Karavank, v okolici Bleda in v Bohinju – seveda tudi v gorah, za katere sta Bled in Bohinj izhodišči.

Že na začetku vodnička, ki naj bi ga med uporabo zmočili, zmečkali ali raztrgali (to pomeni, da je lep čas služil svojemu namenu!), nam avtorji po svojem izboru ponudijo najturo, najkolesarjenje, najplezališče, naj-sotesko ... Za vsako od dejavnosti so avtorji izdelali tudi kategorije ocenjevanja – pohodništvo in kolesarstvo, denimo, imata naslednje: zahtevnost (tehnične težave), napornost (fizični napor) in orientacija (težavnost iskanja poti). Uvodni del bralcu postreže tudi z osnovnimi nasveti, kako se vsakega podviga lotiti, da bo varen in predvsem, da bo udeleženec odnesel lepe spomine. Zemljevid na notranjem zavihku nam pokaže, da je največ izletov v okolici Bohinja, po dejavnostih pa je razdelitev taka: dve soteskanji, pet plezanj, dvanajst kolesarjenj in osemnajst pohodov (eno- ali večdnevni). Vsaka enota je uvodoma predstavljena s kratkim opisom in osnovnimi podatki, ki vključujejo tudi seznam zemljevidov, predlaganih koč, opise izhodišč, vzponov, spustov, skice smeri (pri plezališčih), morebitna opozorila, pregledne skice poti ipd. Vse zares kratko, jedrnat, brez veliko besed. Za mnoge navidez premalo. Ampak – saj to je pustolovski vodnik, ki nekako postavi »miljne kamne« na pot, vse vmes pa moramo najti sami. Mislim, da vsakdo, ki je vsaj malo izkušen, ne bi smel imeti težav – izhodišča imajo celo podatke za navigacijski sistem GPS. Kar je novost v naših vodnikih, pa sta okvirčka »Če hočete več« in »Če hočete manj«. Saj že stavek pove vse – komur ni dovolj opisana tura, pokaže še v okvirček, ki mu ponudi več – in nasprotno, če si zaželite lenobnosti, boste pogledali tja, kjer piše, kako pot ali kolesarsko turo skajšati. Dodaten okvirček občansko ponudi še kakšno informacijo »Ob poti«, zanimivi pa so tudi opisi rož (narcise), ptic (kavke), dejavnosti (kovaštvo, železarstvo, čebelarstvo), zgodovine (rapalska meja) – skratka tistega, po čemer je določena pot v vodniku lahko prepoznavna.

Vodnik je zelo bogat tudi s številom fotografij, ki so oblikovalsko

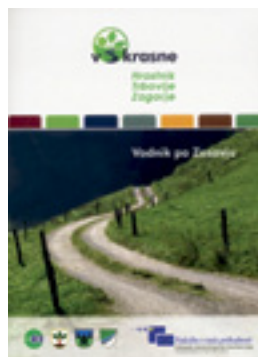
zanimive – posebej panorame se pogosto umetno podaljšajo (ali pa so obrezane) v silhuete gora. Tako da včasih kar nekaj časa gledaš, kaj bi tisto bilo, potem šele ugotoviš, da se je oblikovalec v adrenalinskem slogu lotil tudi fotografij. Skratka, vse je zelo dinamično. Kot se za tak vodnik spodobi.

Na kratko – nov, zanimiv pristop, ki bo našel tako privrženca kot tiste, ki jim bo v takem vodničku vedno »nekaj manjkalo«. Torej – v vodničku je veliko idej, dovolj osnovnih smernic, pester izbor dejavnosti in vse, kar mora uporabnik dodati, je – pustolovska žilica. Resnici na ljubo, le kanček raziskovalnega duha in dober zemljevid, pa se boste z vodničkom v okolici Bleda in Bohinja imeli prav lepo. Ker je vodniček izšel v zbirki VEN! Outdoor Slovenia, lahko rečemo le še: Pojdite torej ven.

Marjan Bradeško

Knjiga, ki vabi (ne pošilja!) bralca v tri krasne

V 3 krasne, vodnik po Zasavju, Roman Rozina, Regionalni center za razvoj, Zagorje ob Savi, 2009.

Da ne bo nesporazumov: tri krasne (občine) so Hrastnik, Trbovlje in Zagorje, kamor vabi novi vodnik po Zasavju. Vabi že z naslovnico, na kateri se vije prijazen kolovoz in izginja za zelenim gričkom. Le kaj se skriva za njim? Marsikaj! Kdor ima kdo ve od kdaj in kdo ve od kod predstavo o »črnih revirjih«, pustih in umazanih od rudarstva in industrije, se moti. »Zasavje je vseh barv,« zatrjuje uvodno besedilo *Natura 2000*. Knjiga sprejme bralca z nekaj smešnicami na račun tistih časov, ki še niso pozabljeni in spomini nanje sploh ne smešni, smešno (in še bolj nespametno) pa se je oklepati stereotipov, ki ne držijo več.

Ko izpod zavihka potegnemo zemljevid, spoznamo, čemu služi sedem barv, ki nas pozdravljajo že z ovitka; z njimi so na zemljevidu in v knjigi označena območja, predstavljena v tehle

poglavjih (že iz naslovov se vidi, da je Zasavje kot nalašč tudi za ljubitelje narave, še posebno hribov): *Do izvirov izlaških vodotokov*, *Med zagorskimi hribi*, *Mesto, ki je poglano iz premoga* (Trbovlje), *V objemu Bobna in Brnice* (Hrastnik; na zemljevidu pogršam imeni vodá iz naslova), *Vzpeti svet nad sotesko Save*, *Na razgledni stehi Zasavja* in *Pod zasavskim Triglavom*.

Na začetku vsakega poglavja je zemljevid obravnavanega območja z vrisanimi znaki, ki nam povedo, kje dobimo informacije, kaj zanimivega lahko vidimo in počnemo (naravne, kulturne, zgodovinske zanimivosti, šport in rekreacija), kje nas nahranijo in prenočijo, kje lahko kaj opravimo (bencinski servis, tržnica, pošta, banka, zdravstveni dom, lekarna, policijska postaja ...). V prvih štirih poglavjih so tudi zemljevidi največjih krajev: Lzlak, Zagorja ob Savi, Trbovelj in Hrastnika. Marsikaj, kar si zasluži še posebno pozornost, je našlo nekaj več prostora v razdelkih *Zadržan korak* (zanimivosti, kraji, kjer se je vredno ustaviti), *Zaposleni čuti* (poti, plezališča, prireditve, kulinarika), *Natura 2000* (posebna naravna območja, rastline, živali), *Tu so živeli* (z Zasavjem je povezanih mnogo pomembnih in zanimivih ljudi), *Čigava so to imena* (po kom se kaj imenuje). Tisti s presežkom časa in energije bodo našli še kaj pod naslovom *Potujemo*. Med vsem naštetim so natreseni koristni naslovi (»navadni«, elektronski, spletnih strani) in telefonske številke. Knjiga je tudi prijetna za oko. Številne barve pomagajo razločevati območja, teme in vrste podatkov, vsebino pa bogato dopolnjuje množica lepih in/ali informativnih fotografij. Format je priročen, papir in ovitek pa dovolj trpežna za druženje z vsem, kar se utegne znajti v pohodnikovem ali planinčevem nahrbtniku ali žepu.

Čeprav je vodnik silno pisan in nabit s podatki, je prijazen in pregleden, zelo pa pogršam – ne prvič v taki knjigi – abecedno kazalo. Na primer ob zapisu o Antonu Sovretu na strani 154 se spomnim, da sem nekje v Zasavju že videla oznake za Sovretovo pot. Na tej strani ni omenjena – kje naj jo iščem? Ali nasprotno: opis Sovretove poti na strani 158 pravi, da se imenuje po filologu Antonu Sovretu. Sicer je precej verjetno, da nekje v vodniku kaj piše o njem, toda kje? Pomagal bi že, če bi nas pisec na strani 154 napotil tudi na stran 158 in nasprotno, a pri tolikšni množici podatkov bi bila zares dobra rešitev le abecedno kazalo.

Projekt *Natura – Turistične zanimivosti Zasavja* Regionalnega centra za razvoj

iz Zagorja so finančno podprli predstavljene občine in Evropski sklad za regionalni razvoj, zato vodnik delijo brezplačno. Prijazno.

Mojca Luštrek

IZ DEJAVNOSTI PZS

Sporazum o sodelovanju med PZS in NMA

10. oktobra 2009 je v Portu na Portugalskem potekala redna generalna skupščina UIAA, Mednarodnega združenja za planinstvo, alpinizem in plezanje, v katero je včlanjenih več kot 80 planinskih organizacij z vsega sveta. Planinska zveza Slovenije in Nepalska planinska zveza (NMA) sta podpisali nov, dopolnjen in usklajen sporazum o sodelovanju, ki se nanaša na sodelovanje na področju usposabljanja članov NMA, ki sodelujejo pri vodenju trekingov in odprav, ter višinskih nosačev. Slovenska vodniška šola je v Nepalju začela delovati že pred 30 leti, pred letom dni pa je zastala zaradi reorganizacije in spremembe politične ureditve Nepala. Sedaj spada NMA v okvir Ministrstva za turizem in civilno letalstvo države Nepal. Sporazum se navezuje tudi na področja planinskega, alpinističnega in naravovarstvenega sodelovanja. Sporazum sta podpisala novi predsednik NMA Zimba Zangbu Sherpa in predsednik PZS Franc Ekar. Ob podpisu sodelovanja je bila navzoča celotna delegacija UAAA (Združenje azijskih planinskih zvez) s predsednikom Ang Tshering Sherpo, prejšnjim predsednikom NMA, na čelu. Za sodelovanje s PZS so dali pobudo tudi predstavniki Kanade in Nove Zelandije, ki so bili ravno tako prisotni pri podpisovanju sporazuma med NMA in PZS.

Indok PZS

69. redna skupščina UIAA

Od 6. do 11. oktobra 2009 je v Portu na Portugalskem potekala 69. redna generalna skupščina UIAA – Združenja planinsko-alpinističnih zvez z vseh celin sveta. Prva skupščina UIAA je bila leta 1934. V času druge svetovne vojne (med letoma 1940 in 1946) sklicev skupščine ni bilo, letos pa je torej potekala že 69. skupščina zveze UIAA. PZS je bila v UIAA tako rekoč ves čas navzoča, a je bilo njeno članstvo vezano na Planinarski savez Jugoslavije. UIAA združuje 83 rednih članic – planinskih, alpinističnih in smučarskih organizacij nacionalnih zvez iz 58 držav. PZS je redna in polnopravna članica vse od razglasitve samostojnosti Slovenije. Ker skupščine potekajo po vsem svetu, tudi v najbolj oddaljenih krajih, so se jih slovenski predstavniki redko udeleževali, razen tistih, ki so bile sklicane v Evropi. Prva skupščina UIAA v Sloveniji je bila leta 1951 na Bledu, prvič v samostojni Sloveniji pa leta 1997 v Kranjski Gori. Letošnje zasedanje UIAA je spremljala radovednost, kako bo potekala razprava o članstvu DAV in OEAV; obe planinski veblesili s skupaj več kakor milijon člani sta namreč lani iz združenja UIAA izstopili. Iz UIAA je odšlo tudi nekaj zvez, ki se ukvarjajo s športnim plezanjem in turnim smučanjem – te so se organizirale v novih zvezah. Na letošnjo generalno skupščino je vodstvo UIAA predsednika DAV in OEAV povabilo kot posebna gosta. Medtem ko se Nemci vabilu niso odzvali in niso poslali niti opravičila, se je novi predsednik avstrijske planinske zveze Madek vabilu odzval. Bil je dejaven opazovalec dogajanj in skupščine, a vprašanje vrnitve OEAV v UIAA ostaja odprto. Predsednik UIAA je Kanadčan Mike Mortimer, ki je odlični poznavalec

Predsednik NMA Zimba Zangbu Sherpa in predsednik PZS Franc Ekar

Slovenije, saj rad dopustuje v Gornjesavski dolini. Izpostavil je željo, da se UIAA razširi na vsa območja, še posebej na tista, kjer je veliko pohodnikov.

Letni promet UIAA je povprečno 450.000 CHF, v letošnjem letu pa je načrtovano, da bo ta priliv za 50.000 CHF nižji. Pričakuje se za okoli 16.000 CHF izgube.

Veliko časa je bilo namenjenega Tirolski deklaraciji, ki je nastala v okviru OEAV, DAV ter Deželne vlade Tirolske in tudi v navzočnosti predstavnikov UIAA v Innsbrucku v mednarodnem letu gora (6. do 8. 9. 2002). Listina temelji na etičnem odnosu do gora in gorskega sveta, vsebuje tudi zapise za vrednotenje športnih dosežkov v gorah. Listina bi po šestih letih potrebovala določene dopolnitve. Ko so med drugim predlagali, da bi se spremenilo tudi ime deklaracije ('deklaracija Porto'), spremembe niso bile izglasovane. Prenovo Tirolske deklaracije so tako prepustili ožji skupini, ki naj listino še enkrat temeljito in strokovno prouči.

Predstavljena so bila natančna in jedrnata poročila komisij za varnost, zaščito, ledno plezanje, mladino, medicino, antidoping ... Veliko govora je bilo tudi o novih idejah: o planinskih postojankah, oblikovanju finančnih skladov, gorskih kulturnih področjih, muzejih, knjižnicah in filmskih festivalih. Posvetili smo se tudi podnebnim razmeram, ki vplivajo na gorski svet. V razpravi smo se dotaknili tudi Slovenije, še posebej zaradi obojestranskega sodelovanja z Novo Zelandijo in Kanado. Na novo podpisani sporazum z Nepalom (NMA) je bil odlično ocenjen in sprejet. Komisiji, ki ji predseduje Silvano Calvi, je bil predstavljen nastajajoči Slovenski planinski muzej. V poročilih se niso izognili odlični oceni organizacije tekmovanja v lednem plezanju v Mojstrani.

Slabo vreme je povzročilo, da se je moral načrtovani program v nacionalnem parku Peneda spremeniti in skrajšati. Obisk slovenskega delegata na redni skupščini UIAA po 10 letih je bila pravzaprav izpolnjena obljuba predsednika PZS na neposredno povabilo UO in predsednika UIAA, ki je bilo izrečeno letos na Bledu. Sodelovanje na skupščini je bilo smiselno zaradi tehtanja stališč, ali je še smiselno ostati član UIAA ali pa se morda odločiti tako kakor Nemci in Avstrijci. Stroški so zares veliki, pa tudi delovanje je bolj načelno in oddaljeno. Največja vrednota je spoznavanje in zblíževanje ljubiteljev gora, uporabnikov gorskega sveta, ki imamo iste cilje, enake dolžnosti in obveze, kako gorski svet ohraniti v kar

najpopolnejši prvobitnosti in izvirnosti. Gostitelji planinske organizacije Portugalske (Portuguese Alpine Club) so se vsestransko trudili in prizadevali za dobro izvedbo generalne skupščine UIAA. Želeli so se predstaviti kot pravi planinci, alpinisti in plezalci. Delegati so potrdili lokacije naslednjih skupščin UIAA: leta 2010 bo v Italiji (Bormio) in leta 2012 v Nepalju (Katmandu), s čimer se želi Nepalcem z najvišjimi gorami sveta dati posebno priznanje.

Franci Ekar

Usposabljanja za varuhe gorske narave

Usposabljanje je potekalo v sklopu treh pomladnih vikendov na različnih lokacijah. Prvič smo se sestali v aprilu, na Gorjancih, v prijaznem planinskem domu Gospodična. Naslednji mesec smo bili na Krkavcu v planinski koči PD Kranj in v juniju na Vršiču. Obdelali smo vse predvidene teme, čeprav so nas grozeči oblaki vseskozi preganjali, pa tudi vse načrtovane terenske vaje. Vrhunsko usposobljeni predavatelji so nam podali zanimive teme in tudi ob temah, ki so na videz suhoparne, kot je zakonodaja, nam res ni bilo dolgčas. Naravo je resnično potrebno dobro spoznati, da jo sploh lahko varuješ. Pisne izpite smo, po besedah naše mentorice Rozalije Skobe, zelo uspešno opravili vsi. Za pridobitev naslova varuha gorske narave pa smo do 20. avgusta izdelali še seminarske naloge na naravovarstveno temo. Na koncu je PZS, KVG N in seveda Slovenija bogatejša za 18 novih varuhov gorske narave. Ta trenutek nas je v Sloveniji že 144.

Zaključno srečanje s slavnostno podelitvijo diplom udeležencem usposabljanja je bilo v soboto, 26. septembra, v organizaciji primorskih gostiteljev, tudi udeležencev usposabljanja: PD Križna Gora, Društva za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora in PD Idrija. Sestali smo se v Ajdovščini in popoldne spoznavali območja, ki jih pokriva gostujoča društva. Pridružila sta se nam tudi podpredsednik PZS Rudolf Skobe in predsednik MDO Posočje Gregor Rupnik. Po zanimivi, pravi gorski cesti smo se mimo zlovesčega plazu Slano blato povzpeli na Predmejo. Na Vrh Jone ob spomeniku Materi Gorjanki smo prisluhnili besedam člana društva Gora Emilu Velikonji o Gori in Gorjanih, ponosnih prebivalcih planote nad Vipavsko dolino, ki je bila naseljena že pred več kot 400 leti. Elvica Velikonja nam je približala geografske, geološke in botanične značilnosti. Podelitev diplom je potekala v planinski koči na Javorniku, kjer so nas pričakali še

ostali gostje: predsednik PZS Franci Ekar, predstavniki društev organizatorjev, predstavniki PD, ki upravlja s kočjo in še mnogi drugi planinski prijatelji. Obnovili smo pestro zgodovino planinskega dogajanja na Javorniku, zgodovino PD Križna Gora iz Podkrajja, PD Javornik iz Črnega Vrha, PD Idrija in zgodovino razvoja KVG N. Predsednik PZS in podpredsednik Rudolf Skobe sta nam nato skupaj z mentorico Rozalijo Skobe podelila diplome, majice, izkaznice in prvič tudi letos izdelane nove značke varuhov gorske narave, na kateri je upodobljen cvet svišča.

Anka Vončina

Obisk pri poveljniku sil Slovenske vojske

V torek 13. oktobra sta predsednik PZS Franci Ekar in generalni sekretar Danilo M. Sbrizaj obiskala poveljnika sil Slovenske vojske, brigadirja Alena Gedra. Na delovnem obisku so se sogovorniki dogovorili o nadaljnjem sodelovanju PZS in SV.

PZS potrebuje pomoč helikopterjev SV zlasti pri prenosu tovorov za akcije markacistov na planinskih poteh, na mesta, kjer druge oblike prevoza niso možne, pa tudi pri prenosu materiala za obnovitvena in vzdrževalna dela na planinskih kočah.

Predsednik PZS Franci Ekar je brigadirju Alenu Gedru izročil priznanje PZS – srebrni častni znak – kot zahvalo za dosedanje sodelovanje in pomoč.

Danilo Sbrizaj

Sodelovanje Krke in PZS

Konec junija letos je bila podpisana pogodba o sodelovanju med PZS in Krko glede označevanja in vzdrževanja 15 planinskih poti po vsej Sloveniji. Osnovni moto je, da je planinstvo ena izmed najbolj zdravih športnih dejavnosti in primerno za vse starosti – tudi starejše, saj jih ohranja vitalne in zdrave. Zato so se v Krki odločili, da pomagajo PZS tako, da bodo prevzeli stroške označevanja in vzdrževanja 15 planinskih poti za obdobje petih let, pri tem pa bodo tudi predstavljali svojo dejavnost in produkte.

Na PZS in v Krki smo prepričani, da bomo s tem prispevali k ozaveščanju in usmerjanju ljudi v gibanje v naravi in v zdrav način življenja. Pohodniki, ki bodo prehodili te planinske poti in zbirali Krkine planinske žige, bodo tudi nagrajeni.

Seznam poti je naslednji:

1. Šmarna gora
2. Gorjanci (Gabrje–Gospodična)
3. Prekmurje, po delu Pomurske poti od Bogojine do Murske Sobote

4. Pomjan–Strunjan, po delu poti E6
5. Lisca
6. Planina v Podbočju
7. Polhogradska Grmada iz Polhovega Gradca
8. Legastja–Sveti Jakob–Katarina–Grmada
9. Slavnik
10. Čaven
11. Boč
12. Rogla–Ribniška koča
13. Peca
14. Raduha
15. Viševnik (Pokljuka)

Več podatkov najdete na Krkini spletni strani: <http://www.krka.si/sl/o-krki/druzbeno-odgovornost/krkine-planinske-poti>.

Svečana otvoritev prve s skupnim sodelovanjem označene poti na Šmarno goro iz Šmartnega je bila v petek, 9. oktobra, ob 16. uri, sledili pa so Gorjanci v soboto, 10. oktobra, in Prekmurje (Bogojina–Murska Sobota) 24. oktobra. Letos bosta še otvoritvi poti Pomjan–Strunjan 7. novembra in na Lisco 14. novembra. Otvoritve ostalih poti bodo v spomladanskih mesecih 2010 od marca do konca junija.

*Komisija za planinska pota
Tone Tomše*

NOVICE IN OBVESTILA

Šestdeset let PD Velenje

V začetku oktobra so planinci PD Velenje praznovali svojo 60-letnico, ki so jo zaznamovali z vrsto prireditev. Najprej so pripravili fotografsko razstavo »60 let PD Velenje«, nadaljevali so s svečano akademijo in predstavitvijo zbornika, zaključili pa s srečanjem planincev na Paškem Kozjaku.

Podpredsednica PD Velenje Irena Brložnik sporoča udeležencem srečanja na Paškem Kozjaku »poslanico« PD Velenje FOTO: FRANC MARŠNJAK

Praznovanje sovpada s praznovanjem 50-letnice MO Velenje.

Bogat izbor fotografij za foto razstavo sta pripravila Franc Maršnjak in Marko Pogačnik. Prikazan je bil kronološki pregled pestre dejavnosti, aktivnosti, dela in življenja društva. Osrednja prireditev je bila svečana akademija s predstavitvijo zbornika 60 let PD Velenje. Prireditev je potekala v Domu kulture v Velenju, njena rdeča nit pa sta bila rast društva in povezovanje vseh generacij planincev, od starejših preko srednje generacije do mlade generacije vodnikov in najmlajših planincev. Polna dvorana je odraz povezovanja prebivalcev Šaleške doline z gorami. Pester program svečane akademije je pričel Mešani pevski zbor Gorenje z Aljaževo Oj, Triglav, moj dom. Slikovite fotoprojekcije so nazorno prikazale celotno delovanje PD Velenje v vseh šestdesetih letih. Sproščen zaključek so s svojim nastopom pričarali člani Šaleškega študentskega okteta (ŠŠO), ki premore kar štiri vodnike PZS, člana in predsednika Mladinske komisije pri PZS.

Slavnostni govornik na akademiji je bil Srečko Meh, župan Mestne občine (MO) Velenje in pokrovitelj prireditve, ki je v svojem nagovoru posebej izpostavil pomembno vlogo prostovoljstva v društvih in organizacijah civilne družbe ter orisal pomen in vlogo tisoččlanskega PD Velenje v MO Velenje. Poleg številnih planincev in planink, prijateljev društva, predsednikov sosednjih društev sta bila med gosti tudi podpredsednik PZS Uroš Vidovič in predsednik koroškega MDO Drago Horjak, ki sta zbrane udeležence pozdravila in poudarila pomen

povezanosti društev. Gostje so bili tudi predsednica Savinjskega MDO Manja Rajh, predsednik Športne zveze Velenje Marjan Hudej, predsednik Turistične zveze Velenje Franc Špegel ter predstavniki Šaleškega alpinističnega odseka, postaje GRS Celje in drugi. Program so pripravili mladi člani društva: Uroš Kuzman, Andrej Hočevar, Janja Stopar, Miha Hrastel, Ambrož Kvartič, Mojca Mačkovšek in ostali člani ŠŠO-ja, pod budnim očesom režiserja Andreja Kuzmana.

PD Velenje zbornike praviloma izdaja ob svojih desetletnicah: prvega so izdali leta 1979 ob 30-letnici, drugega leta 1989 ob 40-letnici, zajetnejši je bil tretji leta 1999 ob 50-letnici, letošnji je torej že četrti po vrsti. Kot je zapisal v uvodu glavni urednik Andrej Kuzman, želi zbornik »spregovoriti o skrbi za naravo, za drevo, ki iz leta v leto raste na poti k soncu in vsako leto rodi nove sadove«. Zbornik je nastal v sodelovanju uredniškega odbora: Toni Žižmond, Andrej Kuzman, Jože Melanšek, Irena Brložnik in Franc Maršnjak. Za jezikovni pregled je poskrbela Marjana Gmajner Korošec, oblikovanje in postavitev je izdelal Ivo Hans Avberšek. Fotografije so prispevali člani društva in arhiv PD Velenje.

Srečanja planincev na Paškem Kozjaku, ki je bilo izveden ob svetovnem dnevu hoje in hkrati kot poziv k varstvu narave, se je udeležilo veliko število pohodnikov, ki so ob tej prireditvi posadili drevo – jerebiko. Če povzamemo govor Irene Brložnik, so s tem hoteli »dokazati odgovornost do Paškega Kozjaka in predvsem odgovornost do narave, ker so bili iz različnih razlogov v okolici kočje prisiljeni podreti nekaj dreves. S to posaditvijo so se želeli Kozjaku in naravi simbolno odolžiti za podrtja drevesa«. Za zabavni del planinskega, tovariškega in prijateljskega srečanja je poskrbel Njivski kvintet iz Podkrajja pri Velenju pod vodstvom Zlatke Lampret. Za pripravo in izvedbo vseh treh prireditev je poskrbel organizacijski odbor pod vodstvom bivšega predsednika PD Velenje Jožeta Melanška, ob pomoči vseh že omenjenih planincev.

Mojca Mačkovšek

Nov bivak Pavla Kemperleta na Velikih Podih postavljén

V torek, 17. oktobra 2009, so člani Društva GRS Kamnik s pomočjo pilotov 15. helikopterskega bataljona Slovenske vojske na Velikih Podih v Kamniško-Savinjskih Alpah postavili nov bivak Pavla Kemperleta. Bivak, kot si ga je zamislil arhitekt Miha Kajzelj in ki bo nudil zatočišče najmanj osmim

planincem, je zamenjal starega, ki je na tem mestu kljuboval naravi kar 36 let. Na svoj zaslužen »počitek« v dolino je bil pripeljan še isti dan. Celoten projekt, ki je potekal od prejšnjega leta, je zahteval precejšen trud reševalcev tako v pridobivanju sredstev kot tudi pri izdelavi, pripravi in postavitvi bivalke. Stroški, ki so povezani z izgradnjo in postavitvijo bivalke, seveda močno prese-gajo zmoglosti kamniških reševalcev, zato na tem mestu **objavljamo transakcijski račun 02312-0035354472, sklic 2100, za prostovoljne prispevke v vrednosti 20 ali 50 EUR za posameznike in 200 ali 500 EUR za donatorje.**

Irena Mušič

Gorski tek Ivana Anderleta in srečanje planincev na Črni prsti

Šestnajstemu gorskemu teku Ivana Anderleta iz Podbrda na Črno prst je kar nekaj dni pred prireditvijo grozilo slabo vreme, noč pred tekom pa se je dež kar zlival čez pokrajino in slahlid ozračje do sodraste plohe in snežink. Tako je jutro petega septembra postreglo z nič stopinjami na Črni prsti in enajstimi v dolini. Tekmovalcev, ki so se zbirali na startu ob izlivu Mačjega potoka v reko Bačo v Podbrdu, kljub temu ni zeblo, saj so si pridno ogrevali 'strenirane' mišice. Točno ob devetih so prestopili startno črto in se kot za šalo

pognali v strmino proti Trtniku. Vzponu so preračunljivo kradli čas le za postanke na okrepčevalnicah. V dolini jih je pozdravilo tudi jesensko sonce, ki pa močnemu vetru ni moglo kljubovati. Z vrhov se je zaganjal v tekmovalce in jim požiral dragocene sekunde. Ni pa mu uspelo odpihniti dosedan-ega rekorda proge, 0:47:46. Prvi se je na cilj oddahnil Nejc Kuhar iz GRS Jezersko; urini kazalci so mu namerili čas 0:52:15. Najboljšo žensko uvrstitev si je pritekla Mihaela Tušar (ŠD Nanos Podnanos): 1:08:04. Radost dosežene-ega cilja je brez poškodb doživelo vseh 86 tekmovalcev. Vsi so se tudi srečno vrnili na športno igrišče v Podbrdo, kjer so najboljši iz kar trinajstih kategorij prejeli pokale. Pozdravil jih je podžupan Občine Tolmin Darjo Velušček. Organizatorji teka (PD Podbrdo, GRS Tolmin, Občina Tolmin in Turistično-informacijski center Podbrdo) ob sodelovanju vseh domačih društev so bili zadovoljni, da je prireditev uspela. Tudi letos so pri teku sodelovali udeleženci prvega teka iz leta 1970: Peter Čufer in Ivan Čufer kot tekmovalca, Marko Dakskobler pa pri organizaciji.

V soboto 19. septembra je PD Podbrdo s srečanjem planincev v koči na Črni prsti zaključilo letošnjo sezono. Vreme je sledilo dokaj dobri napovedi, vendar je udeležencem postreglo s soparnim vzponom, tako da je ob prihodu na vrh znoj kar tekel od njih. Okrog koč se je v vsem svojem razkošju bohotala še megla in požrla še tistih nekaj sončnih žarkov, ki so se trudoma prebili skozi. Program srečanja je bil najavljen za enajsto uro. Lepo število udeležencev je najprej sledilo pripovedi o dogodkih, ki so pred petdesetimi leti PD Podbrdo vodili k prevzemu razpadajoče koč na Črni prsti. Planince je pozdravil predsednik Meddruštvenega odbora Posočja Gregor Rupnik. Družabno srečanje se je nadaljevalo ob zvokih harmonike,

petju in tradicionalni pogostitvi vseh udeležencev z ribami, ki so jih pripravili prizadevni člani društva.

Olga Zgaga

Pol stoletja upravljanja koč na Črni prsti

Planinsko društvo Podbrdo je letošnjo jesen zabeležilo pomemben jubilej, petdesetletnico prevzema koč na Črni prsti. To je bil eden najpomembnejših trenutkov v zgodovini društva in za tiste čase hrabro dejanje, ki je odražalo srčnost, iskreno ljubezen in vzestobo prebivalcev gornjega dela Baške grape do domačih gor.

Dogodke iz jeseni 1959. leta je predsednik PD Podbrdo Tomaž Štenkler povzel na osrednji prireditvi 24. oktobra v Podbrdu. Za zgledno vzdrževanje koč sta društvu čestitala župan Občine Tolmin Uroš Brežan in predsednik Planinske zveze Slovenije Franc Ekar. Oba sta obljubila podporo nadaljnjim investicijskim projektom društva. Osrednji gost na prireditvi je bil pisatelj, esejist in alpinist Dušan Jelinčič, sin rodoljuba in tigrovca Zorka Jelinčiča, po katerem so leta 1965 poimenovali koč na Črni prsti. Poimenovanje je označil kot drzno dejanje, saj vemo, da so bili tigrovci skoraj do osamosvojitve Slovenije postavljeni na stranski tir. Pogumno življenjsko pot Zorka Jelinčiča je osvetlil eden največjih poznavalcev njegovega delovanja Žarko Rovšček. Predstavil je tudi Dušanovo knjigo Kam gre veter, ko ne pih, v kateri je opisna pot slovensko-italijanske alpinistične odprave Karakorum 2003. Dušan Jelinčič je zgodbo o vzponu na osemtisočak Gašenbrum 2, ki mu je uspel v sklopu te odprave, duhovito popestril še s projekcijo diapozitivov. Kamenčke v mozaik praznovanja je vgradilo še Kulturno društvo Podbrdo s pesmimi Ženskega pevskega zbora Okarina in Noneta »Bača«. Društvo

Žarko Rovšček in Dušan Jelinčič, gost večera FOTO: VLADIMIR HAJBAN

Franc Oderlap

(1958–2009)

Lep, topel jesenski dan. Eden zadnjih, preden se gore pokrijejo z belo obleko in uživajo svoj mir. Takrat sva se spoznala, štirinajst let je od tega. Rumeno terensko vozilo Puh se je ustavilo pred kočo na Ježevem in iz njega so stopili trije reševalci. V mojih očeh so bili tako veliki, tako . . . Od takrat naprej so se najine poti srečevale in prepletale. Najprej po Raduhi, nato v Visokih Turah, Alpah in v Himalaji.

Nikoli ne bom pozabil najine pustolovščine po reki Dravi, ko sva se lepega dne spomnila, da jo preveslava od avstrijske do hrvaške meje. Franc si je sposodil čoln, Mali naju je spremljal in smo šli.

V Katmanduju leživa na postelji v hotelski sobi. Ti bereš in vsakič, ko te kaj vprašam ali govorim, me izpod očal krivo pogledaš. »Kaj je, Franc, a švoh vidiš?« te vprašam, ti pa s svojo mirnostjo izjaviš: »Eee, moj Šerki, prideš za mano.« In bil sem tiho.

Bosa gaziva do stene Raduhe. Boli naju pri srcu, prsti na nogah so trdi. Vztrajava, ker je dobro za trening. »Šerki, kje si pa to bral?« »Na internetu piše,« je moj odgovor. »Cepec,« in tiho gazi naprej.

Poletje se je prevesilo v jesen. Na lepo, hladno jutro je zazvonil telefon. Glas na drugi strani je povedal, da si v težavah. In nato tri dni negotovosti, klicev, nemoči, jeze, solz . . .

Bilo je kot cvetje v jeseni. Kratko, pa vendar lepo, iskreno in pristno. Bogovi so te vzljubili in te vzeli medse. Tja, kjer si bil najraje. Saj veš, tisti najin *Za bogove in izbranice*.

Ob tvojem slovesu je prvi sneg pobelil gore. Prekril jih je mir. Počakaj me, pridem za tabo.

Tvoj Šerki

Franc Oderlap, alpinist, gorski reševalec-inštruktor, vodnik lavinskega psa, inštruktor letalskega reševanja, načelnik društva GRS Prevalje se je rodil 3. decembra 1958 v Mežici in umrl 3. oktobra 2009 pod Manaslujem (Nepal). Spomladi 2008 je skupaj s pripadniki Slovenske vojske, Gorske reševalne službe, Civilne zaščite in gasilci sodeloval pri odstranjevanju posledic letalske nesreče na gori San Pietro na Korziki. Ves čas je bil predan reševalec, ki je v vsaki situaciji našel rešitev in pozitivno vplival na sotovariše s svojo umirjenostjo in optimizmom.

Njegovi pomembnejši vzponi:

1999: Čo Oju (8210 m)

2000: Mt. Everest (8864 m) skupaj z Davom Karničarjem, odprava SKI Everest

2001: Kilimanjaro (5892 m)

2002: Elbrus (5642 m)

2003: Aconcagua (6960 m), Mt. Kosciuszko (2228 m)

2004: Denali (6194 m)

2006: Mt. Vinson (4892 m)

2007: Carstenszova piramida (4884 m)

V slovo Francu Oderlapu

O gorah črno obvestilo presunilo nas je nemilo: Franca ne bo več nazaj, v očeh mu ugasnil je sijaj.

Molče se s solzami borimo, molčimo – vsi v tla strmimo, v srcu bolečina peče, po licu solza sama steče.

Tukaj zdaj nad to gomilo spominov nate je obilo na gore, steze in vrhe, ki si jih ljubil nad vse.

A žal nebo nas ne poslušša, od žalosti boli nas duša.

Prijatelji, alpinisti, možje, žene, vsi, ki smo hodili s teboj v gore, pogrešali te bomo res sedaj, bridkost prežene nam le čas, a v spominu našem ostal boš vekomaj.

Iskreno vsi izrekamo sožalje, a kaj – življenje teče dalje, bridkost prežene nam le čas, zapisan boš v srcih vseh nas.

Matjaž Šerkezi

Veronika Viltušnik

Baška dediščina pa je zbralo staro planinsko opremo, ki so jo pred desetletji uporabljali podbrški planinci. Postavili so jo na razstavo in vanjo umestili knjižne zapise Zorka in Dušana Jelinciča. Širina pisateljskega opusa slednjega je mnoge obiskovalce prijetno presenetila.

Na praznični dan so se odzvali vabilu podbrškega planinskega društva tudi člani Slovenskega planinskega društva Trst s predsednico Marinko Pertot. Ob celodnevem skupnem druženju so

spoznali košček planinskega sveta v zatrepu Baške grape. Po skupnem kosilu so se udeležili sprejema v TIC-u Podbrdo, kjer jih je skupaj s predstavniki družbenega življenja v Podbrdu in okolici pozdravil tolminski župan. Dobro obiskana prireditvev je izzvenela kot skupni praznik planincev in ljubiteljev gora pod primorskim vnožjem Črne prsti, hkrati pa je zarisala pot k nadaljevanju zgodbe, ki jo je PD Podbrdo s prvim predsednikom Ivanom Anderletom - Rejčkom pričelo pisati

pred pol stoletja. Poti v njej ostajajo enake, vsak korak pa bo nov!

Olga Zgaga

Stokrat na Črni prsti

Planinsko društvo Podbrdo je v letno kroniko vpisalo prav poseben dogodek. Njihov član in žičničar Simon Drole je v petek, 23. oktobra, zapisal v namensko vpisno knjigo na Črni prsti svoj letošnji stoti vzpon. Pridružil se je namreč akciji »Obisk na Črno prst«, s katero je društvo v letošnjem letu spodbujalo k večjemu

obisku ter k promociji rastlinskega bogastva in razglednih širjav. Ker je imel ob njenem začetku opravljenih že 17 vzponov, se je odločil za kategorijo XXL. To pomeni toliko vzponov, kot je preteklo let od ustanovitve društva. Letos je potrebnih 52. Med hojo, na kateri ga je 15-krat spremljal tudi njegov osemletni nečak Žan Drole, se mu je porodila ideja o stotih vzponih. Sprejel je lastni izziv in vztrajal celo poletje. Po navadi je startal v vasi Kal (817 m) popoldne po končani službi, le ob koncih tedna

ga je na pot pognalo že jutro. Najtežje je premagal 99. vzpon, saj ga je gora sprejela z nevihto in vetrom, a na srečo je bilo dokaj toplo. S Kala do vrha je pot dolga 9 km. Planinski vodnik predvideva dobri dve uri hoje. Simon je v začetku poletja potreboval za to razdaljo eno uro in petnajst minut, jeseni pa le še eno uro. Izračunal je, da je v celotni akciji premagal 205.400 m vzponov in spustov. V petek so ga pred kočo pričakali štirje prijatelji, mu čestitali in ga nagradili z lastnoročno izdelano

spominsko medaljo. Presenetili so ga tudi s povabilom radia Primorski val, za katerega je opisal celotni dogodek. Zatem so se skupaj spustili v dolino in se veselili uspeha z ostalimi prijatelji in krajani. Akcija »Obisk na Črno prst« traja še do 31. januarja 2010. Vpisna knjiga se nahaja v zimskem bivaku. Morda bo do takrat še kdo dosegel kakšen ekstremen rezultat. Poročilo o akciji bodo objavili na občnem zboru društva.

Olga Zgaga

Kako poznamo naše gore?

KATERA GORA JE NA SLIKI?

Pravila naše igre smo objavili v januarski številki. Odgovore sprejemamo **do 25. novembra**. Spletna trgovina www.kibuba.com tokrat za nagrado ponuja hlače Seamless. Če boste odgovarjali po elektronski pošti, uporabite naslov uganka@pzs.si. Poslati nam morate popoln naslov in davčno številko.

REŠITEV IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE:

Z uganko v oktobrski številki smo člani uredništva hoteli presenetiti vas, bralce, pa tudi našega glavnega urednika Vladimirja in njegovo Ireno. Ko smo pripravljali številko, jima nihče niti črhnal ni, da nameravamo o njuni poroki nekaj zapisati tudi v Vestnik. Do zadnjega pregleda postavitve revije v tiskarni tik pred tiskom je bila pripravljena običajna uganka s sliko gore. Potem pa, ko je naš glavni že

vse odobril, smo v dogovoru s tiskarjem zamenjali zadnjo stran. Svojo sliko sta Irena in Vladimir zagledala šele, ko sta dobila revijo v roko!

Poroka v uredništvu je vendarle tako poseben dogodek, da si zasluži mesto v zgodovini. Naj jima bo srečno skupno življenje!

Čestitkam se vas je z rešitvijo uganke pridružil 31 bralcev. Napačnega odgovora seveda ni bilo, žreb pa je zanimivo nagrado, komplet poročnega perila, ki ga prispeva www.kibuba.com, podelil **Urški Grkman** iz Laz v Tuhinju.

Andrej Stritar

KIBUBA
PUSTOLOVŠČINA NA OBZORJU
WWW.KIBUBA.COM

FOTO: URŠA STRITAR

ALPE *Kot jih vidijo ptice*

V zadnjih 150 letih smo izgubili več kot polovico ledenikov.

Provansalske Alpe (Francija)

»ALPE – kot jih vidijo ptice« je **mednarodni projekt**, s katerim predstavljamo celotno verigo Alp, kot izjemen in enkraten geološki, geografski, biotski, kulturni ter gospodarski prostor. Projekt pokriva celotne Alpe in zajema države: **Monako, Francijo, Italijo, Švico, Liechtenstein, Nemčijo, Avstrijo in Slovenijo.**

Fotografije: Matevž Lenarčič

Besedilo: Janez Bizjak in 15 vrhunskih strokovnjakov iz vseh alpskih držav.

Uvod v knjigo so prispevali:

sir Christian Bonington, svetovna alpinistična legenda,
Koichiro Matsuura, generalni direktor UNESCO,
Marco Onida, generalni direktor Alpske konvencije.

Matevž Lenarčič je posnel 100 000 novih fotografij Alp iz zraka.

V knjigi velikega formata (512 strani, 27 x 37 cm) je **250 najboljših fotografij.**

Monografija je izšla **aprila 2009** v slovenskem in angleškem jeziku.

www.panalp.net

Under the Patronage
of UNESCO

Cena monografije je **49,90 €.**

**Za naročnike Planinskega
vestnika le 44,91 €.**

Vetrovke

- aktivna membrana Schoeller C-Change se prilagaja spremembam temperature in vlažnosti, kar omogoča boljše dihanje kot pri konkurenčnih membranah
- 100% ščiti pred vetrom in dežjem
- elastičen material omogoča neovirano gibanje
- 3xDRY obdelava - hiter prenos vlage navzven, izjemno hitro sušenje
- lepljeni šivi pripomorejo k majhni teži vetrovke

Prodajna mesta po Sloveniji:

Iglu šport, Velo Center Idrija in ostale dobro založene trgovine.

KARIBU

za popoln užitek.